

Innst. O. nr. 29

(2007-2008)

Innstilling til Odelstinget
fra justiskomiteen

Ot.prp. nr. 8 (2007-2008)

**Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven
20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter,
folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og
sikkerhet, og offentlig myndighet)**

Innhold

	Side		Side
1. Hovedinnholdet i proposisjonen	5	5.2	Komiteens merknader
1.1 Sammendrag	5		
2. Utformingen av den spesielle delen i straffeloven 2005	7	6. Forholdet mellom loven kapittel 17 om vern av Norges selvstendighet og andre grunnleggende nasjonale interesser og kapittel 18 om terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger	21
2.1 Sammendrag	7	6.1 Sammendrag	21
2.2 Komiteens merknader	8	6.2 Komiteens merknader	22
3. Internasjonalisering av straffelovgivning	9	7. Vern av rikets selvstendighet og andre grunnleggende nasjonale interesser	22
3.1 Sammendrag	9	7.1 Sammendrag	22
3.2 Komiteens merknader	10	7.1.1 Oversikt	22
4. Lovfesting av skjerpene og for mildende omstendigheter i straffutmålingen	10	7.1.2 Enkelte grunnleggende problemstillinger	22
4.1 Sammendrag	10	7.1.3 Krenkelse av Norges selvstendighet og fred	22
4.2 Komiteens merknader	11	7.1.4 Krenkelse av Norges statsforfatning ..	23
5. Folkemord, krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten	14	7.1.5 Angrep på de høyeste statsorganer	23
5.1 Sammendrag	14	7.1.6 Inngrep overfor andre samfunnsinstitusjoner	23
5.1.1 Innledning	14	7.1.7 Landssvik	24
5.1.2 Bør straffeloven 2005 inneholde bestemmelser om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser?	15	7.1.8 Ulovlig etterretningsvirksomhet og avsløring av statshemmeligheter	24
5.1.3 Generelle spørsmål knyttet til utformingen av straffebestemmelser om folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelse	15	7.1.9 Forbund om lovbrudd	25
5.1.4 Forholdet til utleveringsloven	16	7.1.10 Privat militær virksomhet og voldelige sammenslutninger	25
5.1.5 Forholdet mellom Roma-vedtektene og straffelovens alminnelige bestemmelser om strafferettslig ansvar	17	7.1.11 Bestemmelser i straffeloven 1902 kapittel 8 og 9 som ikke videreføres ..	26
5.1.6 Folkemord	17	7.1.12 Militær straffelov og lov om forsvarshemmeligheter	26
5.1.7 Forbrytelser mot menneskeheten	17	7.2 Komiteens merknader	26
5.1.8 Krigsforbrytelser	17	8. Terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger	26
5.1.9 Bør forberedelseshandlinger gjøres straffbare?	18	8.1 Sammendrag	26
5.1.10 Overordnede ansvar for ikke å avverge eller anmelde folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser	19	8.1.1 Oversikt	26
5.1.11 Strafferammer	19	8.1.2 Forholdet til andre regler	27
5.1.12 Endringer i andre lover	19	8.1.3 Enkelte grunnleggende problemstillinger	27
5.1.13 Ikraftsetting	19	8.1.4 Hovedbestemmelsen om terrorhandlinger	27
		8.1.5 Spesialiserte straffebud mot terrorhandlinger	28

8.1.6	Terrorrelaterte handlinger	30	10.1.4	Opptøyer	40
8.2	Komiteens merknader	30	10.1.5	Oppfordring om å iverksette straffbare handlinger	41
9.	Vern av offentlig myndighet og tilliten til den	34	10.1.6	Ordenskrenkelse av fremmed stat	41
9.1	Sammendrag	34	10.1.7	Hatefulle ytringer	41
9.1.1	Oversikt	34	10.1.8	Diskriminering	41
9.1.2	Krenking av valgordningen	34	10.1.9	Falsk alarm	42
9.1.3	Vold mot og forulemping av offentlige tjenestemenn	35	10.1.10	Våpen og eksplosiver	42
9.1.4	Motarbeiding av rettsvesenet	35	10.1.11	Anslag mot infrastrukturen og forbund om dette	43
9.1.5	Påvirkning av bevis og unndragning fra strafforfølgning	36	10.1.12	Forstyrrelse av den sikre drift av jernbane og buss	43
9.1.6	Unndragelse fra lovlig frihetsberøvelse	36	10.1.13	Likskjending	43
9.1.7	Brudd på identifikasjonsplikten	36	10.1.14	Brudd på plikt til å avverge straffbare forhold	44
9.1.8	Brudd på meldeplikt ved dødsfall	36	10.1.15	Plikt til å varsle om funn av bortkommet barn mv.	44
9.1.9	Ulovlig myndighetsutøvelse	36	10.1.16	Forbund om å begå alvorlige straffbare handlinger som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe	44
9.1.10	Misbruk av særskilte kjennetegn, titler mv.	37	10.1.17	Bestemmelser i straffeloven 1902 kapittel 13 og 35 som departementet foreslår ikke blir videreført	44
9.1.11	Ulovlig yrkes- eller virksomhetsutøvelse	37	10.2	Komiteens merknader	44
9.1.12	Brudd på oppholds- og kontaktforbud	37	11.	Økonomiske og administrative konsekvenser	46
9.1.13	Hindring av tvangsfullbyrding	37	11.1	Sammendrag	46
9.1.14	Krenking av rettsavgjørelse	38	11.2	Komiteens merknader	46
9.1.15	Organisert menneskesmugling	38	12.	Forslag fra mindretall	46
9.1.16	Bestemmelser som ikke videreføres ...	38	13.	Komiteens tilråding	50
9.1.17	Tjenestefeil og misbruk av offentlig myndighet	38			
9.1.18	Tortur	39			
9.2	Komiteens merknader	39			
10.	Vern av den offentlige ro, orden og sikkerhet	40			
10.1	Sammendrag	40			
10.1.1	Innledning	40			
10.1.2	Alminnelige ordensforstyrrelser	40			
10.1.3	Ulovlig hindring av sammenkomster mv.	40			

Innst. O. nr. 29

(2007-2008)

Innstilling til Odelstinget fra justiskomiteen

Ot.prp. nr. 8 (2007-2008)

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpende og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)

Til Odelstinget

1. HOVEDINNHOLDET I PROPOSISJONEN

1.1 Sammendrag

Straffelovgivningen består av to hoveddeler: bestemmelser om de enkelte straffbare handlingene (den spesielle del) og alminnelige bestemmelser som gjelder for alle eller de fleste straffebudene (den alminnelige del).

Den alminnelige delen i den nye straffeloven ble vedtatt som lov 20. mai 2005 nr. 28. Den foreliggende proposisjonen inneholder det første av to lovforslag om den spesielle delen i straffeloven 2005, samt enkelte endringer i den alminnelige delen. Bestemmelser om straff finnes også i annen lovgivning. Behovet for å endre annen lovgivning vil i hovedsak bli behandlet i den andre delproposisjonen, som departementet tar sikte på å fremme i løpet av 2008.

Arbeidet med den spesielle delen reiser spørsmål om hvordan straffebestemmelsene skal utformes. En del grunnleggende valg ble truffet i arbeidet med den alminnelige delen, men noen spørsmål gjenstår og er drøftet i proposisjonen. Et hovedsynspunkt er at straffebestemmelsene bør utformes slik at de blir mer tilgjengelige enn i dag.

Folkerettslige forpliktelser setter i stadig større grad premisser for vurderingene av hvilke handlinger som skal kunne straffes, og for hvor streng straff som skal kunne anvendes. Spørsmålene dette reiser, er

drøftet i et kapittel om internasjonaliseringen av straffelovgivningen.

Norsk straffelovgivning inneholder ikke i dag alminnelige bestemmelser om hvilke forhold det skal legges vekt på ved utmålingen av straff. Straffutmålingen skjer i dag på bakgrunn av en straffutmålings-tradisjon i rettspraksis. Selv om hvert tilfelle må vurderes konkret, har det utkrystallisert seg momenter som generelt kommer i betraktning når domstolene utmåler straffen. Departementet foreslår å lovfeste slike skjerpende og formildende omstendigheter i straffutmålingen. Hovedformålet er å gjøre straffeloven mer informativ og tilgjengelig. Det er også positivt om en kodifisering kan bidra til å opprettholde og kanskje styrke en ensartet straffutmåling i likeartede saker.

Proposisjonen inneholder også et forslag om at det ved ilegging av flere strafferettslige reaksjoner skal ses til at den samlede reaksjonen er rimelig sett hen til lovbruddet. Bestemmelsen lovfester Høyesteretts praksis, og er ikke ment å endre gjeldende rett.

Departementet foreslår et eget kapittel i loven med bestemmelser om folkemord, krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten. Bakgrunnen for bestemmelsene er i første rekke opprettelsen av Den internasjonale straffedomstolen. Vedtektene for Den internasjonale straffedomstolen er basert på at det i utgangspunktet er statene selv som skal strafforfølge disse alvorlige forbrytelsene. Bare der den aktuelle staten ikke kan eller vil gjøre det, skal Den internasjonale straffedomstolen behandle saken. Norsk straffelovgivning bør derfor gjøre det mulig for norske domstoler å straffedømme for de samme forbrytelsene som Den internasjonale straffedomstolen kan pådømme.

Det skal etter forslaget være en krigsforbrytelse å rekruttere eller bruke barn i væpnede styrker. Etter

Roma-vedtektene og folkerettslig sedvane er aldersgrensen 15 år. I forslaget er aldersgrensen 18 år.

Det foreslås også at forbund og oppfordring til å begå folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser skal være straffbart, og en egen bestemmelse om ansvar for overordnede som kunne ha forhindret overgrepene.

I lys av høringen har departementet vurdert om det er forenlig med Grunnloven § 97 å la de nye bestemmelsene få anvendelse på handlinger som er begått før loven er satt i kraft. Departementet finner spørsmålet tvilsomt. Det foreslås at de nye reglene skal gjelde for handlinger som allerede er begått, men bare dersom handlingen på gjerningstidspunktet var straffbar etter de dagjeldende reglene. Handlingene skal dessuten ikke kunne straffes strengere enn etter reglene som gjaldt på gjerningstidspunktet.

Straffansvar for folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelse som ikke allerede er foreldet når kapittel 16 settes i kraft, foreldes ikke dersom den øvre strafferammen minst er fengsel i 15 år eller mer. Det foreslås dessuten å endre utleveringsloven slik at det blir adgang til å utlevere personer som er tiltalt eller dømt for slike lovbrudd selv om straffansvaret allerede er foreldet etter norsk rett.

Forslaget til lov inneholder også bestemmelser til vern om rikets selvstendighet og andre grunnleggende nasjonale interesser. Det er et gjennomgående trekk ved lovforslagene at de verner flere grunnleggende nasjonale interesser enn straffeloven 1902. For eksempel er sentral infrastruktur og norske naturressurser vernet i større grad enn i dag.

Departementet går inn for å videreføre straffeloven 1902s bestemmelse om straff for deltakelse mv. i en voldelig sammenslutning med politiske mål.

Straffansvar for terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger er regulert i forslaget til kapittel 18. Lovforslaget som legges frem bygger videre på norske og felleseuropeiske rettsprinsipper. Sett under ett medfører forslaget bare en beskjeden nykriminalisering. Forslaget inneholder imidlertid mer spesialiserte og eksplisitte straffebestemmelser som gjør straffansvaret for terrorhandlinger og ikke minst terrorrelaterte handlinger mer synlig. En terrorhandling skal fortsatt kunne straffes med fengsel inntil 21 år. Nytt er at grove terrorhandlinger skal kunne straffes med fengsel inntil 30 år.

Det fremmes videre forslag om et strengere straffansvar for ulovlig transport og annen befatning med masseødeleggelsesvåpen.

Det fremmes ikke forslag om utvidet adgang til å bruke skjulte tvangsmidler eller andre metoder for å bekjempe terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger. I stedet er tiden inne for å vurdere om den gjeldende lovgivningen på dette området i praksis opp-

fyller lovgivernes intensjoner, og om hensynet til personvern og rettsikkerhet er tilstrekkelig varetatt. Departementet vil oppnevne et eget utvalg for å foreta disse vurderingene.

Forslaget til kapittel 19 i straffeloven 2005 inneholder bestemmelser om vern av den offentlige myndighet og tilliten til den. Blant annet foreslås det straffebud om valgordningen, om kjøp og salg av stemmer, uberettiget valgdeltakelse og etterfølgende påvirkning av valgresultatene.

I tillegg foreslås det bestemmelser som viderefører straffeloven 1902s bestemmelser om vold mot offentlig tjenestemann, trusler mot offentlig tjenestemann og forulemping og hindring av offentlig tjenestemann.

Forslaget til bestemmelser om motarbeiding av rettsvesenet viderefører i det vesentlige gjeldende rett. Det samme gjelder bestemmelsene som verner offentlig myndighetsutøving ved å sette straff for blant annet ulovlig utøving av offentlig myndighet og for den som utøver yrke eller virksomhet uten nødvendig offentlig tillatelse eller autorisasjon.

Videre foreslås det som i dag straff for ulike former for hindring av tvangsfyllbyrding og for krenking av forbud nedlagt i dom.

Tilliten til offentlig myndighetsutøving vernes i forslaget gjennom tre generelle bestemmelser om straff for tjenestefeil og misbruk av offentlig myndighet. Straffebudene er modernisert og forenklet sammenholdt med de tilsvarende bestemmelsene i straffeloven 1902. Straffansvaret er begrenset til å gjelde handlinger begått i tilknytning til utøving av offentlig myndighet.

Forslaget viderefører straffansvaret for tortur og oppfyller forpliktelsene i FNs torturkonvensjon. Etter forslaget kan en offentlig tjenestemann som påfører en annen person skade eller alvorlig fysisk eller psykisk smerte av nærmere angitte grunner, straffes strengere enn etter de alminnelige bestemmelsene om legemskrenkelser mv.

Forslaget til kapittel 20 i straffeloven 2005 inneholder forslag til bestemmelser om vern av den offentlige ro, orden og sikkerhet. Generelt kan det sies at bestemmelsene verner om flere ulike interesser - liv, helse, offentlig samkvem og eiendom.

Departementet foreslår å videreføre bestemmelsene i straffeloven 1902 som verner sårbare grupper mot hatefulle ytringer og diskriminering og går dessuten inn for å utvide vernet til også å omfatte personer med nedsatt funksjonsevne.

Forslaget som nå legges frem har ingen nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser. Ikraftsettingen av straffeloven 2005 vil kreve noe ressurser til blant annet opplæring og tilpassing av IKT-løsninger.

2. UTFORMINGEN AV DEN SPESIELLE DELEN I STRAFFELOVEN 2005

2.1 Sammendrag

Arbeidet med den spesielle delen i straffeloven 2005 reiser spørsmål om hvordan de enkelte straffebudene bør utformes. I Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) er det gjort en rekke grunnleggende valg som påvirker utformingen, som for eksempel opphevingen av skillet mellom forbrytelser og forseelser, om det fortsatt skal stilles både objektive og subjektive vilkår for straff, og om medvirkning og forsøk skal være straffbart. Disse valgene er kommet til uttrykk i bestemmelser i den alminnelige delen i straffeloven 2005, og legger premisser for utformingen av den spesielle delen. Det gjenstår å avgjøre hvordan den spesielle delen skal deles inn i kapitler, og å ta stilling til en rekke mindre spørsmål om hvordan straffebudene skal utformes. I tillegg må det tas endelig stilling til spørsmål der Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) bare antyder løsningen, som for eksempel når det gjelder hvilke strafferammer den nye loven skal ta i bruk, og når forsøk skal være straffbart.

Bruken av minstestraft blir det tatt stilling til i premissene til de enkelte kapitlene i loven, men hovedtrekket er at bruken av minstestraft reduseres kraftig i tråd med intensjonene i Ot.prp. nr. 90 (2003-2004).

Behovet for en språklig og redaksjonell forbedring av straffeloven var en del av bakgrunnen for at Straffelovkommisjonen ble opprettet. Under Stortingets behandling av den alminnelige delen av straffeloven 2005 ble behovet for en modernisering og språklig forenkling understreket særskilt.

De viktigste endringene som skal gjøre straffeloven 2005 lettere å forstå, er sammenfatningsvis disse:

- en mer konsekvent fordeling av straffebestemmelser på straffelov og spesiallovgivning, slik at de mest alvorlige straffebudene står i straffeloven,
- mer kortfattede straffebud,
- oppheving av straffebestemmelser som er utdaterte eller overflødige ved siden av mer generelle bestemmelser,
- overskrifter i hvert straffebud,
- en mer moderne språkdrakt,
- oppheving av skillet mellom forbrytelser og forseelser, slik at bestemmelser som rammer ulike alvorlighetsgrader av samme handling står samlet i loven,
- definisjoner av skyldformene,
- flere eksempler kombinert med generelle uttrykk,
- kompliserte sidestruerammer erstattes med egne straffebud som rammer grove overtredelser, og

- flere henvisninger for å kompensere for lovreglernes fragmentariske preg.

I Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) sluttet departementet seg i det vesentlige til Straffelovkommisjonens forslag om å redusere antall strafferammer fra 16 i straffeloven 1902 til 8 i ny straffelov. Justiskomiteen sluttet seg til dette. Departementet holdt det imidlertid åpent om det er behov for en strafferamme på "fengsel inntil 6 måneder" mellom "bot" og "fengsel inntil 1 år". I tillegg ble det foreslått å heve maksimumsstraffen til 30 år for krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten og folkemord.

Departementet foreslår at straffeloven 2005 skal inneholde en strafferamme på "fengsel inntil 6 måneder" - mellom "bot" og "fengsel inntil 1 år". Dette er hensiktsmessig for å kunne oppnå en ønsket gradering innenfor det lavere sjiktet av strafferammene. En rekke av bestemmelsene som foreslås videreført har i dag strafferammer på fengsel i 3 eller 6 måneder. I enkelte tilfeller er det foreslått en strafferamme på fengsel inntil 1 år for å åpne for pågripelse og varetektsfengsling - selv om en ren straffverdighetsvurdering skulle tilsi at fengsel i 6 måneder er tilstrekkelig.

Departementet holder i tillegg fast ved forslaget om at maksimumsstraffen settes til 30 år for enkelte særlig grove lovbrudd. Dette gjelder for det første krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten og folkemord. For det annet gjelder det for de aller alvorligste terrorhandlinger. Maksimumsstraffen på 30 år bør beholdes straffebestemmelser der helt spesielle hensyn, som for eksempel internasjonale forpliktelser, gjør seg gjeldende.

I Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) er prinsippene for kriminalisering behandlet nærmere, og dette ligger til grunn for arbeidet med den spesielle delen i straffeloven 2005. Anvendelsen av prinsippene har reist ett spørsmål som det er behov for å drøfte mer utførlig. Ved vurderingen av om en straffebestemmelse i straffeloven 1902 skal videreføres eller ikke, må det ofte tas stilling til hvilken betydning det skal ha at den aktuelle bestemmelsen er lite anvendt i praksis. Straffelovkommisjonen begrunner ofte forslag om ikke å videreføre bestemmelser i straffeloven 1902 med at bestemmelsen er lite anvendt. Noen ganger er tilsynelatende dette momentet det avgjørende.

Departementet mener derimot at det ikke uten videre kan legges til grunn at en bestemmelse ikke bør videreføres fordi den har vært lite anvendt av domstolene eller påtalemyndigheten. Departementet vil derfor være varsom med å tillegge dette momentet avgjørende betydning uten en nærmere vurdering av årsakene til at straffebestemmelsen i praksis har hatt et lite nedslagsfelt. Slike vurderinger foretas i merknadene til den enkelte bestemmelsen.

2.2 Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Anne Marit Bjørnflaten, Thomas Breen, Ingrid Heggø og Hilde Magnusson Lydvo, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen, Solveig Horne og Thore A. Nistad, fra Høyre, Elisabeth Aspaker og André Oktay Dahl, og fra Sosialistisk Venstreparti, Akhtar Chaudhry, viser til at den nåværende straffeloven daterer seg fra 1902, og at det er et stort reformbehov. I løpet av de over 100 årene siden straffeloven ble vedtatt, har samfunnsforholdene vært i sterk endring. Framveksten av det teknologiske og internasjonaliserte kunnskapssamfunnet har også påvirket synet på straff. Samtidig har mange nye straffebud kommet til. Internasjonale forpliktelser setter i stadig større grad premisser for vurderingene av hvilke handlinger som skal kunne straffes, og for hvor streng straff som skal kunne anvendes.

Komiteen har merket seg at bruken av fengselsstraff er seksdoblet de siste 40 årene. Samtidig har nærmere 70 prosent av innsatte alkohol- og narkotikaproblemer, og en av to innsatte kommer tilbake til soning i løpet av en femårsperiode. Dette viser at det er viktig å tenke alternativt i utformingen av de strafferettslige prinsipper som skal danne grunnlaget for myndighetenes strengeste tvangsutøvelse. Komiteen mener det er viktig at forebyggende velferdstiltak, gode lokalsamfunn og fritids- og aktivitetstilbud for unge blir ivaretatt som et ledd i arbeidet med å forebygge at kriminelle handlinger blir begått. For personer som har begått en kriminell handling er det sentralt å sørge for at det går kortest mulig tid fra gjerningstidspunktet til dom og straffegjennomføring. Særlig overfor unge lovbrøtere er det viktig med rask, målrettet og effektiv reaksjon. Komiteen er også av den oppfatning at alternativer til ubetinget fengsel må utvikles, innholdet i straffegjennomføringen må videreutvikles og styrkes, og det må innføres en tilbakeføringsgaranti ved løslatelse, særlig for gjengangerkriminelle. Komiteen ønsker også å øke bruken av konfliktråd, enten som en del av rettsforhandlingene eller som et alternativ. Komiteen ser derfor fram til den bebudede stortingsmeldingen om kriminalomsorg som vil bli lagt fram i 2008.

Komiteen mener det er viktig med en bedre differensiering i utmålingen av straffer, med strengere straff på områder som voldtekt, drap, grov vold og sedelighetsforbrytelser. Det er viktig å fokusere på smartere og mer effektive straffer knyttet til barne- og ungdomskriminalitet, innsatte med rusproblemer og gjengangere. Slik kan en politikk for helhetlig kriminalitetsbekjempelse bidra til å forebygge kriminalitet blant ungdom, behandle rusmiddelmissbrukere

og tilbakeføre gjengangere i strafferettssystemet til en kriminalitetsfri tilværelse.

Komiteen viser til at alminnelig del av ny straffelov ble vedtatt som lov 20. mai 2005 nr. 28. (jf. Innst. O. nr. 72 (2004-2005)).

Komiteen understreker at straffebestemmelserne i den spesielle delen av straffeloven bør utformes slik at loven blir mer moderne og tilgjengelig enn i dag, og viser til at dette skal oppnås blant annet ved

- en mer konsekvent fordeling av straffebestemmelser på straffelov og spesiallovgivning, slik at de mest alvorlige straffebudene står i straffeloven,
- mer kortfattede straffebud,
- oppheving av straffebestemmelser som er utdatterte eller overflødige ved siden av mer generelle bestemmelser,
- overskrifter i hvert straffebud,
- en mer moderne språkdrakt,
- en mer bevisst språklig utforming av hver enkelt bestemmelse for å klargjøre hva som er hovedregel og hva som er unntak,
- oppheving av skillet mellom forbrytelser og forseelser, slik at bestemmelser som rammer ulike alvorlighetsgrader av samme handling står samlet i loven,
- definisjoner av skyldformene,
- flere eksempler kombinert med generelle uttrykk,
- færre strafferammer og mindre bruk av minstestraff,
- kompliserte sidestrafteammer erstattes med egne straffebud som rammer grove overtredelser, og
- flere henvisninger for å kompensere for lovreglenes fragmentariske preg.

Komiteen viser til at skillet mellom forbrytelser og forseelser oppheves, som vedtatt av Stortinget ved behandlingen av Ot.prp. nr. 90 (2003-2004), og at straffebudene heretter vil bli gradert i liten, ordinær og grov overtredelse. Inndelingen i ordinær og grov overtredelse er hyppig brukt, mens den tredje kategorien (liten) kun er tatt i bruk mer unntaksvis, og da særlig bestemmelser som viderefører bestemmelser i straffeloven 1902 tredje del (forseelser).

Komiteen viser til at dagens straffelov, ved siden av bot og hefte, innehar hele 16 sett av strafferammer. Komiteen deler departementets syn om at man kan redusere antall strafferammer uten at man mister muligheten til å fastsette en passende straffe-trussel for ulike overtredelser.

På denne bakgrunn støtter komiteen at det innføres ni fengselsstrafferammer i de enkelte straffebestemmelsene, som omfatter fengsel inntil 6 måneder,

fengsel inntil 1 år, fengsel inntil 2 år, fengsel inntil 3 år, fengsel inntil 6 år, fengsel inntil 10 år, fengsel inntil 15 år, fengsel inntil 21 år og fengsel inntil 30 år.

Komiteen viser til at maksimumsstraffen for enkelte særlig grove lovbrudd som krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten og folkemord og de aller mest alvorlige terrorhandlinger, settes til 30 år. Slike handlinger vil stå i en særstilling hva gjelder straffverdighet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, mener at med 30 års strafferamme for disse helt ekstraordinære tilfellene vil vi også unngå en situasjon der norske strafferammer på området er vesentlig lavere enn andre lands. Flertallet vil understreke at en slik heving av strafferammen for disse handlingene, ikke er ment å initiere en generell utvikling mot økte strafferammer på andre områder. Flertallet vil også understreke at ikke flere bestemmelser skal omfattes av maksimumsstraffen enn det som er høyst nødvendig og adekvat, begrunnet i at strafferettspleien i Norge er tuftet på en langvarig human tradisjon.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine øvrige merknader.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at det ved behandlingen av Ot.prp. nr. 90 (2003-2004), forelå bred enighet om at heving av strafferammer, økt bruk av maksimumsstraff eller økt bruk av minstestraft ikke uten videre er det mest effektive virkemidlet for å bekjempe kriminalitet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser imidlertid til at et fåtall kriminelle står for en stor del av visse typer lovbrudd. Disse medlemmer registrerer at når enkelte gjengangere slipper ut fra soning, øker andelen av visse typer forbrytelser drastisk i området hvor disse personene har tilhold.

Komiteens medlemmer fra Høyre har ikke endret standpunkt i forhold til prinsippet om redusert bruk av minstestraft, men mener behovet for å slå hardt ned på gjengangerkriminalitet er en av grunnene som kan tale for bruk av minimumsstraff.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener det er et alvorlig problem for samfunnet når et lite antall kriminelle står bak en stor andel av kriminaliteten. Disse medlemmer mener det vil kunne virke forebyggende på fremtidig lovbrudd dersom de involverte

vet at det vil få en reell konsekvens dersom man begår ny kriminalitet. For øvrig viser disse medlemmer til behandlingen av Innst. S. nr. 19 (2007-2008) og de enkelte partiers respektive forslag og begrunnelser gitt for dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, viser videre til at utformingen av straffebudene og den enkelte strafferamme så langt som mulig skal gi et reelt bilde av de faktiske forhold. Flertallet er enig med departementet i at ordinære strafferammene derfor bør fastsettes med utgangspunkt i eksisterende straffutmålingspraksis. Strafferammene bør være mer realistiske, og gi et riktigere inntrykk enn i dag av hvilken straff som faktisk blir idømt for det aktuelle lovbruddet. Men flertallet deler også departementets forståelse av at det likevel vil være nødvendig å fastsette den øvre rammen en del høyere enn et eventuelt eksisterende normalnivå for også å fange opp mer graverende overtredder.

Flertallet vil peke på at en rekke av de gjeldende minstestrafte ikke foreslås videreført. Flertallet støtter departementet i at ved å redusere antallet minstestrafte minker risikoen for at straffen blir for streng eller at aktørene i straffepleien anvender et for mildt straffebud eller gjør for store deler av straffen betinget for å unngå et urimelig resultat. Dette vil kunne medføre at en får en reduksjon i straffutmålingsnivået i disse tilfellene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser her til sine øvrige merknader.

3. INTERNASJONALISERING AV STRAFFELOVGIVNINGEN

3.1 Sammendrag

Internasjonale forpliktelser setter i stadig større grad premisser for vurderingene av hvilke handlinger som skal kunne straffes, og for hvor streng straff som skal kunne anvendes. Utviklingen av nye internasjonale instrumenter på strafferettens område har skutt fart de siste 20 årene.

Utviklingen gjør at de norske lovgiverne ved vedtakelsen av en ny straffelov ikke utelukkende kan bygge på nasjonale rettspolitiske vurderinger av hvilke handlinger som er straffverdige. På enkelte områder gjør de internasjonale forpliktelsene nå seg så sterkt gjeldende at det kun er mindre valg som er overlatt til de nasjonale lovgiverne. I proposisjonen er forslagene til kapittel 16 om folkemord mv. og kapittel 18 om terrorhandlinger de viktigste eksempler på det.

Når det gjelder internasjonaliseringen av straffelovgivningen vises det for øvrig til kapittel 3 i proposisjonen.

3.2 Komiteens merknader

Komiteen har ingen merknader til dette kapitlet.

4. LOVFESTING AV SKJERPENDE OG FORMILDENDE OMSTENDIGHETER I STRAFFUTMÅLINGEN

4.1 Sammendrag

Straffeloven 1902 inneholder lite av generelle regler om hvilke omstendigheter som skal tillegges vekt ved utmåling av straff innenfor de alminnelige strafferammer. Det er også få bestemmelser om hva som generelt er å anse som skjerpende eller formildende omstendigheter. Norsk straffutmålingspraksis er i hovedsak basert på domstolenes praksis, først og fremst Høyesteretts avgjørelser.

Departementet mener det er grunn til å justere straffutmålingspraksis i enkelte typer saker. I noen tilfeller er det grunn til å skjerpe straffen, for eksempel for drap, grov vold, grove seksuallovbrudd og hatmotivert kriminalitet. I andre tilfeller er det grunn til det motsatte.

Departementet sendte i august 2005 på høring forslag til generelle regler om skjerpende og formildende omstendigheter i straffutmålingen. Høringsinstansene ble bedt om å uttale seg om det bør gis generelle regler om dette. I tillegg ba departementet om deres syn på om de foreslåtte regler hadde fått en hensiktsmessig utforming. Endelig ba departementet høringsinstansene uttale seg om omstendighetene listet opp i departementets forslag representerer et hensiktsmessig utvalg.

Selv om høringsinstansene er delt i synet på departementets forslag i høringsnotatet, går departementet inn for at straffeloven 2005 skal inneholde bestemmelser om skjerpende og formildende omstendigheter ved straffutmålingen. Departementet har lagt avgjørende vekt på målsettingen om en mer informativ, brukervennlig og tilgjengelig straffelov for publikum.

Selv om straffutmålingen i dag i stor grad er ensartet, ser departementet det som positivt om en kodifisering kan bidra til å opprettholde og kanskje også styrke en ensartet straffutmåling i likeartede saker. Likebehandling og ensartethet i straffutmålingen, forankring i loven samt større grad av forutsigbarhet for publikum kan også ha betydning for legitimiteten til domstolenes og påtalemyndighetens straffutmålingspraksis.

Momentene i lovforslagene er i hovedsak en kodifisering av gjeldende rett. Høyesteretts normerende rolle for straffutmålingen ligger fast, og Høyesterett vil fortsatt basere sine avgjørelser på en vurdering av hva som i det konkrete tilfellet fremstår som en adekvat og rimelig reaksjon.

Forslaget bygger på at bestemmelsene ikke skal endre den norske straffutmålingstradisjonen eller straffenivået. Ved utvelgelsen av hvilke omstendigheter som bør lovfestes, ble det sett hen til forhold som også påvirker reaksjonen utenfor den ordinære strafferammen, forhold som knytter seg til selve den straffbare handlingen samt omstendigheter som ikke har tilknytning til selve utførelsen.

Bestemmelsene har karakter av tvingende hovedregler i den forstand at domstolene skal ta i betraktning de omstendigheter som oppregnes i bestemmelsene når de faktisk foreligger i saken. Samtidig åpner de for at domstolene også kan ta andre momenter i betraktning ved straffutmålingen når de foreliggende omstendighetene i saken eller samfunnssituasjonen tilsier det. Normalt vil de oppregnede momentene måtte tillegges vekt, men det er opp til domstolene å avgjøre hvor stor vekt de skal få. Det kan også være situasjoner hvor momenter som er oppregnet i bestemmelsene, får liten eller ingen vekt.

Kriminelle handlinger som følge av fordommer og hat (ofte og noe forenklet omtalt som "hatmotiverte lovbrudd") angriper menneskers rett til å bli behandlet likt uavhengig av overbevisning, utseende, opprinnelse eller seksuelle preferanser. En generell bestemmelse om at det skal tas i betraktning som straffskjerpende at lovbruddet har bakgrunn i andres religion eller livssyn, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, homofile orientering, funksjonsevne eller andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern, vil styrke vernet som lovgivningen gir for særlig utsatte grupper. Samtidig gis det et klart signal om at samfunnet ikke tolererer vold og diskriminering på bakgrunn av fordommer og hat.

Departementet går i forslaget videre inn for å lovfeste som skjerpende moment at lovbruddet har rammet personer som er forsvarsløse eller særlig utsatt for lovbrudd. Bestemmelsen tar først og fremst sikte på tilfeller hvor den forsvarsløse er den direkte fornærmede, men også den psykiske belastningen det er for barn å være tilskuere eller tilhørere til at noen av deres nærmeste utsettes for vold eller andre overgrep.

Det er under høringen fremsatt forslag om å ta med som et straffskjerpende moment at gjerningspersonen har utnyttet personer som befinner seg i en meget vanskelig livssituasjon. Departementet er enig i at et så sentralt moment bør inngå i en generell straffutmålingsbestemmelse.

Når det gjelder formildende omstendigheter ba departementet høringsinstansene spesielt uttale seg om det bør kreves at skadelidtes atferd må være rettsstridig for at den skal påvirke straffen i formildende retning. De høringsinstansene som har uttalt seg om spørsmålet, er enig med departementet i at dette ikke bør kreves. Departementet fastholder derfor sitt syn, men gjør det samtidig klart at det ikke er slik at enhver foranledning til lovbruddet som kan relateres til skadelidte skal påvirke straffen i formildende retning. Skadelidte må i betydelig grad ha foranlediget lovbruddet.

Flere høringsinstanser peker på at momentet om at lovbrøyteren på handlingstidspunktet har redusert evne til realistisk å vurdere sitt forhold til omverdenen, kan føre til at gjerningspersonen sykeliggjøres til tross for at han befinner seg innenfor normalområdet. Det innvendes at bestemmelsen kan bidra til økt fokusering på gjerningspersonens personlighet og økt oppnevning av sakkyndige. Departementet mener imidlertid at en lovfesting av etablert praksis ikke vil føre til uforholdsmessig økt oppmerksomhet omkring lovbrøyterens person eller større bruk av sakkyndige enn det som allerede følger av etablert praksis. Det er domstolenes ansvar å se til at prosessen ikke blir unødig vidløftig eller at alle momenter på listen blir gjenstand for bevisføring i utrengsmål.

Departementet foreslår at det tas i betraktning som et formildende moment at lovbrøyteren har avgitt en uforbeholden tilståelse, eller i vesentlig grad har bidratt til oppklaring av andre lovbrudd. Når departementet nå går inn for å lovfeste omstendigheten, skyldes det at siktemålet med straffelovrevisjonen er å gjøre loven mer fullstendig og opplysende. Det krever da gode grunner for å utelate en omstendighet som påvirker straffutmålingen i et ikke ubetydelig antall saker.

Tidligere vandel er i høringsforslaget tatt med i listen over skjerpene omstendigheter. Av Høyesteretts praksis går det frem at momentet også gjør seg sterkt gjeldende i formildende retning i de tilfeller hvor domfelte har plettfril vandel. På den bakgrunn og under henvisning til at tidligere vandel har generell betydning for straffutmålingen, mener departementet at omstendigheten også bør tas med i oppregningen av de formildende momentene.

Høyesterett har i sin høringsuttalelse også stilt spørsmål ved om det bør vurderes å lovfeste en generell bestemmelse om at det ved straffastsettelsen bør søkes å oppnå en passende balanse av de straffene og strafferettslige reaksjonene som ilegges for overtredelsen. Departementet går etter fornyet vurdering inn for at straffeloven 2005 bør inneholde en bestemmelse om at den samlede reaksjonen skal stå i et rimelig forhold til lovbruddet. Bestemmelsen kodifiserer gjeldende rett.

4.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at norsk straffelovgivning i dag ikke inneholder alminnelige bestemmelser om hvilke forhold det skal legges vekt på ved utmålingen av straff. Straffutmålingen skjer på bakgrunn av en straffutmålingstradisjon i rettspraksis. Komiteen ønsker å lovfeste skjerpene og formildende omstendigheter i straffutmålingen. Hovedformålet er å gjøre straffeloven mer informativ og tilgjengelig, og å opprettholde og kanskje styrke en ensartet straffutmåling.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, vil særlig løfte frem som en skjerpene omstendighet at en straffbar handling er motivert av fordommer og hat ("hatmotiverte lovbrudd"), noe som angriper menneskers rett til å bli behandlet likt uavhengig av overbevisning, utseende, opprinnelse eller seksuelle preferanser. Volden mot utsatte grupper skaper frykt og begrensninger i livsutfoldelsen hos dem som er rammet og hos andre med samme bakgrunn. Slike straffbare handlinger må det reageres strengt mot. En bestemmelse om at det skal være straffskjerpene at lovbruddet har bakgrunn i andres religion eller livssyn, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, homofile orientering, funksjonsevne eller andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern, vil styrke vernet som lovgivningen gir særlig utsatte grupper. Av samme grunn ønsker flertallet å videreføre bestemmelsene i straffeloven 1902 som verner sårbare grupper mot hatefulle ytringer og diskriminering, jf. §§ 135 a og 349 a, og å utvide vernet til også å gjelde personer med en nedsatt funksjonsevne.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er enig i en lovfesting av formildende og skjerpene omstendigheter, men er derimot uenig i at man skal lovfeste skjerpene straff på bakgrunn av om handlingen har sin bakgrunn i religion, etnisk opprinnelse eller seksuell legning mv. På samme måte som disse faktorene ikke skal tillegges vekt hos gjerningsmannen bør de ikke tillegges vekt hos offeret. Disse medlemmer er meget skeptisk til at man i lovs form i stadig større grad tillegger slike faktorer betydning. Dette vil kunne innebære en forskjellsbehandling av gjerningsmann og offer på bakgrunn av faktorer de fleste demokratiske rettsstater finner irrelevant. Disse medlemmer viser til at blind og uforklarlig vold ofte kan være minst like traumatisk å oppleve som vold motivert av andre faktorer. Det som bør tillegges stor vekt, er imidlertid hvor grov handlingen i seg selv er og ikke minst følgen for offeret for den kriminelle handlingen. Dette

vil være et ledd i generelt større offerfokus i rettspleien.

Disse medlemmer viser til forslaget til ny § 78 litra e. Disse medlemmer mener uttrykket "uten at lovbrøyteren kan lastes" bør tolkes slik at hvis lovbrøyteren ikke har erkjent de faktiske forhold eller skyld og anker avgjørelsen så kan han lastes. Dersom man vet man er skyldig, bør derfor ikke lang saksbehandling ved anke komme lovbrøyteren til gode.

Disse medlemmer ønsker å fastslå at tidligere rettspraksis nå må vike for ny lovgivning. Her mener disse medlemmer at Regjeringen har en feil tilnærming ved at de i for stor grad tilpasser loven til tidligere rettspraksis. Disse medlemmer er tilhenger av mer aktiv bruk av hele strafferammen og ikke bare nedre del av strafferammene, slik domstolene i dag gjør. Derfor bør straffutmålingen i utgangspunktet ligge i midtre sjikt og oppover, dersom det ikke foreligger formildende omstendigheter. Disse medlemmer mener videre at dersom det påvises skjerpene omstendigheter, bør domstolen i sin helhet kunne se helt bort fra bestemmelsene om formildende omstendigheter ved vekting og straffutmåling.

Disse medlemmer vil for øvrig vise til sine merknader i Innst. O. nr. 72 (2004-2005).

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 77 skal lyde:

§ 77 Skjerpene omstendigheter

Ved straffutmålingen skal det i skjerpene retning især tas i betraktning at lovbruddet:

- a) er begått med midler eller metoder som er særlig farlige eller har stort skadepotensial,
- b) har satt menneskers liv eller helse i fare eller voldt velferdstap,
- c) tilsiktet et vesentlig mer alvorlig resultat eller det lett kunne ha blitt følgen,
- d) er begått på en særlig hensynsløs måte,
- e) er ledd i en planlagt eller organisert virksomhet,
- f) er begått av flere i fellesskap,
- g) er forøvet ved at lovbrøyteren har utnyttet eller forledet unge personer, personer i en meget vanskelig livssituasjon, som er psykisk utviklingshemmet eller står i et avhengighetsforhold til ham,
- h) har rammet personer som er forsvarsløse eller særlig utsatt for lovbrudd,
- i) har fått alvorlige følger for offerets livsførsel og livskvalitet,
- j) er begått i offentlig tjeneste eller er forøvet ved brudd på en særlig tillit,
- k) er begått av noen som tidligere er ilagt en strafferettslig reaksjon for liknende handlinger eller andre handlinger som er av betydning for saken.

§ 78 skal lyde:

§ 78 Formildende omstendigheter

Ved straffutmålingen skal det i formildende retning især tas i betraktning at:

- a) det foreligger en situasjon eller tilstand som nevnt i § 80 bokstav b, c, d, e, i eller j,
- b) lovbrøyteren har forebygget, gjenopprettet eller begrenset skaden eller velferdstapet voldt ved lovbruddet, eller søkt å gjøre det,
- c) lovbruddet i betydelig grad er foranlediget av den skadelidtes forhold,
- d) lovbrøyteren på handlingstidspunktet har redusert evne til realistisk å vurdere sitt forhold til omverdenen på grunn av psykisk lidelse, psykisk utviklingshemming, bevissthetsforstyrrelse som ikke er en følge av selvforskyldt rus, eller en sterk sinnsbevegelse,
- e) det har gått lang tid siden lovbruddet og saksbehandlingen har tatt lengre tid enn rimelig ut fra lovbruddets art, uten at lovbrøyteren kan lastes for dette,
- f) lovbrøyteren har avgitt en uforbeholden tilståelse, eller i vesentlig grad bidratt til oppklaring av andre lovbrudd,
- g) lovbrøyteren selv er hardt rammet av lovbruddet, eller straffreaksjonen vil bli en sterk belastning på grunn av sykdom,
- h) lovbrøyteren tidligere ikke er ilagt en strafferettslig reaksjon for liknende handlinger eller andre handlinger som er av betydning for saken."

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til behandlingen av Innst. S. nr. 54 (2006-2007) og det prinsipielle syn Stortinget ga uttrykk for ved denne behandlingen. Disse medlemmer viser til at hatkriminalitet i internasjonal rettspraksis er et generelt begrep, som tar utgangspunkt i at gjerningspersonen er motivert av fordømmer mot en persons antatte eller reelle identitet eller gruppetilhørighet. Disse medlemmer har merket seg at det under lovbehandlingen har blitt problematisert at det fremlagte lovforslaget er for snevert i forhold til å definere de ulike diskrimineringsgrunnlag i forhold til Stortingets behandling av forslag om en mer generell og overordnet lovgivning hva angår diskriminering uavhengig av grunnlag. Disse medlemmer viser i denne sammenheng til at Menneskerettsalliansen har fremmet forslag om at norsk lov i pakt med internasjonal rett beskytter mot hatkriminalitet også på grunnlag av "annen status".

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i løpet av 2008 om å fremlegge forslag som sørger for at hatkriminalitet på

grunnlag av "annen status" gis det samme lovmessige vern som annen hatkriminalitet."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, er ikke uten forståelse for forslaget fra komiteens medlemmer fra Høyre om å utvide § 77 bokstav i, slik at bestemmelsen gir vern til ethvert offer for kriminalitet der det er gjerningspersonens fordommer som motiverer den straffbare handlingen. På den måten ville bestemmelsen ha dekket kriminalitet som er motivert av nærmest enhver egenskap eller ethvert karaktertrekk ved offeret, inkludert alder og kjønn, i motsetning til departementets forslag som gjelder hatmotiverte lovbrudd mot grupper som har et påfallende eller iøynefallende behov for et særskilt strafferettslig vern. Utvides kretsen av dem som gis et uttrykkelig vern, er det imidlertid en fare for at bestemmelsen utvannes og mister noe av sin effekt. Det er dessuten viktig å understreke at domstolene etter departementets forslag fortsatt står fritt til å legge vekt på andre forhold i straffutmålingen enn dem som er uttrykkelig nevnt, dersom de finner grunn til det. For eksempel kan domstolene i en konkret sak uavhengig av loven la det virke straffskjerpene at vold er motivert av fordommer eller hat mot noen av en viss alder eller et bestemt kjønn. Bestemmelsen er ikke uttømmende, jf. innledningen til § 77 om "især tas i betraktning" og ordlyden i bokstav i avslutningsvis "eller andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern". Disse medlemmer kan på denne bakgrunn ikke slutte seg til forslaget fra komiteens medlemmer fra Høyre om å utvide virkeområdet til bestemmelsen.

Komiteen stiller seg positiv til at Regjeringen foreslår å lovfeste hva som skal utgjøre skjerpene omstendigheter og mener det er spesielt viktig for å sikre at straffutmålingen i forbindelse med overgrep mot barn, voldtekt og vold i nære relasjoner i større grad korresponderer med alminnelige rettsoppfatninger.

Komiteen viser til at straffebedene om seksualforbrytelser skal behandles av Stortinget i inneværende periode, og at en da vil gå gjennom praksis og lovverk. I forbindelse med behandlingen av disse straffebedene skal det være en klar forutsetning at barns rettsvern i forbindelse med seksuelle overgrep må styrkes.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre har merket seg at domstolene i for stor grad har vektlagt graden av voldsbruk i saker om voldtekt og overgrep mot barn. Disse medlemmer har også merket seg at dette kan ha medført at vold og overgrep mot barn har blitt

straffet mildere all den tid det for en voksen person ikke nødvendigvis er nødvendig å utøve stor grad av vold for å forlede eller å utnytte barn eller personer i en vanskelig livssituasjon.

Komiteen registrerer at Regjeringen i sitt forslag til § 77 første ledd litra g legger til grunn at gjerningspersonen forutsetningsvis er en mann, men legger til grunn at lovverket på dette punktet bør være kjønnsnøytralt all den tid dokumentasjon viser at også kvinner utøver vold både mot barn og partner.

Komiteen fremmer derfor følgende forslag:

"§ 77 første ledd litra g skal lyde:

g) er forøvet ved at lovbrøteren har utnyttet eller forledet unge personer, personer i en meget vanskelig livssituasjon, som er psykisk utviklingshemmet eller står i et avhengighetsforhold til lovbrøteren,"

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre viser videre til at det med "unge personer" i § 77 litra g først og fremst siktes til personer under 18 år. Disse medlemmer legger til grunn at det er behov for å styrke barn og ungdoms rettsstilling ytterligere og legger til grunn at den objektive alder vurderes mer konkret i forhold til den enkeltes livssituasjon for øvrig. Disse medlemmer viser til at det foreligger store individuelle forskjeller mellom hvordan ofre håndterer de samme typer objektive handlinger og at dette i større grad bør vurderes og vektlegges av domstolene både under skyldspørsmålet og ved straffutmålingen. Disse medlemmer viser videre til at mørketallene for overgrep mot gutter er store og at for eksempel frykten for å bli definert som en seksuell minoritet gjør at disse lettere kan komme i overgrepssituasjoner som etter dagens rettspraksis ikke blir tillagt vekt ved straffutmåling.

Disse medlemmer viser til at det etter forslaget til § 77 litra h ikke er et krav om at den forsvarsløse tilstanden er varig. Disse medlemmer legger til grunn at dette innebærer at terskelen for når dette skal tillegges vekt ved straffutmålingen senkes sammenliknet med rettspraksis. Disse medlemmer ønsker også å presisere at det i de tilfeller hvor den forsvarsløse tilstanden er mer varig skal det tillegges betydelig vekt ved straffutmålingen, typisk i tilfeller hvor barn er vitne til eller utsettes for vold i nære relasjoner. Disse medlemmer legger til grunn at barn ikke har noen reell mulighet til selv å komme seg ut av en slik forsvarsløs tilstand og at dette må gjenspeiles i reaksjonen mot lovbrøter.

Tilsvarende syn legger disse medlemmer til grunn i tilfeller hvor personer opplever at ektefelle/samboer/partner eller familiemedlemmer både kort-

varig og mer langvarig rammer ofre som er eller blir forsvarsløse grunnet gjerningspersonens handlinger.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil påpeke at § 77 bokstav h er ment å kodifisere gjeldende rett både i forhold til forsvarsløs tilstand som ikke er varig og tilfeller hvor barn er vitne til eller utsettes for vold i nære relasjoner.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre har merket seg at Høyesterett nylig har stadfestet en avgjørelse av lagmannsretten hvor fire gjerningsmenn i praksis deler utgiftene til oppreisningserstatning til offeret (jf. HR-2008-00083-A). Disse medlemmer har merket seg at rettspraksis legger til grunn et normert oppreisningsbeløp på 100 000 kroner til voldtektsofre. Disse medlemmer har med interesse merket seg den dissenterende høyesterettsdommers begrunnelse for det som med rette kan oppfattes som en kvantumsrabatt for gruppevoldtekt. Disse medlemmer ser det som positivt at høyesterettsdommere i noe større grad tar del i det offentlige ordskiftet, og i slike tilfeller synliggjør at det finnes rom for i større grad å individualisere erstatningsansvaret i denne type grove saker. Disse medlemmer ser det også som positivt at den dissenterende høyesterettsdommer i større grad vektlegger at det ved gruppevoldtekt er flere gjerningspersoner som medvirker til andres handlinger og gjensidig styrker hverandres forsett, noe som gjør handlingen mer straffverdig. Disse medlemmer ser det som en ønsket utvikling og ber derfor Regjeringen om å fremlegge forslag som kan sikre større grad av individuell erstatningsutmåling i denne type saker, samt at Regjeringen vurderer behovet for i lovs form å presisere den økte straffverdigheten ved denne type organiserte overgrep.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å fremlegge forslag som kan sikre større grad av individuelt erstatningsansvar ved utmåling av oppreisningserstatning, samt en vurdering av behovet for i lovs form å presisere den økte straffverdigheten ved grove, organiserte overgrep."

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil peke på at det allerede i dag - i straffeloven 1902 - gjelder en forhøyet strafferamme på 21 år når voldtekten er begått av flere i fellesskap. Slike tilfeller kan altså allerede i dag lede til lovens strengeste straff. Flertallet legger til grunn at denne forhøyede strafferammen vil bli videreført,

også i den nye straffeloven. Flertallet vil også fremheve at det generelle straffenivået i saker om seksuallovbrudd bør heves også innenfor gjeldende strafferammer. Saker om seksuallovbrudd vil ofte inneholde flere av momentene som i forslaget til § 77 er listet opp som generelt skjerpende omstendigheter, og som tilsier at straffen i slike saker bør skjerpes betydelig. Dette gjelder blant annet bokstav b (liv og helse satt i fare), bokstav d (hensynsløst utført lovbrudd), bokstav g (utnytte personer i en vanskelig livssituasjon) og bokstav h (forsvarsløs person).

5. FOLKEMORD, KRIGSFORBRYTELSE OG FORBRYTELSE MOT MENNESKEHETEN

5.1 Sammendrag

5.1.1 Innledning

I loven kapittel 16 foreslås straffebestemmelser om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Bakgrunnen for bestemmelsene er i første rekke opprettelsen av Den internasjonale straffedomstolen. Vedtektene er basert på at det i utgangspunktet er statene selv som skal strafforfølge disse alvorlige forbrytelsene. Bare der den aktuelle staten ikke kan eller vil gjøre det, skal Den internasjonale straffedomstolen behandle saken. Norsk straffelovgivning bør derfor gjøre det mulig for norske domstoler å straffedømme for de samme forbrytelsene som Den internasjonale straffedomstolen kan pådømme. Straffeloven 1902 og den militære straffelov dekker allerede de handlingene som regnes som folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser (med noen unntak). Men disse forbrytelsene utgjør ikke egne forbrytelseskategorier hvor de forhold som gjør at forbrytelsene regnes som henholdsvis folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser, inngår i definisjonen.

De tre forbrytelseskategoriene overlapper hverandre delvis når det gjelder hvilke handlinger som omfattes. Det som særlig skiller forbrytelseskategoriene fra hverandre, er sammenhengen de straffbare handlingene inngår i. Folkemord er drap, grove legemskenkelser mv. begått i hensikt helt eller delvis å utrydde en nasjonal, etnisk, rasemessig eller religiøs gruppe som sådan. Forbrytelser mot menneskeheten er drap eller andre grove forbrytelser som inngår som et ledd i et utbredt eller systematisk angrep mot en sivilbefolkning. Krigsforbrytelser er drap av sivile og andre ikke-stridende og andre alvorlige krenkelser av den internasjonale humanitærretten som er begått i forbindelse med en væpnet konflikt.

Det foreslås også en straffebestemmelse mot å inngå forbund om og oppfordre til å begå folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser,

og en egen bestemmelse om straffansvar for overordnede som kunne ha forhindret overgrepene.

De groveste av disse forbrytelsene skal kunne straffes med fengsel inntil 30 år.

5.1.2 Bør straffeloven 2005 inneholde bestemmelser om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser?

Straffeloven 1902 inneholder ikke forbrytelseskategoriene folkemord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser. Skulle det være aktuelt å strafforfølge noen for slike forbrytelser i Norge, må tiltalen gjelde forbrytelser som er nevnt i straffeloven, for eksempel drap, legemskrenkelse, voldtekt, tvang eller lignende, eller eventuelt i militær straffelov eller særlover om forbudte våpen. For forhold som pådømmes etter straffeloven, vil det ikke fremgå av domsslutningen, men eventuelt av domspremissene, at det er tale om et folkemord, en forbrytelse mot menneskeheten eller en krigsforbrytelse.

Norge har sluttet seg til flere internasjonale traktater om de ovennevnte forbrytelsene.

I høringsnotatet foreslo departementet å innføre egne straffebud for krigsforbrytelser, folkemord og forbrytelser mot menneskeheten, og at disse bestemmelsene tas inn i straffeloven. Det er bred oppslutning blant høringsinstansene om at Norge nå bør få egne straffebestemmelser om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser.

Økt globalisering medfører at det i dag er større risiko enn tidligere for at personer som i andre land har gjort seg skyldig i folkemord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser, oppholder seg i Norge. Norske soldater deltar også i noen grad i væpnede konflikter i utlandet. Skulle noen av dem mistenkes for å ha gjort seg skyldig i krigsforbrytelser, bør de kunne strafforfølges i Norge på grunnlag av bestemmelser rettet uttrykkelig mot slike forbrytelser. Departementet finner det på denne bakgrunn klart at norsk lov bør inneholde straffebestemmelser om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser.

5.1.3 Generelle spørsmål knyttet til utformingen av straffebestemmelser om folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelse

I høringsnotatet la departementet til grunn at et viktig siktemål med de nye straffebestemmelsene er at norske domstoler skal ha mulighet for å strafforfølge alle de forhold som hører under norsk jurisdiksjon som Den internasjonale straffedomstolen kan forfølge. Departementet gikk derfor inn for å ta utgangspunkt i Roma-vedtektene ved utformingen av de nye straffebudene, og søke å sikre at innholdet i de norske straffebudene dekker de forhold som er omfattet av

Roma-vedtektene. Der Roma-vedtektene går kortere i å definere noe som en krigsforbrytelse enn det som følger av folkerettslig sedvanerett, andre folkerettslige instrumenter Norge har sluttet seg til eller reelle hensyn tilsier, antok departementet at det bør være adgang til å supplere Roma-vedtektene der det fremstår som naturlig og hensiktsmessig, men at dette må vurderes konkret i det enkelte tilfelle.

Forholdet mellom forslaget til nye straffebestemmelser og jurisdiksjonsbestemmelsene i straffeloven 2005 ble ikke særskilt drøftet i høringsnotatet. Flere av høringsinstansene har imidlertid gitt uttrykk for at spørsmålet om hvorvidt man skal gå videre enn Roma-vedtektene i å klassifisere handlinger som krigsforbrytelser, må ses i sammenheng med utformingen av reglene om når bestemmelsene kan anvendes på handlinger begått av utlendinger i utlandet.

De folkerettslige reglene om universell jurisdiksjon innebærer at en stat kan strafforfølge personer for visse kriminelle handlinger uavhengig av hvor handlingen er begått, og av gjerningspersonens eller offerets nasjonalitet. Prinsippet er begrunnet med at noen forbrytelser er av så grov karakter at alle stater har en rett - i noen tilfeller også en plikt - til å strafforfølge dem som har begått dem, uavhengig av noen forbindelse mellom forbrytelsen og landet der irettesføringen finner sted. Det er i dag generell enighet om at slike alvorlige internasjonale forbrytelser som folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser er underlagt universell jurisdiksjon. Utover dette er det uklart hvor langt prinsippet gjelder. Det er for eksempel ikke mulig å fastholde at brudd på internasjonal humanitærrett generelt er underlagt universell jurisdiksjon.

Departementet legger til grunn at jurisdiksjonsreglene ikke er til hinder for at man i enkelte tilfeller går utover det som følger av folkerettslig sedvane i å karakterisere en handling som krigsforbrytelse under kapittel 16. Konsekvensen av dette vil være at man for disse handlingene ikke vil kunne anvende bestemmelsen om universell jurisdiksjon. Departementet mener likevel at det bør komme klarere frem i straffeloven hvilke handlinger som er underlagt norske domstolars jurisdiksjon.

Etter departementets syn er det ønskelig at alle bestemmelsene i kapittel 16 skal kunne anvendes på handlinger foretatt av norske statsborgere og personer bosatt i Norge uansett hvor overtredelsene ble begått. Departementet legger derfor til grunn at bestemmelsen i § 5 første ledd nr. 2 skal anses som en henvisning til alle handlingene som er omfattet av kapittel 16, også i den grad de går utover det som etter folkeretten anses som en krigsforbrytelse.

I høringsnotatet gikk departementet inn for at de aktuelle bestemmelsene i Roma-vedtektene skulle transformeres til norsk rett, det vi si at bestemmelse-

ne gjengis i straffeloven med de nødvendige tilpasninger.

Departementet fastholder også etter høringsrunden at en gjennomføring av Roma-vedtektenes straffebestemmelser, med de modifikasjoner som er lagt til grunn, bør skje ved transformasjon.

Spørsmålet om hvorvidt de nye straffebestemmelsene om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser bør gis virkning på handlinger foretatt før bestemmelsene trer i kraft, ble ikke behandlet i høringsnotatet. Det følger av straffeloven 2005 at det er straffelovgivningen på handlingstidspunktet som skal anvendes. Lovgivningen på tidspunktet for avgjørelsen skal likevel anvendes dersom dette vil være til gunst for siktede.

Grunnloven § 97, EMK artikkel 7 og SP artikkel 15 er i utgangspunktet også til hinder for at nye straffebestemmelser gis tilbakevirkende kraft til ugunst for siktede. Departementet la derfor til grunn at det ikke var aktuelt å la bestemmelsene gjelde for handlinger som var foretatt før ikrafttredelsestidspunktet.

Høringsuttalelsene reiser tre spørsmål i forhold til Grunnlovens forbud i § 97 mot å gi lover tilbakevirkende kraft. For det første: Kan de nye straffebestemmelsene anvendes på allerede foretatte handlinger? For det andre: Kan den strafferettslige klassifikasjonen endres innenfor de eksisterende strafferammene? Og for det tredje: I hvilken grad kan de strafferettslige foreldelsesreglene endres med virkning for allerede foretatte handlinger?

Etter sin ordlyd i Grunnloven § 97 oppstiller bestemmelsen et generelt forbud mot å gi lovgivningen tilbakevirkende kraft. På bakgrunn av langvarig praksis er det imidlertid klart at § 97 ikke kan tolkes bokstavelig i enhver henseende. Hvor sterke føringer bestemmelsen legger på lovgivernes handlingsrom, vil blant annet avhenge av om det er tale om å knytte nye byrder til eldre handlinger eller å gripe inn i etablerte rettigheter.

Etter departementets syn er spørsmålet om hvorvidt bestemmelsene kan gis tilbakevirkende kraft tvilsomt. Departementet legger avgjørende vekt på at det ikke kan se at det foreligger et tilstrekkelig behov for å fravike det som følger av utgangspunktet i Grunnloven § 97, og at dette må bli utslagsgivende også i grunnlovsvurderingen.

Utenriksdepartementet foreslår i sin høringsuttalelse at de subjektive kravene til skyld og de objektive gjerningsbeskrivelsene gis tilbakevirkende kraft, men ikke ut over strafferammene i bestemmelsene som gjaldt på gjerningstidspunktet. Det er med andre ord tale om å gi den strafferettslige subsumsjonen anvendelse på handlinger som er begått før de nye bestemmelsene settes i kraft. Spørsmålet blir om en slik subsumsjonsendring vil være i strid med Grunnloven § 97.

Justisdepartementet legger til grunn at anvendelsen av de nye bestemmelsene på handlinger foretatt før ikrafttredelsen, innebærer en mer belastende subsumsjon, men at en tilbakevirkning likevel ikke vil være i strid med Grunnloven § 97. På bakgrunn av Klinge-saken og utviklingen i folkeretten er departementet derfor kommet til at en tilbakevirkende subsumsjon innenfor dagens strafferammer vil gå klar av Grunnloven § 97.

Departementet foreslår etter dette at de nye straffebestemmelsene om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser gis tilbakevirkende kraft innenfor dagens strafferammer. Det innebærer for eksempel at en person som deltok i folkemordet i Rwanda i 1994, kan tiltales og dømmes for folkemord etter straffeloven 2005, men at strafferammen vil være den som følger av for eksempel straffeloven 1902s bestemmelse om drap.

To vilkår må være oppfylt for at bestemmelsene skal kunne gis slik tilbakevirkende kraft. For det første må handlingen ha vært straffbar etter norske straffebestemmelser på gjerningstidspunktet. For det andre må handlingen etter folkeretten være karakterisert som folkemord, forbrytelse mot menneskeheten eller krigsforbrytelse.

Straffeloven 2005 § 91 fastslår at "straffansvaret for terrorhandlinger, krigsforbrytelser, folkemord og forbrytelser mot menneskeheten foreldes ikke". Departementet går inn for at bestemmelsen i § 91 nå utformes slik at handlinger som anses som folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser ikke foreldes dersom de har en strafferamme på 15 år eller mer.

5.1.4 Forholdet til utleveringsloven

Det følger av utleveringsloven at utlevering ikke kan skje når adgangen til strafforfølgning er foreldet etter norsk lov. Forholdet til utleveringsreglene ble ikke behandlet i høringsnotatet, og Justisdepartementet foreslo ingen endringer i adgangen til å utlevere personer som er siktet, tiltalt eller domfelt for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser.

Departementet mener at de samme hensyn som ligger til grunn for avgrensningen av hvilke forbrytelser som skal unntas fra foreldelse gjør seg gjeldende for spørsmålet om i hvilke tilfeller foreldelse ikke bør være til hinder for utlevering. Departementet foreslår derfor at foreldelse ikke skal være til hinder for utlevering for en handling som faller inn under bestemmelsene om folkemord, forbrytelse mot menneskeheten eller krigsforbrytelse og som har en strafferamme på 15 år eller mer. Dette vil sikre at Norge ikke blir noe "fristed" for krigsforbrytere som har begått grove handlinger som allerede er foreldet etter norsk rett.

5.1.5 *Forholdet mellom Roma-vedtektene og straffelovens alminnelige bestemmelser om strafferettslig ansvar*

Roma-vedtektene inneholder de alminnelige strafferettslige prinsipper som Den internasjonale straffedomstolen skal anvende. Her finner man blant annet bestemmelser om legalitetsprinsippet, prinsippet om at lover ikke skal ha tilbakevirkende kraft, medvirkningsansvar og forsøk, strafferettslig lavalder, betydningen av at man har handlet i offisiell stilling, overordnes ansvar for underordnedes handlinger og betydningen av å ha handlet etter ordre fra overordnede. Videre finnes bestemmelser om foreldelse, skyldkrav, straffrihetsgrunner og faktisk og rettslig uvitenhet (villfarelse).

I høringsnotatet gjorde departementet rede for i hvilken grad de alminnelige strafferettslige bestemmelsene i straffeloven 2005 avviker fra Roma-vedtektene. Departementet la her til grunn at muligheten til å strafforfølge personer for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser er minst like stor etter norsk rett som etter Roma-vedtektene, og at det derfor ikke er nødvendig å endre de alminnelige bestemmelsene i straffeloven 2005 alminnelig del eller gi egne bestemmelser for disse forbrytelsene.

I proposisjonen gjøres det rede for forholdet mellom de alminnelige vilkårene for straff i Roma-vedtektene og i straffeloven 2005.

5.1.6 *Folkemord*

Norge ratifiserte 22. juli 1949 konvensjonen om forhindring og avstraffelse av forbrytelsen folkemord, vedtatt av FNs generalforsamling 9. desember 1948. I konvensjonen erklæres folkemord for å være en forbrytelse etter folkeretten hva enten den er begått i fredstid eller i krigstid. Med folkemord menes etter konvensjonen nærmere bestemte handlinger som er begått i den hensikt å ødelegge helt eller delvis en nasjonal, etnisk, rasemessig eller religiøs gruppe som sådan. De handlinger det kan bli tale om, er særlig regulært drap eller tilføyelse av alvorlig legemlig eller sjelelig skade. Men som folkemord anses også påtvungne tiltak som tar sikte på å begrense fødsler innen gruppen. Det er også folkemord om man lar gruppen bli utsatt for levevilkår som tar sikte på å utrydde den fysisk. Forsøk på og medvirkning til folkemord skal være straffbart. Det samme gjelder sammensvergelse om å begå folkemord og direkte og offentlig oppfordring til å begå folkemord. Det skal ikke fritas for straff om man begår folkemord under utøvelsen av sin funksjon som konstitusjonelt ansvarlig statsoverhode eller offentlig tjenestemann. De stater som er tilsluttet konvensjonen, forplikter seg til å sørge for å vedta de nødvendige lovbestemmelser slik at konvensjonens bestemmelser kan set-

tes i verk, og til å fastsette effektive straffer for personer som er skyldige i folkemord.

Da Norge ratifiserte konvensjonen, ble det antatt at den ikke foranlediget noen endring i norsk lov.

Departementet foreslo i høringsnotatet en bestemmelse som hovedsakelig svarer til definisjonen i folkemordkonvensjonen og Roma-vedtektene. Til forskjell fra Straffelovkommisjonen, foreslo departementet at kravet til ødeleggelseshensikt skal være en del av straffelovens bestemmelse om folkemord. For å unngå tolkingstvil om skyldkravet for medvirkere, foreslo departementet at det presiseres i straffeloven at det er tilstrekkelig til å bli straffet for medvirkning til folkemord at medvirkeren visste at gjerningspersonen hadde ødeleggelseshensikt.

Departementet fastholder forslaget også etter høringsrunden.

Departementet foreslår videre at straffeloven gjør det klart at det er tilstrekkelig til å bli dømt for fullbyrdet folkemord at én person har vært utsatt for de handlingene som regnes opp, såfremt de øvrige vilkårene er oppfylt. Det kan ikke ses at reelle hensyn taler mot dette - tvert i mot. Den enkelte deltaker i et folkemord bør kunne dømmes for folkemord så lenge vedkommende har tatt liv, forvoldt betydelig skade på en persons liv eller helse eller foretatt en av de øvrige handlingene i folkemordbestemmelsen overfor én person.

Departementet er også kommet til at det ikke er grunnlag for å ta et vilkår om at handlingen må inngå i et tydelig mønster av liknende handlinger, inn i den norske bestemmelsen om folkemord. I motsetning til presiseringen om at det ikke kreves mer enn ett offer, ville en slik presisering innskrenke bestemmelsens rekkevidde. Adgangen til å strafforfølge personer for folkemord for norske domstoler ville dermed blitt mindre enn for blant annet Rwandadomstolen og Jugoslaviadomstolen.

5.1.7 *Forbrytelser mot menneskeheten*

Det karakteristiske ved forbrytelser mot menneskeheten er at det dreier seg om grove integritetskrenkende handlinger begått som ledd i et utbredt eller systematisk angrep på en sivilbefolkning. De kan være begått så vel i fredstid som i krigstid.

Straffeloven 1902 inneholder ikke noe uttrykkelig straffebud om forbrytelser mot menneskeheten. Slike forbrytelser må derfor eventuelt pådømmes etter bestemmelsene om drap, tortur, voldtekt mv. Departementet fastholder forslaget i høringsnotatet om å ta dette inn i straffeloven.

5.1.8 *Krigsforbrytelser*

Krigsforbrytelser er alvorlige brudd på den internasjonale humanitærretten, dvs. de folkerettslige regler som gjelder i væpnede konflikter. Det dreier seg

om sedvanerettslige eller traktatfestede regler om forbudte krigsføringsmetoder og om beskyttelse av sivile, sårede og syke, krigsfanger og andre særskilte grupper og objekter.

Straffeloven 1902 inneholder ingen straffebud om krigsforbrytelser, men mange krigsforbrytelser vil være omfattet av ordinære straffebud.

Norge ratifiserte 3. august 1951 de fire Genèvekonvensjonene om henholdsvis forbedring av såredes og sykes kår i de væpnede styrker i felten (første konvensjon), forbedring av såredes, sykes og skipbrudnes kår i de væpnede styrker til sjøs (annen konvensjon), behandling av krigsfanger (tredje konvensjon) og beskyttelse av sivile i krigstid (fjerde konvensjon). Den 14. desember 1981 ratifiserte Norge første tilleggsprotokoll som gjelder for internasjonale væpnede konflikter, og annen tilleggsprotokoll som gjelder interne konflikter.

Utviklingen i folkeretten går i retning av å fjerne betydningen for humaniteretten av skillet mellom internasjonale og interne konflikter. Departementet vil på denne bakgrunn fastholde forslaget i høringsnotatet om at skillet mellom internasjonale og ikke-internasjonale væpnede konflikter bare gjenspeiles i de norske straffebestemmelsene der det er relevante forskjeller mellom de to typene konflikter og forbrytelsene ut fra sin natur bare kan begås i internasjonale konflikter.

Straffelovkommisjonen foreslo at det skulle gjøres til et vilkår for at bestemmelsen om krigsforbrytelse skal komme til anvendelse at forbrytelsen er begått som ledd i en plan eller målsetting eller som ledd i en omfattende utøvelse av slike forbrytelser. Alle høringsinstansene som har uttalt seg om spørsmålet støtter forslaget og departementet fastholder det.

I høringsnotatet gikk departementet inn for at uttrykket "væpnet konflikt" ikke skal omfatte indre uroligheter eller enkeltstående voldelige handlinger som for eksempel terrorhandling, i samsvar med Roma-vedtektene. Departementet er av den oppfatning at en avgrensning nedad som foreslått i høringsnotatet har gode grunner for seg. Etter departementets syn er det ikke naturlig å beskrive de situasjonene som utelukkes som tilfeller av "væpnet konflikt". Definisjonen av "væpnet" konflikt oppstiller en lav terskel, og den er også vag, og det er derfor ikke unaturlig at begrepet presiseres og også innsnevres når det er tale om å gjøre overtredelsene til krigsforbrytelser.

Departementet legger til grunn som utgangspunkt at handlinger som er klassifisert som alvorlige brudd på Genèvekonvensjonene eller tilleggsprotokollene fra 1977, bør anses som krigsforbrytelser. Andre alvorlige overtredelse av humaniteretten bør også omfattes, særlig dersom de er ansett som krigsforbrytelser etter folkeretten eller er av tilsvarende grov karakter.

I høringsnotatet foreslo departementet at det skal straffes som krigsforbrytelse å utskrive eller verve barn under 18 år til væpnede styrker eller bruke barn under 18 år til å delta aktivt i fiendtligheter. Roma-vedtektene og folkerettslig sedvane fastsetter en 15-årsgrense. Bakgrunnen for utvidelsen er at Norge har ratifisert barnekonvensjonens valgfrie protokoll 25. mai 2000 om barn i væpnet konflikt.

Det å ta bestemmelsen inn i kapitlet om krigsforbrytelser vil gi et viktig signal om at Norge anser rekruttering av barn som et alvorlig brudd på grunnleggende humanitære prinsipper, og Norge vil således kunne bidra til utviklingen av folkeretten på dette området, uten å risikere å komme i konflikt med andre folkerettslige forpliktelser.

Departementet fastholder forslaget i høringsnotatet, og går inn for å gjøre det til en krigsforbrytelse å rekruttere barn under 18 år til de væpnede styrker eller bruke dem aktivt til å delta i fiendtlighetene.

Haagkonvensjonen 14. mai 1954 om vern av kulturarv i tilfelle av væpnet konflikt beskytter bygninger og andre gjenstander av stor kulturell betydning, og omfatter både faste og løse kulturminner, som monumenter, arkeologiske kulturminner, kunstgjenstander, manuskripter, bøker og andre gjenstander eller samlinger av vitenskapelig, kunstnerisk eller historisk betydning. Stater som har undertegnet konvensjonen er blant annet forpliktet til ikke å ødelegge kulturarv som er registrert under konvensjonen i væpnet konflikt og til ikke å eksportere kulturgjenstander fra okkuperte territorier. Norge ratifiserte konvensjonen i 1961.

Annen tilleggsprotokoll ble vedtatt 26. mars 1999 for å forsterke vernet av kulturarv ved væpnet konflikt. Protokollen kommer til anvendelse også i interne væpnede konflikter, hvor konvensjonen bare har begrenset anvendelse. Av betydning for proposisjonen er først og fremst at protokollen pålegger statene å vedta straffebestemmelser for brudd på protokollen og bestemmelser om universell jurisdiksjon for overtredelse av de mest alvorlige av disse.

Departementet går inn for at forpliktelsene etter tilleggsprotokollen skal dekkes delvis i kapittel 16 om krigsforbrytelser og delvis i andre deler av straffeloven.

5.1.9 Bør forberedelseshandlinger gjøres straffbare?

Departementet mener at forberedelseshandlinger bare bør kriminaliseres der det er tale om forberedelser til særlig samfunnsskadelige lovbrudd. Det må være et særskilt behov for slik kriminalisering og kriminalisering bør i størst mulig grad rette seg mot forberedende handlinger som bærer bud om å være nettopp det. Inngåelse av avtaler nevnes som eksempel.

Etter departementets syn taler disse momentene for at avtale om og offentlig oppfordring til å begå folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser gjøres straffbart gjennom en uttrykkelig straffebestemmelse. Departementet fastholder på denne bakgrunn forslaget, og viser til den begrunnelse som er gitt i høringsnotatet.

5.1.10 Overordnetes ansvar for ikke å avverge eller anmelde folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser

I tillegg til eventuelt ansvar på annet grunnlag, fastsetter Roma-vedtektene at militære og andre ledere skal være strafferettslig ansvarlige for ikke å ha søkt å forhindre eller for å ha unnlatt å anmelde kriminelle handlinger utført av underordnede. Ansvar er noe forskjellig for militære og sivile ledere.

Departementet har etter høringsrunden konkludert med at det ikke bør skilles mellom sivile og militære ledere, og foreslår at dette skillet ikke reflekteres i den norske straffeloven. Departementet legger avgjørende vekt på at den eventuelle forskjell i straffverdighet som bygger på forskjellig grad av myndighet og kontroll, vil være tilstrekkelig ivaretatt gjennom de foreslåtte vilkårene for straffansvar.

5.1.11 Strafferammer

Straffeloven 2005 alminnelig del setter ikke absolutte rammer for straffutmålingen, slik straffeloven 1902 gjør. Ved vedtakelsen av den alminnelige delen av straffeloven 2005 ble det imidlertid lagt visse føringer når det gjelder strafferammene for forbrytelser i straffeloven 2005 kapittel 16.

Når det gjelder den øvre strafferammen, fastholder departementet etter høringsrunden forslaget om at den settes til 30 år, og viser til den prinsipielle begrunnelse for en heving av strafferammen som er gitt i Ot.prp. nr. 90 (2003-2004). Departementet foreslår også at strafferammen bør være 30 år for alle de tre kategoriene forbrytelser.

Ved behandlingen av straffeloven 2005 alminnelig del ba justiskomiteen departementet om å vurdere å fremme forslag om minstestraft dersom andre europeiske land innførte minstestraffer for de internasjonale forbrytelsene. Departementet har derfor på nytt foretatt en undersøkelse av rettstilstanden i Europa på dette området.

Etter de engelske, skotske og new zealandske lovene skal handlinger som innebærer overlatt drap (murder) straffes som det. For øvrig er det ikke fastsatt særskilte minstestraffer. Et tilsvarende system synes å være lagt til grunn i Canada.

Departementet har under tvil endret standpunkt i spørsmålet om minstestraft, og går inn for en minstestraft etter engelsk og skotsk mønster. Dersom en person som dømmes for folkemord har begått drap,

innebærer dette for eksempel at minstestrafteffen for drap, som etter straffeloven 1902 er seks år, kommer til anvendelse.

5.1.12 Endringer i andre lover

I dag er det mest nærliggende å tenke seg at bestemmelsene i kapittel 16 vil komme til anvendelse overfor flyktninger eller andre utlendinger som kommer til Norge fra områder hvor det foregår eller har foregått folkemord, forbrytelser mot menneskeheten eller krigsforbrytelser. Det er imidlertid ikke utenkelig at det også kan bli aktuelt å ta ut tiltale for krigsforbrytelser mot nordmenn som har deltatt i militære operasjoner i andre land. Dette reiser spørsmål om det bør skje en harmonisering med bestemmelsene i militær straffelov, og om det bør gjøres endringer i straffeprosesslovens tiende del om rettergangsmåten i militære straffesaker.

De fleste straffebestemmelsene i militær straffelov gjelder forhold av mindre graverende karakter enn de som gjøres til krigsforbrytelser i straffeloven 2005, og departementet la derfor til grunn at disse, i hvert fall inntil spørsmålet er blitt nærmere utredet, bør bli stående i militær straffelov.

Departementet foreslo imidlertid i høringsnotatet å oppheve militær straffelov § 107 som setter straff for den som "mot fienden bruker våpen eller stridsmidler som er forbudt ved noen av Norge tiltrådt internasjonal overenskomst, eller som medvirker her til". Bestemmelsen antas å være overflødig ved siden av forslaget til straffeloven 2005 § 107.

Departementet foreslo i høringsnotatet videre å oppheve lov 13. desember 1946 nr. 14 om straff for utlendske krigsbrottsmenn. Denne loven inneholder straffebestemmelser for fiendeborgere som har forbrutt seg mot lovene og sedvanene for krigføring. Loven fastsetter at disse på visse vilkår straffes etter norsk lov, og at straffen i enkelte tilfeller kan doubles eller gå ut på livsvarig fengsel. Departementet la i høringsnotatet til grunn at denne loven, som opprinnelig ble vedtatt med sikte på oppgjøret med den tyske okkupasjonsmaktens krigsforbrytere, blir overflødig ved ikrafttreddelsen av straffeloven 2005 kapittel 16.

I proposisjonen fastholder departementet forslaget om å oppheve militær straffelov § 107 og lov om straff for utlendske krigsbrottsmenn.

5.1.13 Ikraftsetting

Departementet foreslår at Kongen får fullmakt til å fastsette ikraftsettingstidspunktet. Det er forutsatt i proposisjonen at det er de alminnelige bestemmelsene i straffeloven 2005 som skal utfylle bestemmelsene i straffeloven 2005 kapittel 16, ikke de alminnelige bestemmelsene i straffeloven 1902. Det foreslås derfor fastsatt at første del i lov 20. mai 2005 nr. 28 om lov om straff skal tre i kraft for så vidt gjelder be-

stemmelsene i kapittel 16 samtidig med at straffeloven kapittel 16 trer i kraft.

Departementet tar sikte på at loven settes i kraft så snart som mulig.

5.2 Komiteens merknader

Komiteen er tilfreds med at det nå innføres egne straffebud i straffeloven med bestemmelser om folkemord, krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten. Slike forbrytelser er særlig alvorlige, og gjennom å implementere egne straffebud i lovverket risikerer vi heller ikke at Norge blir en "fristat" for krigsforbrytere, fordi vi ikke følger opp våre internasjonale forpliktelser. Bakgrunnen for at disse straffebudene nå kommer på plass er i første rekke opprettelsen av Den internasjonale straffedomstolen. Den er basert på at det i utgangspunktet er statene selv som skal strafforfølge disse alvorlige forbrytelsene. Bare der den aktuelle staten ikke kan eller vil gjøre det, skal Den internasjonale straffedomstolen behandle saken. Komiteen er derfor av den klare oppfatning at norsk straffelovgivning bør gjøre det mulig for norske domstoler å straffedømme for de samme forbrytelsene som Den internasjonale straffedomstolen kan pådømme. Selv om straffeloven 1902 allerede dekker de handlingene som regnes som folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser (med noen unntak), er det en svakhet at disse forbrytelsene ikke utgjør egne forbrytelseskategorier. Komiteen vil understreke viktigheten av at Norge følger opp våre internasjonale forpliktelser som vi har påtatt oss gjennom ratifiseringen av Roma-vedtektene og andre internasjonale traktater.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, støtter at de groveste av disse forbrytelsene skal kunne straffes med fengsel i inntil 30 år.

Komiteen er videre tilfreds med at avtale om og oppfordring til å begå folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser skal være straffbart. Komiteen støtter også egen bestemmelse om ansvar for overordnede som kunne ha forhindret overgrepene.

Komiteen er enig i at de norske straffebestemmelsene om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser ikke bare bør omhandle de forbrytelser som følger av Roma-vedtektene, men at disse bestemmelsene også inkluderer de forpliktelser som følger av øvrige konvensjoner Norge har ratifisert samt internasjonal sedvanerett. Dette vil sikre at Norge har mulighet til å strafforfølge handlinger så langt som folkeretten tillater det, men heller ikke lenger.

Komiteen er tilfreds med at lovforslaget gjør det mulig å overføre straffesaker fra internasjonale domstoler til Norge i den grad dette er forenlig med folkeretten. Dette oppnås ved at det i § 6 i straffeloven 2005 fastslås at bestemmelsene i kapittel 16 gjelder for handlinger som Norge etter overenskomster med fremmede stater eller etter folkeretten for øvrig har rett eller plikt til å strafforfølge. Folkerettslige prinsipper om universell jurisdiksjon og folkerettslige instrumenter om plikt for statene til å samarbeide med de internasjonale domstolene på området leder til at overføring av saker til nasjonale domstoler normalt vil være i overensstemmelse med folkeretten.

Komiteen er tilfreds med at Regjeringen legger opp til at de nye bestemmelsene skal kunne benyttes også på allerede foretatte handlinger. Komiteen er enig med departementet i at forslaget ikke strider mot Grunnloven § 97, og deler den begrunnelsen departementet gir i proposisjonen.

Komiteen viser til at flere høringsinstanser tok til orde for at det er gode grunner for tilbakevirkning når det gjelder så alvorlige forhold som folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser. Komiteen viser blant annet til høringsuttalelsen fra Norges Røde Kors der det heter:

"At de nye straffbestemmelsene ikke vil ha virkning for forbrytelser som ble begått før de trår i kraft er uheldig. I følge tall fra Kripos kan så mange som 70 personer som har begått enten krigsforbrytelser, folkemord eller forbrytelser mot menneskeheten oppholde seg i Norge. Disse personene vil i følge justisdepartementets forslag ikke kunne strafforfølges etter de foreslåtte straffbestemmelsene om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser når de er vedtatt."

Komiteen vil understreke at tre vilkår må være oppfylt for at bestemmelsene skal kunne gis tilbakevirkende kraft: For det første må handlingen ha vært straffbar etter norske straffbestemmelser på gjerningstidspunktet. For de mest alvorlige forbrytelser vil det normalt ikke by på vanskeligheter å slå fast dette, for eksempel når det gjelder drap, voldtekt og legemskrenkelses. For det andre må handlingen etter folkeretten være karakterisert som folkemord, forbrytelse mot menneskeheten eller krigsforbrytelse. For det tredje forutsetter tilbakevirkning at straffen som idømmes etter de nye reglene ikke overstiger den straffen som ville blitt idømt etter reglene som gjaldt på gjerningstidspunktet. Ved at disse tre kriteriene legges til grunn, anser komiteen at utformingen av lovbudene ikke er i strid med Grunnlovens § 97.

Komiteen viser til at straffeloven 2005 § 91 fastslår at "straffansvaret for terrorhandling, krigsforbrytelser, folkemord og forbrytelser mot menneskeheten foreldes ikke". Etter § 96 skal heller ikke

idømt straff for disse forholdene kunne foreldes. Etter Roma-vedtektene artikkel 29 er forbrytelser som faller inn under Den internasjonale straffedomstolens jurisdiksjon ikke gjenstand for foreldelse. Komiteen støtter Utenriksdepartementets uttalelse om at prinsippet om ikke-anvendelse av foreldelsesregler for de alvorligste internasjonale forbrytelser, kan være internasjonal sedvanerett.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, støtter departementet i at bestemmelsene i §§ 91 og 96 utformes slik at handlinger som anses som folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser ikke foreldes dersom de har en strafferamme på 15 år eller mer. Flertallet er videre enig i at det skal være strafferammen og ikke idømt straff i den konkrete saken som er avgjørende.

Komiteen er tilfreds med at det nå gjøres til en krigsforbrytelse å rekruttere barn under 18 år til de væpnede styrker eller bruke dem aktivt i fiendtligheter. Dette er et viktig signal om at Norge anser dette som et brudd på grunnleggende humanitære prinsipper og vil kunne bidra til å utvikle folkeretten på dette feltet.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet ber Regjeringen nærmere vurdere vikningen av den foreslåtte aldersgrensen i forhold til Heimeverns-Ungdommen. HV-ungdommen har en lang tradisjon i Norge, en tradisjon disse medlemmer er opptatt av å ivareta. Disse medlemmer vil dog peke på at det å bruke barn i væpnede konflikter uansett vil komme i strid med Barnekonvensjonen som Norge har inkorporert.

Komiteen viser til at man de senere årene har sett en økning i bruken av private kontraktører som utfører støttefunksjoner i forbindelse med væpnede konflikter. Også disse vil kunne stilles til ansvar etter de foreslåtte bestemmelsene om krigsforbrytelser. Komiteen er oppmerksom på initiativet som er tatt av sveitsiske myndigheter og Den internasjonale Røde Kors-komiteen for å øke straffbarheten og respekten for krigens regler blant private kontraktører. Komiteen vil følge med på prosessen som nå er satt i gang og som sannsynligvis avsluttes høsten 2008. Det må da også vurderes om det er behov for nye tiltak rettet mot kontraktører med hovedsete i Norge.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet mener det ikke er holdbart dersom Norge blir frihavn for krigsforbrytere og terrorister. Dessverre viser det seg at flere krigsforbrytere har

oppnådd norsk statsborgerskap. Disse medlemmer vil i den sammenheng vise til statsborgerlovens bestemmelser i § 26 hvor det blant annet i annet ledd annet punktum står:

"Tilbakekall av statsborgerskap som er bygget på uriktige eller ufullstendige opplysninger, kan likevel bare foretas hvis søkeren mot bedre vitende har gitt de uriktige opplysningene eller har fortiet forhold av vesentlig betydning for vedtaket."

Disse medlemmer tolker det slik at man mot bedre vitende har fortiet forhold som er av vesentlig betydning for vedtaket (om innvilgelse av statsborgerskap), dersom det senere påvises at man har begått krigsforbrytelser eller drevet med terrorvirksomhet. Det betyr at man må få etablert rutiner og praksis for å kalle tilbake statsborgerskap i slike saker. Dersom saken om krigsforbrytelser eller terrorvirksomhet føres for norsk rett, bør tilbakekalling skje som en del av domsavsigelsen i saken. Videre bør disse personene umiddelbart utvises eller utleveres.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen etablere rutiner og om nødvendig komme med forslag til lovendringer slik at man sikrer tilbakekalling av norsk statsborgerskap i tilfeller hvor det viser seg at personer som har fått innvilget statsborgerskap, har begått krigsforbrytelser, terror eller annen alvorlig kriminalitet."

Disse medlemmer registrerer at det er stor enighet om at krigsforbrytelser og terror er alvorlige handlinger som må etterforskes, forfølges og pådømmes. Disse medlemmer mener det vil være alarmerende dersom krigsforbrytere og terrorister forsøker å søke frihavn i Norge fordi vår etterforskningskapasitet på området er så lav at det er liten risiko for å bli avslørt. Dessverre har man sett eksempler som kan tyde på at dette er tilfellet. Disse medlemmer viser til at det derfor er helt nødvendig å styrke politiet og Kripos slik at de settes i stand til å forfølge slike saker, uten at annen viktig etterforskning blir skadelidende.

6. FORHOLDET MELLOM LOVEN KAPITTEL 17 OM VERN AV NORGES SELVSTENDIGHET OG ANDRE GRUNN- LEGGENDE NASJONALE INTERESSER OG KAPITTEL 18 OM TERROR- HANDLINGER OG TERROR- RELATERTE HANDLINGER

6.1 Sammendrag

Straffebestemmelsene som verner rikets indre og ytre sikkerhet og grunnleggende nasjonale interesser

varetar til en viss grad de samme interessene som ligger bak straffebud mot terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger. Faren for terrorhandlinger har dessuten et stykke på vei erstattet de mer tradisjonelle truslene mot rikets indre og ytre sikkerhet, som for eksempel trusler om å undergrave Norges selvstendighet. Dette reiser spørsmål om hvordan straffebudene på disse områdene bør bygges opp og plasseres i den nye straffeloven. Flere høringsinstanser har synspunkter på dette under høringen. Departementet har skilt ut spørsmålet til en egen drøftelse i kapittel 6 i proposisjonen, og det vises til denne fremstillingen.

6.2 Komiteens merknader

Komiteen har ingen merknader til dette kapitlet.

7. VERN AV RIKETS SELVSTENDIGHET OG ANDRE GRUNNLEGGENDE NASJONALE INTERESSER

7.1 Sammendrag

7.1.1 Oversikt

Kapitlet inneholder forslag til straffebestemmelser som avløser straffeloven 1902 kapittel 8 om forbrytelser mot statens selvstendighet og sikkerhet og kapittel 9 om forbrytelser mot Norges statsforfatning og statsoverhode. Som en følge av de forslag som fremmes, foreslås kapittel 8 i militær straffelov om krigsforræderi og blottstilling av krigsmakten i det alt vesentlige opphevet.

Hvilken atferd som skal være straffbar på dette området, må vurderes ut fra hvilket trusselbilde som skal legges til grunn, hvordan ønsket om beskyttelse og kontroll skal avstemmes mot ytrings- og informasjonsfriheten og den alminnelige handlefrihet, samt hvilket presisjonskrav som må stilles til straffebestemmelsene.

7.1.2 Enkelte grunnleggende problemstillinger

Når det skal gis regler om vern av landets selvstendighet, sikkerhet og demokratiske styreform, vil graden av kriminalisering særlig påvirkes av hvor truet de vernede interessene er (trusselsituasjonen), og hvilke mothensyn som gjør seg gjeldende, særlig knyttet til borgernes handlefrihet og ytrings- og informasjonsfriheten.

Departementet slutter seg til hovedpunktene i Lund-utvalgets vurdering av trusselbildet, men har også lagt vekt på høringsuttalelsen fra Politiets sikkerhetstjeneste. Utvalgets analyse er nøktern, og gir et grunnlag for å avveie truslene mot rikets sikkerhet mot andre hensyn som tilsier en mindre inngripende regulering, som for eksempel ytrings- og organisa-

sjonsfriheten. Departementet kan ikke se at den trusselvurderingen som en i dag må basere seg på, gir grunnlag for omfattende av- eller nykriminaliseringer for å vareta rikets indre og ytre sikkerhet. Departementet slutter seg til forslaget om å forenkle og redusere antallet straffebud om rikets sikkerhet.

Utvalget foreslår ikke minstestrafte, fordi det er et stort spenn i straffverdigheten og fordi bestemmelsene er lite anvendt i praksis, noe som gir et begrenset grunnlag for å fastsette minstestrafte. Ingen av høringsinstansene etterlyser minstestrafte. Departementet finner utvalgets argumentasjon overbevisende og har valgt ikke å videreføre noen av minstestrafte i straffeloven 1902 kapittel 8 og 9.

De mest alvorlige handlingene som i dag rammes av straffeloven 1902 kapittel 8 og 9 kan straffes med fengsel inntil 21 år. Lund-utvalget antar at dette er tilstrekkelig.

Etter departementets syn må fastsettelsen av maksimalstraffen for grove krenkelser av Norges selvstendighet og fred mv. ses i sammenheng med forslaget om å sette maksimalstraffen for noen få andre utvalgte forbrytelser, som grove terrorhandlinger og krigsforbrytelser mv., til fengsel inntil 30 år. Fengsel inntil 21 år skal fortsatt være lovens strengeste ordinære straff. Departementet ønsker ikke å foreslå at grove krenkelser av Norges selvstendighet og fred mv. skal kunne straffes med fengsel inntil 30 år. Straffens allmennpreventive virkning gir avtagende virkning, og det er etter departementets mening lite å hente ved å skjerpe maksimalstraffen fra fengsel inntil 21 år til fengsel inntil 30 år.

7.1.3 Krenkelse av Norges selvstendighet og fred

Departementet kan uten videre slutte seg til hovedtrekkene i utvalgets forslag. I lys av høringen er det særlig to spørsmål under dette punkt som krever nærmere overveielser. For det første er det grunn til å vurdere om det er behov for å gjøre det straffbart å påføre Norge vesentlige begrensninger i selvbestemmelsesretten. For det andre må det avklares om bestemmelsene om vern av Norges selvstendighet og fred egner seg for en inndeling i vanlig og grov overtreddelse, og hva som i så fall skal være strafferammene.

Når det gjelder det å påføre landet vesentlige begrensninger i selvbestemmelsesretten, kan det være tilstrekkelig å true med alvorlige aksjoner mot norske interesser, eventuelt i kombinasjon med enkelte voldelige, men begrensede aksjoner for å understreke at det menes alvor. Departementet mener det er påkrevd å innføre en tilsvarende bestemmelse i straffeloven 2005 for at loven skal være tilpasset den nye trusselsituasjonen.

Straffelovkommisjonen foreslår at drapshandlingene deles i vanlig og grovt drap, og at strafferamme-

ne for disse settes til henholdsvis 15 og 21 år. Departementet er enig i dette, og har som utgangspunkt at de samme rammene bør gjelde for angrep på de mest beskyttelseverdige offentlige interessene. Strafferammen for vanlig overtredelse av bestemmelsen om Norges selvstendighet og fred bør derfor settes til fengsel i 15 år og ikke 10 år, og maksimumsstraffen for grove overtredelser bør være fengsel inntil 21 år.

7.1.4 Krenkelse av Norges statsforfatning

I straffeloven 1902 er angrep på statsforfatningen (høyforræderi) regulert i § 98. Med "rikets statsforfatning" menes både den grunnlovsbestemte statsordningen og annen lovgivning om de konstitusjonelle organenes oppbygging og virkemåte. Handlingen er straffbar uavhengig av om den begås under fredelige forhold, krisesituasjoner eller krig, og anses fullbyrdet på forsøksstadiet.

Lund-utvalgets forslag viderefører i det vesentlige gjeldende rett. I tråd med sin alminnelige oppfatning foreslår imidlertid utvalget at bestemmelsen bør endres fra å være et skadedelikt som er fullbyrdet på forsøksstadiet, til å være et faredelikt. De vanligste formene for ulovlige forfatningsendringer - maktbruk og trusler - er nevnt i forslaget til lovtekst. Utvalget går inn for å oppheve minimumsstraffen på 5 år og sette maksimalstraffen ned fra 15 til 10 år. Utvalget foreslår også at flere omstendigheter skal kunne lede til at handlingen anses som grov, og dermed gi grunnlag for 21 år fengsel. Både resultatet av angrepet (alvorlige følger for Norge og tap av menneskeliv) og gjerningspersonens stilling er nye omstendigheter i forhold til gjeldende rett.

Departementet slutter seg i det alt vesentlige til forslagene. På ett punkt følger departementet imidlertid ikke Lund-utvalgets forslag. Med samme begrunnelse som for bestemmelsen om krenkelse av Norges selvstendighet og fred, har departementet kommet til at strafferammen for en vanlig overtredelse bør settes til fengsel inntil 15 år, og ikke 10 år som utvalget foreslår. Maksimumsstraffen for grove overtredelser bør settes til fengsel inntil 21 år.

7.1.5 Angrep på de høyeste statsorganer

Den sentrale bestemmelsen i straffeloven 1902 er § 99. Bestemmelsen rammer den som med ulovlige midler forsøker å hindre de konstitusjonelle organer i å utføre sin virksomhet, men uten at det tilsiktes noen forfatningsendring. Med konstitusjonelle organer menes etter bestemmelsen Stortinget i plenum samt Lagtinget og Odelstinget, men ikke komiteene eller Stortingets administrasjon. Etter lovendringen i 2000 er det klart at Kongen og regjeringens virksomhet vernes ikke bare i statsråd, men også i forberedende statsråd og regjeringskonferanser. Av domstolene er det bare Høyesteretts virksomhet som omfattes av

både myndighetsutøvelse og mer forretningspregede gjøremål. En nyskaping ved lovendringen i 2000 var at vernet ble utvidet til å omfatte enkeltmedlemmer av regjeringen, Stortinget og Høyesterett når vedkommende opptrer som representant for organet. Handlingen er fullbyrdet selv om vedkommende person eller organ ikke gir etter for presset. Strafferammen er fengsel i 14 dager til 15 år, men den heves til 21 år hvis det er brukt våpenmakt eller gjerningspersonen har utnyttet frykt for inngrep fra en fremmed makt.

Fordi straffeloven 1902 § 99 nylig er endret, foreslår Lund-utvalget i det alt vesentlige å videreføre bestemmelsen med det innhold den fikk i 2000.

Departementet slutter seg til forslaget fra Lund-utvalget om å videreføre hovedinnholdet i straffeloven 1902 § 99 slik bestemmelsen lyder etter lovendringen i 2000, men at den bør endres fra å være et skadedelikt til å bli et faredelikt som fullbyrdes på forsøksstadiet.

Lund-utvalget har foreslått at strafferammen for vanlig overtredelse bør settes til fengsel inntil 10 år, det samme som for lovbrudd mot rikets selvstendighet og mot statsforfatningen. Departementet slutter seg til dette. Ved grove overtredelser bør strafferammen være fengsel i 21 år.

7.1.6 Inngrep overfor andre samfunnsinstitusjoner

Straffeloven 1902 § 99 a retter seg mot den som med bruk av våpenmakt eller under utnyttelse av frykt for inngrep av en fremmed makt hindrer offentlige myndigheter i deres virksomhet, eller begår alvorlige inngrep mot offentlige tjenestemenn, pressen, foreninger eller institusjoner eller for øvrig setter betydelige samfunnsinteresser i fare, eller som medvirker hertil. Brudd på bestemmelsen straffes med fengsel fra 5 til 21 år. Den er etter det departementet kjenner til ikke anvendt i praksis.

Lund-utvalget foreslår en bestemmelse som dels innskrenker og dels utvider virkeområdet i forhold til straffeloven 1902 § 99 a. Utvidelsen består i at det ikke lenger skal stilles krav til hvilke midler som tas i bruk. Det eneste vilkåret er at inngrepet begås med en organisert bruk av makt, dvs. at lovbruddet begås av flere og etter en plan. Innskrenkingen er knyttet til at inngrepet må rette seg mot "viktige samfunnsinstitusjoner", og at det særlige vern som følger av bestemmelsen bare inntreffer når viktige samfunnsinteresser settes i fare. I tillegg foreslås strafferammen justert ned til fengsel inntil 6 år for en vanlig overtredelse og inntil 15 år for grov overtredelse.

Departementet slutter seg i hovedsak til forslaget fra Lund-utvalget. Vernet av samfunnsinstitusjoner mot inngrep bør være avhengig av at institusjonen er

viktig, og at inngrepet er av en slik karakter at det setter betydelige samfunnsinteresser i fare.

Departementet foreslår derfor at den som ved bruk av vold, makt eller trusler rammer en viktig samfunnsinstitusjon slik at det setter betydelige samfunnsinteresser i fare, skal kunne straffes etter forslaget til § 117 selv om inngrepet ikke er organisert. Dersom inngrepet er organisert, og vilkårene for straff for øvrig er oppfylt, bør det kunne straffes uansett hva slags rettsstridig middel som er benyttet. Departementet slutter seg til Lund-utvalgets forslag til strafferammer.

7.1.7 Landssvik

Hovedbestemmelsen om landssvik i straffeloven 1902 er § 86, som fikk sin kasuistiske utforming ved lovrevisjonen i 1950. I tillegg er §§ 86 a og 86 b av betydning. Ved siden av bestemmelsene i straffeloven 1902 inneholder den militære straffelov i kapittel 8 flere bestemmelser som rammer landssvikhandlinger forøvet av krigsmenn.

Lund-utvalget har foreslått å forkorte og forenkle reglene om landssvik. Utvalget foreslår at bestemmelsen skal komme til anvendelse i krig, under en væpnet konflikt eller ved okkupasjon. Utvalget foreslår at strafferammen settes til fengsel i 15 år for vanlig overtredelser. Når vilkårene for å anse overtredelsen for grov er oppfylt, foreslår utvalget at det skal kunne idømmes fengsel inntil 21 år.

Lovreguleringen av landssvik reiser to hovedspørsmål. For det første må det i lys av høringen spørres om når - dvs. under hvilke forhold - bestemmelsene om landssvik skal være anvendelige? Der nest må det tas stilling til om de bør utformes med generelle kriterier eller som i dag inneholde en kasuistisk oppregning av de mest sentrale formene for landssvik.

Departementet følger opp utvalgets forslag om å dele landssvikbestemmelsene i vanlige og grove overtredelser. Skulle landet komme i en situasjon hvor det blir aktuelt å strafforfølge et ikke ubetydelig antall borgere for landssvik, vil en trolig gjøre samme erfaring som under rettsoppgjøret i perioden 1945-1950, nemlig at de straffbare handlingene varierer betydelig i straffverdighet. En strafferamme på 14 dager til 10 år for vanlig landssvik vil stort sett være egnet til å favne dette spennet. Men etter departementets oppfatning er det kanskje nettopp i forhold til landssvikhandlinger det er behov for en egen bestemmelse om grov overtredelse. Ikke minst angivervirksomhet som resulterer i henrettelser eller omfattende tortur, eller viljen til med våpenmakt å løpe fiendens ærend, er handlinger som angriper de kjerneverdier en nasjon er avhengig av i slike skjebnetimer. For slike handlinger bør derfor lovens ordinære maksimalstraff kunne anvendes.

Et sentralt trekk ved landssvikbestemmelsene er at handlinger som ellers er straffrie eller bedømmes som ulovlig etterretningsvirksomhet, skadeverk, tvang eller trusler, i krigs- eller konfliktsituasjoner undergis en strengere strafferettslig vurdering. Dette skiller landssvikbestemmelsene fra de øvrige lovbruddene i kapitlet, hvor straffbarheten ikke påvirkes av om handlingene er begått i fredstid eller når landet er i krig mv.

Departementet har valgt å knytte det straffbare til det å yte fienden eller okkupasjonsmakten bistand mot Norge eller å skade norsk forsvarsevne. Den nærmere avgrensingen overlates til domstolene. Bortsett fra at forslaget krever at fienden faktisk har fått bistand eller at forsvarsevnen er svekket, foreslås det ikke endringer i hvilken atferd som kan regnes som landssvik. Med de begrensningene som nå foreslås, går departementet inn for at også stater som Norge er alliert med eller er i kampfelleskap med, vernes gjennom den nye bestemmelsen.

7.1.8 Ulovlig etterretningsvirksomhet og avsløring av statshemmeligheter

Straffbar etterretningsvirksomhet består i "rettsstridig å sette seg eller andre i besittelse av noe som bør holdes hemmelig av hensyn til rikets sikkerhet". Normalt vil dette være opplysninger som ikke er tilgjengelige for alle og enhver, men en formell sikkerhetsgradering er ikke nødvendig eller avgjørende. Også opplysninger som er innhentet fra åpne kilder som offentlige dokumenter, observasjoner i terrenget og samtaler med lokalbefolkningen kan, sammenstilt og fortolket, utgjøre en hemmelighet som er beskyttet. Hemmeligheten må være av betydning for rikets sikkerhet.

Utvalget foreslår bestemmelser om ulovlig etterretningsvirksomhet (innsamling og sammenstilling av hemmelig informasjon) og ulovlig avsløring av statshemmeligheter. Utvalgets forslag til straffebestemmelser om ulovlig etterretningsvirksomhet er bygget opp slik at de gir vern for en hemmelig opplysning dersom det vil skade grunnleggende nasjonale interesser av en art som oppregnes i bestemmelsen, om opplysningene blir avslørt.

Departementet er, som de fleste høringsinstansene, enig med utvalget i at vernet mot ulovlig etterretningsvirksomhet bør utvides fra å gjelde "rikets sikkerhet" til "grunnleggende nasjonale interesser".

På to punkter går departementet imidlertid inn for å utvide hvilke hemmelige opplysninger som skal vernes i den grad etterretning mot dem kan skade grunnleggende nasjonale interesser. For det første foreslår departementet å føye til "sikkerhetsmessige forhold". På denne måten vernes også arbeidet til sikkerhetsmyndigheter som Politiets sikkerhetstjeneste (PST) og Nasjonal sikkerhetsmyndighet. For det an-

dre går departementet inn for å ta med hemmelige opplysninger om norske naturressurser, som for eksempel fisk, olje og gass. Dette omfatter opplysninger som finnes hos private aktører dersom vilkårene for straff for øvrig er oppfylt.

Departementet mener at bestemmelsene bør gjøres om til faredelikter. Endringen vil ikke føre til noen nevneverdig nykriminalisering i forhold til utvalgets forslag. Det vil fremdeles være den samme atferden som er straffbar: Det må være innsamlet hemmelig informasjon om bestemte grunnleggende nasjonale interesser, og informasjonen må være slik at den representerer en fare for skade på den aktuelle interesse. Virkningen av endringen er først og fremst at fullbyrdelsestidspunktet inntreer noe før, og at etterforsknings- og bevisstemaene forenkles.

Departementet går inn for at avsløring av statshemmeligheter skal være straffbart også ved vanlig (simpel) uaktsomhet. Det er neppe særlig sannsynlig at noen engasjerer seg i slik etterretningsvirksomhet uten å være klar over konsekvensene av den.

Lund-utvalget foreslår langt på vei å føre videre strafferammene i straffeloven 1902 for innsamling og avsløring av statshemmeligheter. Det har ikke kommet merknader til dette under høringen, men departementet går inn for en viss skjerpning i forhold til utvalgets forslag. For etterretning mot statshemmeligheter foreslås som øvre strafferamme fengsel inntil 3 år for vanlige overtredelser og 10 år hvis handlingen er grov. For avsløring av slike hemmeligheter vil den øvre strafferammen etter forslaget være henholdsvis 3 år og 15 år.

Departementet er enig i at etterretningsvirksomhet rettet mot personer som har søkt tilflukt og fått beskyttelse her i riket, er så alvorlig at den bør kunne straffes strengere enn med fengsel i 1 år. Særlig med tanke på flyktningsspionasjetilfellene går departementet inn for at den øvre strafferammen for etterretningsvirksomhet som ikke er rettet mot statshemmeligheter, settes til fengsel inntil 3 år.

Departementet er videre enig med Lund-utvalget i at strafferammen for uaktsom avsløring av statshemmeligheter må heves i forhold til straffeloven 1902 som bare gir adgang til å anvende bot. Tatt i betraktning at uaktsomhetsbestemmelsen også skal ramme grovt uaktsom grov avsløring, dvs. tilfeller hvor det er grunn til å rette sterke bebreidelser mot gjerningspersonen for at meget sensitiv informasjon blir avslørt, er en strafferamme på bot eller fengsel inntil 2 år passende.

7.1.9 Forbund om lovbrudd

Straffeloven 1902 har bestemmelser som retter seg mot den som inngår forbund (avtale) om å utføre handlinger som krenker Norges selvstendighet og fred, statsforfatningen, de høyeste statsorganer og

sentrale samfunnsinstitusjoner, landssvik eller avsløring av statshemmeligheter. Forbundsbestemmelsene gjelder dessuten overtredelse av flere bestemmelser i den militære straffelov. Å inngå forbund om ulovlig etterretningsvirksomhet er ikke straffbart.

Lund-utvalget foreslår i det alt vesentlige å videreføre disse bestemmelsene. Dette innebærer at et forbund om hhv. krenkelse av Norges selvstendighet og fred og statsforfatningen, angrep på de høyeste statsorganers virksomhet og andre samfunnsinstitusjoner, landssvik og forsettlig avsløring av statshemmeligheter fortsatt vil være straffbart. Ulovlig etterretningsvirksomhet og ulovlig militær virksomhet er etter sin art forberedelseshandlinger, og foreslås ikke kriminalisert i forbundsbestemmelsen. Strafferammen bør etter utvalgets syn være fengsel inntil 6 år, og forsøk og medvirkning er straffbart etter de generelle reglene i straffeloven 2005.

Departementet slutter seg til forslagene fra Lund-utvalget.

7.1.10 Privat militær virksomhet og voldelige sammenslutninger

Ifølge straffeloven 1902 er det straffbart å danne, delta i, rekruttere medlemmer til eller støtte en privat militær organisasjon. Loven rammer også å danne, delta i, rekruttere medlemmer til eller støtte en forening eller sammenslutning som har som formål og har tatt skritt for å forstyrre samfunnsordenen eller oppnå innflytelse i offentlige anlegg ved sabotasje, maktanvendelse eller andre ulovlige midler.

Både Straffelovkommisjonen og Lund-utvalget har foreslått å videreføre denne bestemmelsen, men med den begrensning at når overtredelsen skjer i form av støtte til den private militære organisasjonen, er det bare økonomisk og materiell støtte som skal være straffbar. Det har ikke kommet innvendinger til forslaget under høringen, og departementet slutter seg til det.

Departementet går inn for at bestemmelsen i straffeloven 2005 bare skal gjelde for private militære organisasjoner her i riket.

Forslaget fra Straffelovkommisjonen og Lund-utvalget om ikke å videreføre straffeloven 1902 § 104 a annet ledd har vakt oppmerksomhet under høringen. Bestemmelsen går langt i å oppstille straff for forberedelseshandlinger, og gir mulighet til å etterforske sammenslutninger eller bevegelser som tar i bruk ulovlige midler for å nå sine politiske mål. Som ledd i en etterforskning på dette grunnlaget kan det være mulig å ta i bruk straffeprosessuelle tvangsmidler selv om det ikke kan dokumenteres eller sannsynliggjøres at bestemte voldshandlinger allerede er begått.

Om bestemmelsen eller deler av den skal føres videre beror på hvilken trussel politisk motivert vold

eller tvang utgjør i dag, og i hvilken grad denne trusselen vil kunne forebygges og etterforskes på grunnlag av andre bestemmelser i straffeloven 2005.

I Norge eksisterer det visse sekulære organisasjoner og miljøer som kan benytte seg av vold, tvang eller trusler for å fremme sine politiske syn. Dette bidrar til å skape frykt og utrygghet, og kan i ytterste konsekvens utgjøre en trussel mot den norske stats demokratiske verdier. Fordi disse bestemmelsene har et så avgrenset saklig virkeområde, vil det imidlertid også etter straffeloven 2005 finnes felter som ikke vil bli dekket så godt som i dag om straffeloven § 104 a annet ledd ikke videreføres.

I den grad forberedelseshandlinger skal gjøres straffbare, bør straffebudet rette seg mot befatning med foreninger eller sammenslutninger som er villige til begå alvorlige straffbare handlinger for å nå sine mål. Bare da er skadepotensialet tilstrekkelig til å kriminalisere deltakelse mv. i sammenslutningen.

Departementet foreslår at et nytt straffebud bare bør rette seg mot foreninger eller sammenslutninger som er villige til å ta i bruk grovt skadeverk, sabotasje, vold, tvang eller trusler om dette. Dessuten foreslår departementet at bare økonomisk eller materiell støtte skal rammes av straffebudet.

7.1.11 Bestemmelser i straffeloven 1902 kapittel 8 og 9 som ikke videreføres

Kapittel 8 og 9 i straffeloven 1902 inneholder til sammen 30 bestemmelser. Departementets forslag til kapittel 16 inneholder 19 bestemmelser. Dette skyldes ikke bare at det nye kapitlet i straffeloven 2005 har fått en mindre kasuistisk utforming, men er også en følge av en reell avkriminalisering.

Det vises til proposisjonen for nærmere omtale av de enkelte bestemmelsene.

7.1.12 Militær straffelov og lov om forsvarshemmeligheter

Lund-utvalget fikk i mandat å gjennomgå reglene i "... militær straffelov tredje del (krigsartikler) samt lov 18. august 1914 nr. 3 om forsvarshemmeligheter ...".

Med unntak av §§ 87 - 89 foreslår utvalget at bestemmelsene i militær straffelov kapittel 8 oppheves. Militær straffelov §§ 87 - 89 retter seg mot befal eller krigsmenn som uberettiget overgir seg til fienden eller deserterer under krig. Dette er rene militære lovbrudd og utvalget foreslår at de vurderes sammen med bestemmelsene i militær straffelov annen del.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om og begrunnelse for ikke å videreføre kapittel 8 i militær straffelov med unntak av §§ 87 - 89. De representerer en dobbeltkriminalisering som man bør unngå for å gjøre straffelovgivningen enklere og mer tilgjengelig.

Med unntak av §§ 1 og 4 foreslår utvalget at lov om forsvarshemmeligheter oppheves. Departementet slutter seg til utvalgets forslag med noen justeringer.

7.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at trusselbildet har endret seg siden kapittel 8 og 9 ble vedtatt i 1902 og revidert i 1950. Kapittel 8 og 9 retter seg mot krig, okkupasjon, tradisjonell spionasje og angrep på de sentrale statsmaktene. De tradisjonelle truslene mot rikets sikkerhet er de siste tiårene svekket og supplert med andre typer trusler, særlig i form av fare for terrorangrep og terrorrelaterte handlinger rettet mot vesentlige funksjoner i samfunnets infrastruktur.

Det er komiteens oppfatning at Regjeringens forslag verner flere grunnleggende nasjonale interesser enn straffeloven 1902 kapittel 8 og 9. Komiteen støtter også at flere bestemmelser er gjort om slik at straffansvar inntre allerede når det er skapt en fare for at en virkning skal inntre, slik som i straffebudet som retter seg mot Norges selvstendighet der det er tilstrekkelig for straff at det er skapt fare for at selvstendigheten krenkes.

Komiteen vil videreføre straff for deltakelse mv. i en voldelig sammenslutning med politiske mål. Komiteen påpeker at Regjeringens forslag snevrer inn det straffbare ved at det stilles kvalifiserte krav til de ulovlige virkemidler sammenslutningen må være villig til å ta i bruk for å nå sine mål. Det er et vilkår for straffansvar at sammenslutningen har til formål ved grovt skadeverk, sabotasje, vold eller tvang eller ved trusler om dette å forstyrre samfunnsordenen eller oppnå innflytelse i offentlige anliggender. Straffansvar er som i dag betinget av at sammenslutningen har tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler. Komiteen viser til at medvirkning fortsatt ikke skal være straffbart. Brudd på bestemmelsen straffes med fengsel inntil 6 år.

8. TERRORHANDLINGER OG TERROR-RELATERTE HANDLINGER

8.1 Sammendrag

8.1.1 Oversikt

Kapitlet inneholder forslag til straffebestemmelser om terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger. Sett under ett medfører det bare en beskjeden nykriminalisering. De fleste handlingene ville også blitt rammet av straffeloven 1902. Forslaget inneholder imidlertid mer spesialiserte og eksplisitte straffebestemmelser som gjør straffansvaret for terrorhandlinger og ikke minst terrorrelaterte handlinger mer synlig.

Å vie et eget kapittel i straffeloven 2005 til terrorhandlinger gjenspeiler at faren for slike handlinger

har kommet i forgrunnen sammenlignet med de mer tradisjonelle truslene mot rikets indre og ytre sikkerhet i form av fare for krig og okkupasjon. De internasjonale forpliktelsene på dette området er dessuten så omfattende og komplekse at det er hensiktsmessig å gjennomføre dem i et eget kapittel.

Departementet foreslår en annen lovstruktur enn i dag, ved at internasjonale instrumenter i større grad skal gjennomføres med egne straffebestemmelser, i stedet for den tradisjonelle passive transformasjonen ved henvisning til generelle straffebud.

Departementet går i hovedsak inn for å videreføre definisjonen av terrorhandlinger i straffeloven 1902. Departementet foreslår imidlertid å snevre inn definisjonen noe ved å erstatte dagens terrorforsett med terrorhensikt. Etter departementets forslag vil visse særlig alvorlige straffbare handlinger være å anse som terrorhandlinger dersom de er begått med en særlig form for hensikt, såkalt terrorhensikt. Terrorhensikten gjenspeiler at målet med terrorhandlinger er å skape kaos, frykt eller å påvirke avgjørelser. En terrorhandling skal fortsatt kunne straffes med fengsel inntil 21 år. Grove terrorhandlinger, dvs. terrorhandlinger som for eksempel har ført til tap av flere menneskeliv, skal kunne straffes med fengsel inntil 30 år.

Med terrorrelaterte handlinger siktes det til handlinger som har en tilknytning til selve terrorhandlingen, men som det ikke er naturlig å karakterisere som terrorhandlinger i seg selv. Eksempler på dette er finansiering av terrorhandlinger, trusler og forbund om terrorhandlinger og visse former for forberedelse av terrorhandlinger. Det siste omfatter ikke bare oppfordring, rekruttering og opplæring til terrorhandlinger, men også ulovlig befatning med svært farlige stoffer som egner seg spesielt godt til å bli anvendt i terrorhandlinger, som for eksempel kjernefysisk og radioaktivt materiale. Slike terrorrelaterte handlinger står i en sammenheng med terrorhandlingene som gjør at det er hensiktsmessig å regulere dem i ett og samme kapittel. Dette gjenspeiler at de folkerettslige forpliktelsene som ligger bak de terrorrelaterte straffebudene gjør denne koblingen.

Lovendringene er i det vesentlige begrunnet med at de er nødvendige for å oppfylle Norges folkerettslige forpliktelser, trusselbildet tilsier ikke i seg selv noe større behov for å endre lovgivningen.

8.1.2 *Forholdet til andre regler*

Ved utformingen av materielle straffebestemmelser i terrorbekjempelsen må statene holde seg innenfor de grenser som trekkes opp av internasjonale menneskerettskonvensjoner. Forslaget i proposisjonen er moderat, og bygger på norske og felleseuropeiske rettsprinsipper. Etter departementets syn ligger forslaget godt innenfor de rammene menne-

skerettskonvensjonene setter for utformingen av nasjonale lovtiltak mot terrorisme. I proposisjonen gis det en oversikt over de mest sentrale forpliktelsene på området.

8.1.3 *Enkelte grunnleggende problemstillinger*

Terrorhandlinger er i de internasjonale instrumentene beskrevet som internasjonale forbrytelser. I samsvar med FN-paktens prinsipp om ikke-innblanding i andre staters indre anliggender er statspartene derfor bare forpliktet til å samarbeide om strafforfølgning der forbrytelsen har tilknytning til mer enn én stat. Det vil regelmessig være tilfelle dersom forbrytelsen er foretatt i mer enn én stat, gjerningspersonene eller ofrene befinner seg i flere stater eller skadevirkningene av forbrytelsen inntreffer i flere stater.

Departementet mener som før at bestemmelsene i kapitlet bør gjelde for både internasjonale og nasjonale lovbrudd. Selv om det etter folkeretten er adgang til å unnta nasjonale forhold fra bestemmelsenes virkeområde, mener departementet at en slik løsning vil være lite naturlig. Om terrorhandlingen har tilknytningspunkter til andre stater, har ingen avgjørende betydning for hvor straffverdig den er. Om det finnes noen slik tilknytning, vil ofte bero på tilfeldigheter. En slik avgrensning ville videre komplisere regelverket unødige.

Alle terrorkonvensjonene inneholder uttrykkelige rettsstridsreservasjoner, typisk ved at handlingen må være ulovlig ("unlawful"). Dette må normalt leses som en referanse til forhold som etter nasjonal rett gjør at handlingen likevel ikke er ulovlig, som eksempelvis straffrihetsgrunner. Departementet har i tråd med ønsket om å begrense bruken av uttrykkelige rettsstridsreservasjoner valgt ikke å foreslå slike i alle gjennomføringsbestemmelsene. Enhver straffebestemmelse må imidlertid tolkes med den ulovfestede rettsstridsreservasjonen for øye.

Etter straffeloven 2005 § 91 skal straffansvaret for terrorhandlinger, krigsforbrytelser, folkemord og forbrytelser mot menneskeheten ikke foreldes. Departementet går inn for å presisere lovteksten i § 91 slik at det gjøres unntak fra reglene om foreldelse for terrorhandlinger som har en strafferamme på 15 år eller mer. De vanlige foreldelsesreglene skal gjelde for de øvrige straffbare handlingene i loven kapittel 18. Departementet foreslår på samme måte at det presiseres i § 96 at idømt straff for terrorhandlinger ikke foreldes dersom handlingene har en strafferamme på 15 år eller mer.

8.1.4 *Hovedbestemmelsen om terrorhandlinger*

Det finnes ingen omforent legaldefinisjon av terrorisme eller terrorhandlinger. Det forhandles i regi av FN om en ny konvensjon om bekjempelse av terrorisme, men forhandlingene har så langt ikke ført

frem. I utkastet til artikkel 2 er det tatt inn en definisjon av terrorhandlinger, som innebærer at visse straffbare handlinger, for eksempel drap og grov legemsbeskadigelse, skal regnes som terrorhandlinger hvis de er begått i den hensikt å skape alvorlig frykt i en befolkning eller å tvinge en stat eller en internasjonal organisasjon til å gjøre eller unnlate å gjøre noe. Det er bred internasjonal enighet om at en handling som bærer disse kjennetegnene er en terrorhandling. Problemene knytter seg i første rekke til utformingen av unntak fra definisjonen slik at nærmere bestemte handlinger likevel ikke skal anses som terrorhandlinger.

Straffeloven 1902 § 147 a inneholder en norsk definisjon av terrorhandlinger. Bestemmelsen ble tatt inn i straffeloven for å oppfylle Norges forpliktelser etter FN-konvensjonen 9. desember 1999 om bekjempelse av finansiering av terrorisme og FNs sikkerhetsråds resolusjon 1373 (2001). Etter § 147 a første ledd anses utvalgte grove straffbare handlinger som terrorhandlinger dersom de utføres med et særlig forsett.

Et av spørsmålene som ble drøftet i høringsnotatet var om det burde inntas en legaldefinisjon av terrorhandlinger også i den nye straffeloven. Departementet gikk inn for det. I forslaget ble definisjonen av terrorhandlinger i straffeloven 1902 § 147 a snevret noe inn, ved at det ble stilt krav om en kvalifisert form for terrorforsett, nemlig terrorhensikt.

Høringen har gitt støtte til departementets forslag om å videreføre en definisjon av terrorhandlinger i den nye straffeloven. Selv om Norge ikke er folkerettslig forpliktet til å definere terrorhandlinger i loven, er en slik definisjon blitt tatt inn i lovgivningen i de fleste statene som står oss nær. En ensartet lovgivning letter det mellomstatlige samarbeidet, fordi viktige internasjonale instrumenter om gjensidig bistand i straffesaker knytter rettsvirkninger til utvalgte kategorier straffbare handlinger. Departementet opprettholder derfor forslaget om å videreføre en definisjon av terrorhandlinger, og oppstille et vilkår om terrorhensikt.

Argumentene for å velge et hensiktskrav i definisjonen av terrorhandlinger er for det første et ønske om ikke å la definisjonen av terrorhandlinger - og dermed reglene om straffskjerping og straffbar forberedelse mv. - favne unødige vidt. Det er særlig motivasjonen, ønsket om å oppnå et nærmere bestemt mål, som gjør at man kan skille terrorhandlinger fra andre handlinger som i sitt ytre er identiske. Et krav om terrorhensikt vil dessuten bringe oss mer på linje med rettstilstanden som følger av EUs rammebeslutning om bekjempelse av terrorisme.

Det er fortsatt det umiddelbare målet for handlingen, og ikke det bakenforliggende formålet, som er avgjørende for om det foreligger terrorhensikt. Å

trekke inn for eksempel politiske, religiøse eller ideologiske motiver som vilkår for at en handling skal bedømmes som en terrorhandling, ville gi opphav til vanskelige spørsmål om forholdet til tros- og ytringsfrihet og reise vanskelige bevissspørsmål. I den grad de internasjonale konvensjonene om bekjempelse av terrorisme og EUs rammebeslutning krever terrorhensikt, lar de det umiddelbare målet med handlingen være avgjørende for straffbarheten. Selv om handlingene ofte vil være politisk, religiøst eller ideologisk motivert, er dette ikke noen betingelse etter disse instrumentene. Det samme vil etter forslaget fortsatt gjelde for den norske definisjonen.

Når det gjelder terrorhensiktens innhold, går departementet inn for å videreføre straffeloven 1902 § 147 a: Handlingen må være begått med hensikt om å forstyrre alvorlig en funksjon av grunnleggende betydning i samfunnet - som for eksempel lovgivende, utøvende eller dømmende myndighet, energiforsyning, sikker forsyning av mat eller vann, bank- og pengevesen eller helseberedskap og smittevern, å skape alvorlig frykt i en befolkning, eller urettmessig å tvinge offentlige myndigheter eller en mellomstatlig organisasjon til å gjøre, tåle eller unnlate noe av vesentlig betydning for Norge, eller for en annen stat eller en annen mellomstatlig organisasjon.

Også når det gjelder hvilke straffbare handlinger som skal anses som terrorhandlinger dersom de oppfyller de nevnte vilkårene, foreslår departementet å videreføre straffeloven 1902.

8.1.5 Spesialiserte straffebud mot terrorhandlinger

Som nevnt har det hittil ikke lyktes å komme til enighet om en generell FN-konvensjon mot terrorisme. De folkerettslige forpliktelsene som påhviler Norge, er fragmentariske og overlappende. Noen instrumenter knytter straffansvaret til hvor handlingen er begått, andre instrumenter lar det være avgjørende hvem handlingen er rettet mot, mens andre lar middelet som brukes i handlingen være avgjørende. Atter andre instrumenter knytter straffansvaret til handlingens art. Ettersom hver forpliktelse i utgangspunktet gjennomføres i egne bestemmelser i straffeloven, kan det oppstå situasjoner hvor en konkret handling rammes av flere bestemmelser. Konkurrentspørsmålet stiller seg på samme måte som i strafferetten for øvrig.

Forpliktelsene til å kriminalisere kapring i SUA-konvensjonen, plattformprotokollen og Haagkonvensjonen er i det vesentlige likelydende. De bør derfor gjennomføres i et felles straffebud. Departementet går inn for at forslaget til § 139 skal begrenses til å gjelde kapring av skip, innretninger og anlegg på kontinentalsokkelen og luftfartøy. Andre offentlig tilgjengelige kommunikasjonsmidler vil bli vernet av

andre bestemmelser i straffeloven 2005. Den øvre strafferammen for kapring er i dag fengsel inntil 21 år, og departementet går inn for å videreføre denne i forslaget.

Departementet er også etter høringsrunden av den oppfatning at forpliktelsene etter SUA-konvensjonen, plattformprotokollen og Montrealkonvensjonen til å kriminalisere visse handlinger som svekker sikkerheten ved skip, faste plattformer, luftfarten og ved flyplasser bør gjennomføres i en felles bestemmelse.

Selv om Norge ikke er folkerettslig forpliktet til å ha straffebud som rammer forstyrrelse av den sikre drift av jernbane og buss, kan konsekvenshensyn tale for at straffebudet også bør omfatte slike handlinger. Departementet ønsker å videreføre straffansvar for handlinger som i dag er straffbare etter § 150 første ledd bokstav e, men går inn for at straff for forstyrrelse av den sikre drift av jernbane og buss bør reguleres utenfor terrorkapitlet. Dette markerer at tilknytningen til terrorvirksomhet ikke er så sterk, og leder til at en slik driftsforstyrrelse ikke kan straffes med fengsel inntil 21 år, eventuelt 30 år dersom handlingen er grov.

Når det gjelder utformingen av § 140, går departementet inn for å lovfeste handlingsalternativer som i det vesentlige er felles i de tre instrumentene, uten at listen over alternative handlemåter skal være uttømmende. Instrumentene krever at handlingen må være "likely to endanger" sikkerheten. I tråd med tilnærmingen i straffeloven 1902 går departementet inn for å sette som vilkår for straff at handlingen har forstyrt den sikre drift. Departementet går inn for å konkretisere hva det innebærer at den sikre drift forstyres, ved å kreve at handlingen fremkaller fare for tap av menneskeliv eller betydelig skade på legeme, eiendom eller miljø. Strafferammen er i dag 6 år. Departementet går inn for å videreføre denne strafferammen i forslaget til § 140.

SUA-konvensjonen setter som vilkår for straff at handlingen forårsaker ("causes") død eller alvorlig personskade eller materiell skade. Etter departementets syn bør det ikke være avgjørende om handlingen rent faktisk har fremkalt særlig alvorlige følger, men om handlingen medfører fare for slike følger. Det kan bero på tilfeldigheter om gjerningspersonen faktisk lykkes med å fremkalle følgene, og straffverdigheten vil være den samme selv om handlingen ikke resulterer i slike følger. Etter departementets syn bør det derfor legges vekt på handlingens skadepotensial. På denne bakgrunn foreslår departementet å gå noe lenger enn konvensjonsforpliktelsen tilsier, ved å kreve at bruken av skipet har voldt fare for tap av menneskeliv eller betydelig skade på legeme, eiendom eller miljøet.

Bruk av farlig materiale mot eller om bord på skip og plattformer samt utslipp av farlig materiale fra skip eller plattformer skal etter konvensjonen kunne straffes når handlingen sannsynligvis vil føre til ("is likely to cause") død, alvorlig personskade eller materiell skade. Departementet går også her inn for å gjennomføre dette ved å kreve at handlingen volder fare for tap av menneskeliv eller betydelig skade på legeme, eiendom eller miljøet.

Konvensjonen om bekjempelse av ulovlig bemektigelse av luftfartøyer (Haagkonvensjonen) og konvensjonen til bekjempelse av ulovlige handlinger mot sikkerheten i sivil luftfart (Montrealkonvensjonen) er begge tiltrådt av Norge. Norge og de andre statspartene er forpliktet til å oppstille straff for visse former for forstyrrelse av sikkerheten ved luftfartøy og flyplasser, blant annet voldshandlinger mot personer som befinner seg i luftfartøyet eller på flyplassen og ødeleggelse eller beskadigelse av luftfartøy eller utstyr på flyplassen. Det er et vilkår at handlingene kan skape en særlig fare for sikkerheten om bord på flyet eller på flyplassen.

Departementet mener at bestemmelsen som gjennomfører Haagkonvensjonen ikke bør begrenses til å gjelde sivile luftfartøy. Kapring av statsfartøy er like straffverdig som kapring av sivile luftfartøy, og dette bør gjenspeiles i bestemmelsen. Etter Haagkonvensjonen er det et vilkår at handlingen er foretatt mens luftfartøyet er "in flight". Det stilles ikke krav om at flyet er i luften, bare at flydørene er lukket etter ombordstigning. Etter departementets syn innebærer dette en noe vilkårlig avgrensning av straffansvaret. Hvis gjerningspersonen tar kontroll over et luftfartøy før dørene på fartøyet er lukket, bør handlingen likevel være å anse som en kapring etter den norske straffebestemmelsen. Det blir likevel nødvendig å avgrense bestemmelsens virkeområde mot at noen tar kontroll over et luftfartøy som ikke er i drift. På denne bakgrunn går departementet inn for å innta som vilkår for straff at luftfartøyet må være "i drift".

Departementet går i lys av høringen inn for at forpliktelsene etter Wienkonvensjonen og konvensjonen om kjernefysisk terrorisme gjennomføres i forslaget til § 142, ettersom konvensjonsforpliktelsene i tilstrekkelig grad har et felles virkeområde. Forpliktelsene etter SUA-konvensjonen om transport av farlig materiale gjennomføres i samme bestemmelse.

Departementet foreslår også etter høringsrunden å gjennomføre forpliktelsen etter FN-konvensjonen om forbrytelser mot internasjonale beskyttede personer i en egen bestemmelse. Første ledd rammer angrep på en internasjonalt beskyttet persons liv, legeme, helbred eller personlige frihet, mens annet ledd rammer angrep på personens tjenestested, privatbolig eller transportmiddel. Etter annet ledd stilles det krav om at angrepet "sannsynlig" vil sette personens liv,

legeme, helbred eller personlige frihet i fare. Departementets forslag er en tilnærmet direkte gjennomføring av konvensjonsforpliktelsen.

Når det gjelder FN-konvensjonen mot gisseltaking, går departementet inn for å gjennomføre forpliktelsen etter konvensjonen i en egen bestemmelse.

8.1.6 Terrorrelaterte handlinger

Flere av konvensjonene som er behandlet ovenfor pålegger statene å kriminalisere, foruten hovedhandlingene, trusler om å begå slike handlinger. Det har ikke kommet innvendinger under høringen mot departementets forslag om å gi en egen bestemmelse om trusler i dette kapitlet, og departementet opprettholder dette forslaget. Hovedårsaken er at denne typen trusler er av en så alvorlig karakter at strafferammen i den alminnelige trusselbestemmelsen ikke vil fange det opp. Departementet foreslår at strafferammen bør være fengsel inntil ti år, men 21 år når terrorhensikten realiseres.

Departementet går inn for å gjennomføre forpliktelsene etter terrorfinansieringskonvensjonen og FNs sikkerhetsråds resolusjon 1373 i en felles bestemmelse. Forslaget rammer det å stille midler og tjenester til rådighet for terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger. Videre rammer det å stille midler eller tjenester for den som utfører, forsøker å utføre eller medvirker til slike handlinger. Departementet foreslår som vilkår for straff at gjerningspersonen må ha forsett om at midlene eller tjenestene skal brukes til handlinger som nevnt eller av personer eller foretak som nevnt. En person som for eksempel samler inn penger til en organisasjon eller gruppe i den tro at den bare utfører lovlig virksomhet, kan ikke straffes.

FNs sikkerhetsråds resolusjon 1373 (2001)OP 2 (e) pålegger statene å sikre at personer som deltar i finansieringen, planleggingen, forberedelsen eller utførelsen av terrorhandlinger eller støtter terrorisme stilles til ansvar. Videre skal slike handlinger utgjøre alvorlige straffbare forhold etter nasjonal rett. Å inngå forbund om å begå terrorhandlinger er en særlig form for planlegging og forberedelse. Under behandlingen av den alminnelige delen i straffeloven 2005 fremmet justiskomiteen et ønske om forbundsbestemmelser for utvalgte former for særlig alvorlig kriminalitet. Departementet opprettholder etter høringsrunden forslaget om å videreføre straff for forbund om å begå terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger. Å avtale å begå slike handlinger er en forberedelsehandling som har en særlig farlig karakter. En forbundsbestemmelse vil, sammen med medvirkningsreglene i kapitlet og de nye §§ 135 og 136, lojalt gjennomføre FNs sikkerhetsråds resolusjon 1373. Departementet har vurdert om også forsøk på og medvirkning til å inngå forbund bør være belagt med straff. Forsøk på å inngå forbund er straffbart etter

straffeloven 1902. Når departementet går inn for å kriminalisere forsøk og medvirkning, skyldes dette først og fremst to forhold: For det første er det vanskelig å trekke et klart skille mellom medvirkning til og forsøk på å inngå forbund og forslaget til forbud mot rekruttering og oppfordring. For det andre er slike medvirknings- og forsøkshandlinger straffverdige.

Departementet går inn for å gjennomføre forpliktelsene etter europarådskonvensjonen om forebygging av terrorisme i en egen bestemmelse i straffeloven. Etter departementets forslag skal det være straffbart offentlig å oppfordre til iverksettelsen av en straffbar handling som omfattes av FNs konvensjoner om terrorisme. Departementet foreslår videre å gjøre det straffbart å rekruttere noen til å begå eller ta del i utførelsen av de straffbare handlingene som omfattes av FN-konvensjonene om terrorisme, samt å rekruttere noen til en sammenslutning eller gruppe for å bidra til at gruppen eller sammenslutningen utfører slike handlinger. Endelig foreslår departementet straff for å gi opplæring i særlig egnede metoder eller teknikker for å utføre eller bidra til utførelsen av handlinger som omfattes av FNs konvensjoner om terrorisme. For å rammes av utkastet kreves det at gjerningspersonen har forsett om at ferdighetene skal brukes til å utføre eller medvirke til slike handlinger.

8.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at det foreslås å vie et eget kapittel til terrorhandlinger i den nye straffeloven. Dette gjenspeiler en utvikling der terrorisme i stadig større grad har blitt en sentral del av trusselbildet mot Norges sikkerhet.

Komiteen vil understreke betydningen av at terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger bekjempes på rettsstatens grunn og med rettsstatens midler. Både straffebudene og annet regelverk knyttet til bekjempelse av denne typen kriminalitet må være i tråd med menneskerettighetene og grunnleggende rettsikkerhetsgarantier. Komiteen viser til at det fremlagte forslaget er godt innenfor disse rammene.

Komiteen viser til at lovforslaget bygger videre på norske og felleseuropeiske rettsprinsipper, og at de fleste handlingene ville blitt rammet også av straffeloven 1902. Komiteen vil likevel understreke betydningen av å få mer spesialiserte og eksplisitte straffebestemmelser som gjør straffansvaret for terrorhandlinger, og ikke minst terrorrelaterte handlinger, mer synlig. Det gir bedre oversikt at terrorhandlinger og relaterte handlinger som finansiering, oppfordring, opplæring og rekruttering til terrorhandlinger, befatning med særlig farlige stoffer og visse for-

mer for forberedelse til terrorhandlinger, står i samme kapittel.

Komiteen viser til at det påhviler Norge en rekke internasjonale forpliktelser som ledd i det internasjonale arbeidet for å bekjempe terrorisme. Særlig sentral er Europarådets konvensjon om forebygging av terrorisme. Lovendringene vil bringe straffeloven i samsvar med disse internasjonale forpliktelsene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, viser videre til at en terrorhandling fortsatt skal kunne straffes med fengsel inntil 21 år, mens grove terrorhandlinger skal kunne straffes med fengsel inntil 30 år. Flertallet slutter seg til en slik strafferamme. Grove terrorhandlinger vil stå i en særstilling hva gjelder straffverdighet. Med 30 års strafferamme for disse helt ekstraordinære tilfellene vil vi også unngå en situasjon der norske strafferammer på området er vesentlig lavere enn andre lands. Flertallet vil understreke at en slik heving av strafferammen for disse handlingene, ikke er ment å initiere en generell utvikling mot økte strafferammer på andre områder.

Flertallet slutter seg til at det i vurderingen av om handlingen er grov, skal det legges vekt på handlingens skadepotensial. Det må understrekes at bestemmelsen om grov terrorhandling skal være beholdt helt ekstraordinære tilfeller.

Komiteen vil peke på at det særlig er formålet og hensikten med handlingen som skiller en terrorhandling fra andre, liknende handlinger. Komiteen er derfor tilfreds med at Regjeringen foreslår å oppstille et kvalifisert skyldkrav, nemlig terrorhensikt. Det har imidlertid blitt pekt på at et slikt skyldkrav vil være vanskelig å påvise, og dermed gjøre det vanskelig for politiet å benytte metoder for å avverge terrorhandlinger. Komiteen er derfor tilfreds med at Regjeringen vil vurdere endringer i reglene om bruk av metoder for å forebygge og forhindre terrorhandlinger.

Komiteen viser til forslaget som legger opp til at opprørsstyrker i en intern væpnet konflikt, jf. annen tilleggsprotokoll til Genèvekonvensjonene artikkel 1, unntas fra terrorbestemmelsene så lenge de utfører lovlige krigshandlinger. Opprørsstyrker slik de er definert i fellesartikkel 3 til de fire Genèvekonvensjonene, skal imidlertid kunne straffes for terrorisme. Fellesartikkel 3 har en veldig lav terskel og kan omfatte bl.a. opptøyer og sporadiske voldshandlinger. Om også handlinger fra slike grupper skulle unntas, ville terrorkonvensjonene og de foreslåtte lovtiltakene som bygger på dem, bli uthult. Det kan også føre

til at det blir stilt spørsmål ved om Norge oppfyller sine internasjonale forpliktelser. Komiteen vil derfor uttrykke støtte til den tilnærmingen Regjeringen har lagt opp til.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet stiller seg undrende til Regjeringens forslag om å dele opp straffebudene som gjelder terror i alminnelige og grove forbrytelser. Terror innebærer å benytte seg av alvorlige kriminelle handlinger for å lamme samfunnsfunksjoner og skape alvorlig frykt i befolkningen. Disse medlemmer mener terror og hensikten bak terror alltid er en grov handling. Det er nettopp dette som er noe av bakgrunnen for at terror nå skal settes i en strafferettslig særstilling. Når det foreligger terrorhensikt, er det en hensikt som går utover den enkelte straffbare handlingen som for eksempel drap. Denne hensikten mener disse medlemmer dermed i seg selv gjør handlingene grove. Disse medlemmer vil derfor i forhold til terrorbestemmelsene ha en strafferamme på 30 år og minst i 6 år. Disse medlemmer viser til at dette tilsvarer den minstestraft som ellers vil gjelde for drap. I all hovedsak gjelder dette også for krigsforbrytelser og krenkelse av Norges selvstendighet. Disse medlemmer vil derfor skjerpe strafferammen for flere av disse bestemmelsene.

Disse medlemmer mener videre det er urimelig at straffeansvar eller idømt straff for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser og terrorhandlinger blir foreldet. Disse medlemmer viser til at slike handlinger ofte kan ta tid å oppklare og kartlegge. I mange tilfeller søker slike personer også tilfukt i andre land i lenger tid før man får tak i dem.

Disse medlemmer vil for øvrig vise til sine merknader i Innst. O. nr. 72 (2004-2005).

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 91 skal lyde:

Straffansvaret for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser og terrorhandlinger foreldes ikke."

"§ 96 skal lyde:

Idømt straff for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser og terrorhandlinger foreldes ikke."

"§ 103 skal lyde:

§ 103 Krigsforbrytelse mot person

For krigsforbrytelse straffes den som i forbindelse med en væpnet konflikt

- a) dreper en beskyttet person,
- b) påfører en beskyttet person stor lidelse eller betydelig skade på legeme eller helse, særlig ved tortur eller annen grusom eller umenneskelig behandling,
- c) gjør en beskyttet person til slave,
- d) utsetter en beskyttet person for voldtekt, seksuelt slaveri, tvungen prostitusjon, tvungent svangerskap, tvungen sterilisering eller annen tilsvarende grov seksuell vold,
- e) tar en beskyttet person som gissel,
- f) utskriver eller verver barn under 18 år til væpnede styrker eller bruker dem aktivt til å delta i fiendtlighetene,
- g) utsetter en beskyttet person for et medisinsk eller vitenskapelig eksperiment som ikke skjer i personens interesse og som medfører alvorlig fare for personens liv eller helse,
- h) i strid med folkeretten deporterer eller tvangsflytter en beskyttet person fra et område hvor personen lovlig oppholder seg eller ulovlig sperrer inne en beskyttet person,
- i) ilegger eller iverksetter en straff mot en beskyttet person uten at personen først har fått en rettfærdig rettergang i samsvar med folkeretten,
- j) grovt krenker en beskyttet persons verdighet ved ydmykende eller nedverdiggende behandling, eller
- k) skader en stridende som har overgitt seg eller er kampdyktig.

Ved internasjonal væpnet konflikt straffes også den som

- a) overfører en del av sin egen sivilbefolkning til et okkupert område,
- b) tvinger en av motpartens borgere til å delta i stridshandlinger mot eget land, eller
- c) tvinger en beskyttet person til å tjenestegjøre i en fiendtlig makts væpnede styrker.

En beskyttet person er en person som ikke, eller ikke lenger, tar aktiv del i fiendtlighetene, eller som for øvrig er beskyttet etter folkeretten.

Straffen for krigsforbrytelse mot person er fengsel inntil 30 år og i minst 6 år. Ved straffeutmålingen skal det blant annet legges vekt på dens skadepotensial og skadevirkninger, og på om den er begått som ledd i en plan eller målsetting om eller som ledd i en omfattende utøvelse av slike forbrytelser."

"§ 108 skal lyde:

- § 108 Forbund om og tilskynding til folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelse

Med fengsel inntil 15 år straffes den som inngår forbund med noen om å begå lovbrudd som nevnt i

§§ 101 til 107. Det samme gjelder den som direkte og offentlig tilskynder noen til å begå et slikt lovbrudd."

"§ 111 skal lyde:

§ 111 Krenkelse av Norges selvstendighet og fred

Med fengsel inntil 30 år straffes den som ved bruk av makt, trusler eller på annen rettsstridig måte voldrer fare for at Norge eller en del av Norge

- a) innlemmes i en annen stat,
- b) blir underlagt en fremmed stats herredømme,
- c) eller en stat som Norge er alliert eller i kampfellesskap med, blir påført krig eller fiendtligheter,
- d) påføres vesentlige begrensninger i sin selvbestemmelsesrett, eller
- e) løsrives."

"§ 112 skal lyde:

§ 112 Grov krenkelse av Norges selvstendighet og fred

Grov krenkelse av Norges selvstendighet og fred straffes med fengsel i minst 6 år og inntil 30 år. Ved avgjørelsen av om krenkelsen er grov, skal det særlig legges vekt på om

- a) den har hatt særlig alvorlige virkninger for Norge,
- b) den er gjennomført ved en organisert væpnet aksjon, under utnyttelse av frykt for inngrep av en fremmed stat, eller ved trussel om dette,
- c) gjerningspersonen er et medlem av regjeringen, Stortinget eller Høyesterett eller tilhører landets øverste sivile eller militære ledelse,
- d) handlingen har medført tap eller fare for tap av menneskeliv."

"§ 118 skal lyde:

§ 118 Grovt inngrep overfor viktige samfunnsinstitusjoner

Grovt inngrep overfor viktige samfunnsinstitusjoner straffes med fengsel inntil 21 år. Ved avgjørelsen av om inngrepet er grovt, skal det særlig legges vekt på forhold som nevnt i § 112 bokstav a til d."

"§ 122 skal lyde:

§ 122 Grov etterretningsvirksomhet mot statshemmeligheter

Grov etterretningsvirksomhet mot statshemmeligheter straffes med fengsel inntil 21 år. Ved avgjørelsen av om etterretningsvirksomheten er grov, skal det særlig legges vekt på om

- a) gjerningspersonen er et medlem av regjeringen, Stortinget eller Høyesterett eller tilhører landets øverste sivile eller militære ledelse,

- b) gjerningspersonen hadde til hensikt å avsløre opplysningen til en fremmed stat eller terrororganisasjon,
- c) en avsløring ville ha voldt betydelig skade."

"§ 131 skal lyde:

§ 131 Terrorhandlinger

En straffbar handling som nevnt i §§ 138 til 141, § 142 første ledd, §§ 143 til 144, § 192, § 239 (allmennfarlig forgiftning), § 240 (alvorlig miljøkriminalitet), § 254 (grov frihetsberøvelse), § 256 (menneskehandel), § 274 (grov legemsskade), § 275 (drap), § 345 (grov brannstiftelse), anses som terrorhandling og straffes med fengsel inntil 30 år og i minst 6 år dersom den er begått med terrorhensikt som nevnt i annet ledd.

Terrorhensikt foreligger dersom en handling som nevnt i første ledd begås i den hensikt

- a) å forstyrre alvorlig en funksjon av grunnleggende betydning i samfunnet, som for eksempel lovgivende, utøvende eller dømmende myndighet, energiforsyning, sikker forsyning av mat eller vann, bank- og pengevesen eller helseberedskap og smittevern,
- b) å skape alvorlig frykt i en befolkning, eller
- c) urettmessig å tvinge offentlige myndigheter eller en mellomstatlig organisasjon til å gjøre, tåle eller unnlate noe av vesentlig betydning for landet eller organisasjonen, eller for et annet land eller en mellomstatlig organisasjon.

Straffen kan ikke settes under minstestrafen i bestemmelsene som er nevnt i første ledd."

"§ 133 skal lyde:

§ 133 Terrorforbund

Med fengsel inntil 21 år straffes den som planlegger eller forbereder en terrorhandling ved å inngå forbund med noen om å begå en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 138, 139, 141, 142, 143 eller 144.

Med fengsel inntil 3 år straffes den som inngår forbund med noen om å begå en straffbar handling som nevnt i §§ 137 eller 140."

"§ 135 skal lyde:

§ 135 Terrorfinansiering

Med fengsel inntil 21 år straffes den som rettsstridig yter, mottar, sender, fremskaffer eller samler inn penger eller andre formuesgoder med hensikt eller viten om at midlene helt eller delvis skal brukes

- a) til å utføre en handling som nevnt i §§ 131, 134 eller §§ 137 til 144,
- b) av en person eller gruppe som har til formål å begå handlinger som nevnt i § 131, § 134 eller §§ 137 til 144, når personen eller gruppen har tatt

skritt for å realisere formålet med ulovlige midler,

- c) av et foretak som noen som nevnt i bokstav b eier eller har kontroll over, eller
- d) av et foretak eller en person som handler på vegne av eller på instruks fra noen som nevnt i bokstav b.

På samme måte straffes den som stiller banktjenester eller andre finansielle tjenester til rådighet for personer eller foretak som nevnt i første ledd bokstav b, c eller d."

"§ 136 skal lyde:

§ 136 Oppfordring, rekruttering og opplæring til terrorhandlinger

Med fengsel inntil 15 år straffes den som

- a) offentlig oppfordrer noen til å iverksette en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 137 til 144,
- b) rekrutterer noen til å begå en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 137 til 144, eller
- c) gir opplæring i metoder eller teknikker som er særlig egnet til å utføre eller bidra til utførelsen av en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 137 til 144, med forsett om at ferdighetene skal brukes til dette."

"§ 137 skal lyde:

§ 137 Medvirkning til unndragning fra straff for terrorhandlinger

Med fengsel inntil 15 år straffes den som transporterer, skjuler eller på annen måte medvirker til at noen som har begått en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 138 til 144, unndrar seg strafforfølgningen eller en idømt straff.

Den som har gitt bistand som nevnt i første ledd til en av sine nærmeste, straffes ikke."

"§ 138 skal lyde:

§ 138 Terrorbombing

Med fengsel inntil 30 år og i minst 6 år straffes den som sender inn, anbringer, avfyrrer eller detonerer et sprenglegeme eller en annen potensielt dødbringende anordning på, i eller mot et offentlig sted, et statlig eller offentlig anlegg, et offentlig infrastruktur-anlegg eller et offentlig transportsystem, med forsett om å volde tap av menneskeliv eller betydelig skade på legeme, eiendom eller miljø."

"§ 139 skal lyde:

§ 139 Kapring av luftfartøy og skip mv.

Den som ved vold, trusler eller på annen ulovlig måte tiltvinger seg kontroll over et luftfartøy i drift

eller et skip eller griper inn i en flygning eller seilas, straffes med fengsel inntil 30 år. På samme måte straffes den som med slike midler tiltvinger seg kontroll over innretninger eller anlegg på kontinental-sokkelen."

"§ 140 skal lyde:

§ 140 Forstyrrelse av den sikre drift av luftfartøy og skip mv.

Med fengsel inntil 15 år straffes den som ved vold, materiell ødeleggelse, meddelelse av feilaktig informasjon eller på annen måte forstyrrer den sikre drift av luftfartøy, flyplass, skip eller innretninger eller anlegg på kontinental-sokkelen, og derved volder fare for tap av menneskeliv eller betydelig skade på legeme, eiendom eller miljø."

"§ 143 skal lyde:

§ 143 Gisseltaking i terrorøyemed

Med fengsel inntil 30 år og i minst 6 år straffes den som berøver noen friheten og som truer med å drepe eller skade gisselet eller med å fortsette å holde gisselet frihetsberøvet, med forsett om å tvinge en annen til å gjøre, tåle eller unnlate noe."

"§ 144 skal lyde:

§ 144 Angrep på en internasjonalt beskyttet person

Med fengsel inntil 30 år og i minst 6 år straffes den som begår drap på et statsoverhode, en regjeringssjef, en utenriksminister eller en annen internasjonalt beskyttet person når personen befinner seg utenfor sitt hjemland.

Med fengsel inntil 21 år straffes den som berøver en slik person friheten eller skader ham på legemet, eller begår et voldelig angrep på hans tjenestested, bolig eller transportmiddel, der angrepet volder fare for død eller betydelig skade på legeme."

9. VERN AV OFFENTLIG MYNDIGHET OG TILLITEN TIL DEN

9.1 Sammendrag

9.1.1 Oversikt

Felles for bestemmelsene i dette kapitlet er at de verner offentlige interesser, og spesielt interessen i at den offentlige makt- og myndighetsutøvelse respekteres. I tillegg er det tatt inn bestemmelser som verner om innbyggernes tillit til at offentlig myndighet ikke misbrukes.

9.1.2 Krenking av valgordningen

De lovbrudd som omhandles her er i straffeloven 1902 regulert i et eget kapittel 10 om forbrytelser

med hensyn til utøvelsen av statsborgerlige rettigheter. Mer populært uttrykt omhandler lovbruddene kjøp og salg av stemmer, uberettiget valgdeltakelse og forvansking av valgresultatet.

Straffelovkommisjonen foreslår at også den nye straffeloven skal innholde bestemmelser om stemmekjøp og -salg, uberettiget valgdeltakelse og forvansking av valgresultatet, men tar til orde for at virkeområdet for bestemmelsen på enkelte punkter bør begrenses.

Departementet er enig med Straffelovkommisjonen i at regler om krenking av valgordningen bør reserveres for valg som er av sentral betydning for det demokratiske styre og myndighetsutøvelse på sentralt, regionalt og lokalt nivå. Dette gjelder først og fremst valg til Stortinget og Sametinget, samt til fylkestingene og kommunestyrene. I tillegg omfattes folkeavstemninger, som gjerne vil dreie seg om viktige og omstridte spørsmål hva enten avstemningen er landsomfattende eller lokal.

For øvrig går departementet inn for å videreføre kjernen i bestemmelsene i straffeloven 1902 kapittel 10. Prinsippene for kriminalisering som det er gjort rede for i Ot.prp. nr. 90 (2003-2004), tilsier utvilsomt at utilbørlig å påvirke andres stemmegivning eller i ettertid å påvirke et valgresultat, bør være straffbart. Det vil være ødeleggende for demokratiet og tilliten til offentlige myndigheter, hvis man ikke er sikker på at valgresultatet gjenspeiler den reelle stemningen blant dem som har nyttet sin rett til å stemme. Det foreligger derfor et solid grunnlag for å kunne ta i bruk straff. Departementet går imidlertid inn for å endre bestemmelsen om stemmekjøp og utilbørlig stemmepåvirkning slik at det går klart frem at valgkamplofter og annen argumentasjon for å påvirke velgeratferden ikke rammes av straff, selv ikke når løftene fremstår som svært så urealistiske. Det bør ikke være en oppgave for strafferetten å reagere mot personer som forsøker å vinne et valg med "løgnsaktige forespeilinger".

Større rom for tvil om straffverdigheten kan være knyttet til den enkelte som "selger" sin stemme, eller avgir stemme uten å være berettiget til det. Som enkeltstående tilfeller vil slik atferd neppe kunne påvirke valgresultatet eller tilliten til valget. Når også slik virksomhet fortsatt skal være straffbar, er det særlig lagt vekt på to forhold: Hvis flere opptrer med et felles forsett, for eksempel å skaffe seg adgang til å stemme til tross for at de ikke er berettiget til det, kan det rokke ved tilliten til valgresultatet. Selv om det normalt er vanskelig uberettiget å skaffe seg adgang til å stemme, er det ikke alltid tilfelle.

På denne bakgrunnen foreslår departementet bestemmelser i den nye straffeloven om utilbørlig stemmepåvirkning, stemmekjøp, stemmesalg, uberettiget

valgdeltakelse og etterfølgende påvirkning av valgresultatet.

De ulike formene for krenking av valgordningen varierer i skadepotensial og straffverdighet. Departementet slutter seg til kommisjonens forslag til strafferammer. Den strengeste på bot eller fengsel inntil 3 år skal gjelde for etterfølgende påvirkning av valgresultatet. Det er slike handlinger som kan ha størst skadevirkninger. Også på utilbørlig måte å påvirke stemmegivningen, for eksempel slik at et helt lokalsamfunn ikke får avgitt stemme, kan ha betydelige skadevirkninger. Dette skal etter forslaget kunne straffes med bot eller fengsel inntil 2 år.

Handlinger som består i å skaffe seg uberettiget adgang til å stemme innebærer som regel at man også må føre en offentlig myndighet bak lyset eller på annen måte opptre fordekt, mens stemmesalget utelukkende krenker det samfunnsansvar en forventer at alle borgere tar. Departementet foreslår at dette markeres i strafferammene ved at uberettiget valgdeltakelse kan straffes med bot eller fengsel inntil 1 år, og stemmesalg med bot eller fengsel inntil 6 måneder.

9.1.3 Vold mot og forulemping av offentlige tjenestemenn

Paragrafene 127, 128 og 326 i straffeloven 1902 har som formål å verne offentlige tjenestemenn under utøvingen av tjenestehandlinger.

Paragraf 127 retter seg mot den som "ved Vold" mot offentlige tjenestemenn "søger at formaa" den offentlige tjenestemannen til "at foretage eller undlade en Tjenestehandling eller hindre ham under en saadan".

Paragraf 128 omhandler trusler mot en offentlig tjenestemann. Det sentrale i bestemmelsen er at gjerningspersonen ved sine trusler forsøker å påvirke tjenestemannen til urettmessig å utføre en tjenestehandling. Truende oppførsel overfor en tjenestemann for å oppnå et rettmessig krav faller dermed utenfor gjerningsbeskrivelsen i straffebudet.

Departementet er enig med Straffelovkommisjonen og de fleste av høringsinstansene i at offentlige tjenestemenn bør ha et særskilt vern når de utfører tjenestehandlinger. Riktignok kan krenkelsen av personen forfølges etter andre straffebud, men det siktemål at offentlig myndighetsutøving ikke skal hindres, ivaretas bare gjennom de foreslåtte bestemmelsene. Departementet foreslår å slå sammen straffeloven 1902 §§ 127 (om vold mot offentlig tjenestemann) og 128 (om trusler mot offentlig tjenestemann) og videreføre disse med noen mindre endringer i straffeloven 2005.

Departementet slutter seg til Straffelovkommisjonens forslag om å gi den nye bestemmelsen en snevrere rekkevidde, slik at den begrenses til å ramme tjenestemenn som utøver offentlig myndighet.

Offentlige tjenestemenn som utøver funksjoner som også kan utøves av private, vil ikke omfattes av bestemmelsen. Departementet er videre enig med kommisjonen i at det ikke er noe krav at vedkommende utøver slik myndighet når hendelsen finner sted, dersom vedkommende i kraft av sin stilling har slik kompetanse.

Departementet vil foreslå at de yrkesgruppene som i dag er vernet av straffeloven 1902 §§ 127 og 128, men som faller utenom lovforslaget, gis et bedre vern enn det som vil følge av de fremtidige alminnelige bestemmelsene om trusler og legemskrenkelser. Departementet vil komme tilbake til valg av løsning i den andre proposisjonen om straffelovens spesielle del. Avgjørende for valg av løsning vil være hvilket reelt behov for et særskilt vern som den enkelte yrkesgruppe vil ha.

Departementet foreslår som kommisjonen at strafferammen settes til bot eller fengsel inntil 3 år, slik at det vil være opp til retten i hvert enkelt tilfelle å bestemme hvilken reaksjon som skal fastsettes.

Departementet deler også kommisjonens syn om at Kongens fullmakt bør omfatte det å la straffebudet få anvendelse på handlinger mot tjenestemenn i internasjonale organisasjoner som Norge er eller måtte bli medlem av. Det er gode grunner for å verne denne formen for offentlig myndighetsutøving.

For atferd som består i å hindre eller forulempe en offentlig tjenestemann på annen måte, foreslår departementet en bestemmelse som i hovedsak svarer til straffeloven 1902. Bestemmelsen har stor betydning i praksis, og det er behov for et straffebud som verner om de offentlige interesser og utføringen av tjenestehandlinger også i de tilfellene tjenestemannen ikke utsettes for vold eller trusler.

Departementet slutter seg til kommisjonens syn om at forsøk på å hindre en offentlig tjenestemann ikke bør straffes, noe som vil innebære en avkriminalisering.

9.1.4 Motarbeiding av rettsvesenet

Straffeloven 1902 § 132 a ble tilføyd ved lov i 2000 og er senere endret flere ganger, senest ved lov i 2006 da Gjenopptakelseskommisjonen ble føyd til på listen over organer som omfattes av bestemmelsen. Bestemmelsen videreføres i det vesentlige i forslaget til ny lov, med noen mindre endringer. Forsettlig grov motarbeiding av rettsvesenet og grovt uakt-som motarbeiding inntas som nye selvstendige straffebud. I tillegg innføres det minstestraft for særlig grov motarbeiding av rettsvesenet.

Departementet mener det er naturlig og hensiktsmessig å gradere straffebudet etter alvorlighet, og går inn for en egen bestemmelse om forsettlig grov motarbeiding av rettsvesenet. Departementet foreslår at

strafferammen for grovt uaktsomme overtredelser reduseres til fengsel inntil 3 år.

9.1.5 Påvirkning av bevis og unndragning fra strafforfølgning

Straffeloven 1902 § 132 rammer motarbeiding av offentlig undersøkelse mv. Første ledd gjelder bevisforspillelse i forskjellige former, mens annet ledd omfatter unndragelse fra strafforfølgning.

Kommisjonen foreslår å ta inn en bestemmelse som i hovedsak svarer til straffeloven § 132 med visse endringer. Etter kommisjonens oppfatning bør første ledd også omfatte bevisfabrikasjon, og ikke bare bevisforspillelse. Kommisjonen foreslår også å endre hensiktskravet til forsett. Videre foreslår kommisjonen at annet ledd om straffunndragelse bare skal ramme medvirkning til at noen unndrar seg pågripelse, varetekt eller annen forfølgning på etterforskningsstadiet. Bistand til rømming og unndragelse fra idømt straff etter rettskraftig avgjørelse vil rammes av en annen bestemmelse.

Departementet er enig med kommisjonen i at det er behov for å videreføre hovedinnholdet i straffeloven 1902 § 132, og høringen har ikke gitt grunnlag for å innta et annet syn. Det reiser seg imidlertid flere spørsmål om utformingen av forslaget til bestemmelse som departementet drøfter i proposisjonen.

9.1.6 Unndragelse fra lovlig frihetsberøvelse

Straffegjennomføringsloven § 40 sjuende ledd gjelder den domfeltes unndragelse fra gjennomføring av fengselsstraff og strafferettslige særreaksjoner, mens straffeloven 1902 § 131 første ledd første alternativ rammer andres bistand til rømming fra lovlig frihetsberøvelse. Etter denne bestemmelsen må den personen som hjelpes til å rømme, være dømt eller siktet for en straffbar handling, og han må av den grunn være lovlig berøvet friheten.

Departementet er enig med kommisjonen i at straffegjennomføringsloven § 40 sjuende ledd om den domfeltes unndragelse fra gjennomføring av fengselsstraff og strafferettslige særreaksjoner best hører hjemme i bestemmelsen om unndragelse fra frihetsberøvelse. Paragraf 40 sjuende ledd er begrunnet med at et etterfølgende straffansvar kan ha en preventiv effekt i unndragelsestilfellene. Departementet opprettholder dette synspunktet for unndragelse fra gjennomføring av fengselsstraff og forvaring.

Når det gjelder unndragelse fra gjennomføring av de strafferettslige særreaksjonene overføring til tvungen psykisk helsevern og tvungen omsorg, er det ikke like selvsagt at det skal være straffbart å unndra seg gjennomføring. Etter departementets oppfatning vil trussel om straff i slike unndragelsestilfeller neppe være egnet til å styre den domfeltes atferd og vil derfor ikke ha preventiv virkning. Et motargument

kan være at en som i utgangspunktet ble vurdert som utilregnelig, har blitt tilregnelig, og planlegger å rømme. I slike tilfeller kan straffebudet ha en viss virkning. Dette argumentet er imidlertid ikke tilstrekkelig tungtveiende til at departementet opprettholder straffansvaret på dette punktet. Gjerningspersonen bør i stedet tilbakeføres til institusjonen vedkommende er overført til.

Når det gjelder medvirkning til straffunndragelse, slutter departementet seg til kommisjonens forslag om at bestemmelsen både bør omfatte unndragelse fra idømt straff og særreaksjoner. Den som medvirker til slik unndragelse er ikke nødvendigvis utilregnelig, og det vil derfor gjøre seg gjeldende andre hensyn.

Departementet deler også kommisjonens syn på at straffeloven 1902 bestemmelse om ulovlig å sette seg i forbindelse med noen i fengsel eller skaffe vedkommende gjenstander videreføres. Ulovlig å sette seg i forbindelse med noen i fengsel eller gi vedkommende gjenstander, kan bidra til at det blir lettere å rømme og handlingen har dermed et skadepotensial.

9.1.7 Brudd på identifikasjonsplikten

Straffeloven 1902 setter straff for den som nekter å oppgi personlige opplysninger som navn, fødselsdato, fødselsår, stilling eller bopel for et stevnevitne, en polititjenestemann eller annen offentlige myndigheter, eller som oppgir falske personalia til de nevnte myndigheter.

Straffelovkommisjonen har foreslått en bestemmelse som i hovedsak svarer til straffeloven 1902. Ingen høringsinstanser har uttalt seg om forslaget. Bestemmelsen har en viktig funksjon i praksis. Departementet slutter seg til kommisjonens forslag, og viderefører i det alt vesentlige bestemmelsen i ny straffelov.

9.1.8 Brudd på meldeplikt ved dødsfall

Straffeprosessloven pålegger den som har plikt til å melde et dødsfall, straks å underrette politiet dersom vedkommende har grunn til mistanke om at døden er voldt ved en straffbar handling. Unnlattelse av å etterleve denne plikten straffes etter straffeloven.

Departementet mener det er gode grunner for å ha et straffebud som rammer den som unnlater å melde fra om dødsfall, og slutter seg til kommisjonens forslag om å videreføre dette.

9.1.9 Ulovlig myndighetsutøvelse

Straffeloven 1902 § 129 retter seg mot den som uhjemlet utøver offentlig myndighet. Straffebudet har ikke vært endret siden 1902, og det er begrenset rettspraksis knyttet til det.

Utøvelse av offentlig myndighet er i straffebudet avgrenset til tilfeller hvor det overfor andre gjøres et

inngrep eller treffes et vedtak som bare et offentlig organ kan. Myndighetshandlingen behøver ikke å lede til noe bestemt resultat eller rettsvirkning for å være straffbar, men må kunne oppfattes som en myndighetshandling. Bestemmelsen rammer bare konkret utøving av offentlig myndighet og omfatter ikke tilfeller hvor noen utgir seg som offentlig myndighetsperson.

Departementet mener som Straffelovkommisjonen, at en uhjemlet myndighetsutøvelse fremdeles bør belegges med straff, og går inn for at straffeloven 1902 § 129 første straffalternativ videreføres i ny straffelov. Bestemmelsen brukes lite i praksis, men en uhjemlet myndighetsutøvelse kan virke villedende og svekke tilliten til vedkommende offentlige myndighet. Det kan også være tilfeller hvor myndighetsutøvelsen har som formål å utnytte andres villfarelse i rettsstridig øyemed, for eksempel når noen gir seg ut for å være polititjenestemann for å gjennomføre ransaking av eller hos andre personer.

9.1.10 Misbruk av særskilte kjennetegn, titler mv.

Straffeloven 1902 § 328 gjelder ulike krenkelsers av offentlige tjenestestillinger og offentlige kjennetegn mv.

Departementet er enig med Straffelovkommisjonen om at uhjemlet uniformsbruk, samt det å utgi seg for å inneha noen offentlig tjeneste, fremdeles bør være straffbart. Dette gjelder selv om slik bruk i mange tilfeller vil rammes av bestemmelsen om uhjemlet myndighetsutøving eller utføring av offentlige tjenestehandlinger.

Misbruk av offentlige titler og utmerkelsers bør også være belagt med straffansvar, og hører hjemme i dette kapitlet.

9.1.11 Ulovlig yrkes- eller virksomhetsutøvelse

Straffeloven 1902 § 332 første ledd første alternativ retter seg mot den som utøver en virksomhet uten en nødvendig offentlig tillatelse. Bestemmelsen er praktisk viktig. For en rekke lover hvor virksomheten er gjort avhengig av bevilling finnes straffetrusselen i dag i § 332 første ledd. I tillegg er det en rekke straffebestemmelser i spesiallovgivningen som retter seg mot den som mangler tillatelse til virksomhetsutøvelse.

Departementet slutter seg til kommisjonens forslag om å videreføre straffeloven 1902 § 332 første ledd første alternativ og § 332 annet ledd, og foreslår en tilsvarende bestemmelse. Forslaget setter straff for å ha utøvet et yrke eller en virksomhet uten nødvendig offentlig tillatelse, og rammer den som uriktig gir inntrykk av at offentlige myndigheter har gitt autorisasjon til å drive med virksomheten.

Departementet er enig med kommisjonen i at bestemmelsene i straffeloven bør gjelde generelt, slik at overlappende straffebestemmelser i spesiallovgivningen oppheves hvis det ikke kan påvises et særskilt behov for en egen regulering.

9.1.12 Brudd på oppholds- og kontaktforbud

Straffeloven 1902 ga opprinnelig hjemmel til veddom å forby noen å oppholde seg i bestemte områder hvis handlingen viste at lovbrüterens opphold der kunne være "til særlig fare eller plage for andre". Under arbeidet med den alminnelige delen i straffeloven 2005 ble det bestemt at dette skal erstattes av en mer vidtrekkende bestemmelse om kontaktforbud. Den nye bestemmelsen åpner for å forby flere former for truende og plagsom atferd.

Departementet går inn for å videreføre gjeldende rett, med de tilpasninger som kreves som følge av den nye bestemmelsen, og opprettholder standpunktet som ble tatt i Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) om at overtredelse av kontaktforbud skal være straffbart. Departementet slutter seg for øvrig til kommisjonens forslag om ikke å videreføre den spesielle straffskjerpingsregelen, og viser til at den generelle straffskjerpingsregelen ved gjentakelse er videreført i straffeloven 2005. Til gjengjeld foreslås den alminnelige øvre strafferammen hevet fra fengsel i 6 måneder til fengsel i ett år.

9.1.13 Hindring av tvangsfullbyrding

Straffeloven 1902 § 343 omhandler hindring av tvangsfullbyrding i de tilfellene overtredelsene retter seg mot en offentlig myndighet. Etter bestemmelsen straffes den som ulovlig "tilintetgjør, beskadiger, skjuler, bortfører eller avhender gods, hvori utlegg, hefte, arrest, eller beslag er gjort". Straffeprosessloven kapittel 16 og 17 har regler om henholdsvis beslag og hefte, mens tvangsfullbyrdsloven kapittel 7 og 14 omhandler utlegg og arrest. Handlingen må være foretatt av debitor selv eller i alle fall i hans interesse.

Etter bestemmelsen straffes også den som handler mot et lovformelig nedlagt forbud, og den som "bryter eller beskadiger et av offentlig myndighet anbragt segl".

Departementet er enig med Straffelovkommisjonen i at straffeloven 1902 § 343 første ledd første og tredje alternativ bør videreføres. Bestemmelsen tar sikte på å sikre at denne typen domstolsvirksomhet blir respektert, og sikrer gjennomføringen av tvangsfullbyrding. Kriminaliseringsprinsippene tilsier klart at handlinger som hindrer tvangsfullbyrding bør være straffbare. Slike handlinger svekker tilliten til en effektiv retts håndheving, og det er vanskelig å tenke seg tilstrekkelig effektive alternative reaksjoner.

9.1.14 Krenking av rettsavgjørelse

Straffeloven 1902 § 332 første ledd retter seg mot den som vedblir å utøve en virksomhet, hvortil retten er ham fratatt ved endelig dom. Bestemmelsen er trolig begrenset til virksomhet som krever offentlig bevilging eller tillatelse.

§ 344 første ledd annet alternativ retter seg mot den som vedblir å utøve en rett som er fratatt ved endelig dom, og favner videre enn § 332 første ledd tredje alternativ. "Dom" kan være både en straffedom, i form av et rettighetstap, og en sivil dom. Dommen må være rettskraftig. Den fratatte retten kan være av enhver art. Det er fastslått i rettspraksis at bestemmelsen også kan anvendes når gjerningspersonen aldri har hatt en slik rett, men fortsetter å utøve den etter dommen.

Etter § 343 første ledd annet alternativ straffes den som handler mot et lovformelig nedlagt forbud. "Forbud" tar blant annet sikte på de forbud som nedlegges av retten som midlertidige forføyninger, men bestemmelsen omfatter også forbud nedlagt, av et forvaltningsorgan med hjemmel i lov.

Straffebestemmelsene mot krenking av rettsavgjørelser har blitt brukt i varierende, men stort sett beskjedne grad. Dette kan være et tegn på at bestemmelsene ikke har noen vesentlig nyttefunksjon i dag, men det kan også skyldes at de har vært lite tilgjengelige.

I vurderingen av om bestemmelsene bør videreføres, har tvangfullbyrdelsesloven stått sentralt. Tvangfullbyrdelseslovens regler har ført til at berørte parter kan gjennomtvinge sine sivilrettslige krav mot saksøkte ved å ta i bruk tvangsinstituttet. I arbeidet med den nye straffeloven er det et sentralt prinsipp at det normalt ikke er grunn til å reagere med straff hvis en tilstrekkelig grad av etterlevelse av lovreglene kan oppnås på annen måte. Tvangfullbyrding, og ikke strafferetten, bør være det primære virkemidlet for å løse konflikter mellom private rettssubjekter. I noen tilfeller kan imidlertid reglene om tvangfullbyrding komme til kort. Dette gjelder særlig når noen forbyr å gjøre noe, for eksempel unnlate å bruke en vei, og når noen fratatt en rett.

Etter disse overveielser har departementet foreslått å videreføre det en må legge til grunn er dagens rettstilstand, nemlig at det er straffbart å krenke forbud nedlagt i dom, men ikke pålegg.

Departementet har også kommet til at mangfoldiggjøring og utbredelse av informasjon som er beslaglagt eller inndratt i medhold av en rettsavgjørelse bør være straffbart. Særlig i lys av Grunnloven § 100 er det grunn til å ha en uttrykkelig bestemmelse om dette, siden det språklig ikke er klart uten videre at en domstolsavgjørelse om beslag og inndragning utgjør et forbud mot mangfoldiggjøring og spredning.

9.1.15 Organisert menneskesmugling

Menneskesmugling består i ulovlig å hjelpe andre til innreise eller opphold på nærmere angitte vilkår. Formålet med handlingen er med andre ord å transportere mennesker ulovlig over landegrensene. I dag rammes ulike former for menneskesmugling av henholdsvis utlendingsloven og straffeloven.

Organisert menneskesmugling er en alvorlig form for kriminalitet, med forgreninger i mange land, og hvor store pengebeløp og mange menneskeskjebner er involvert. Slik kriminalitet har hatt en sterk utvikling i de senere årene, og departementet er opptatt av at organisert menneskesmugling bekjempes på en effektiv måte.

Departementet har merket seg at enkelte høringsinstanser går imot Straffelovkommisjonens forslag om å flytte de strengere straffebudene mot menneskesmugling fra utlendingsloven til straffeloven. Det tyngste argumentet er at en slik plassering vil kunne gjøre rettstilstanden mindre oversiktlig, fordi man bryter opp den tilvante sammenhengen mellom de ulike straffebudene som retter seg mot menneskesmugling.

Organisert menneskesmugling er en handling som straffes strengt (fengsel inntil 6 år), og den representerer et alvorlig angrep både på offentlige og private interesser. På denne bakgrunnen kan det hevdes at straffebudet hører hjemme i straffeloven.

Departementet har likevel valgt å ikke følge opp Straffelovkommisjonens forslag om å ta inn utlendingslovens bestemmelse om organisert menneskesmugling i straffeloven.

9.1.16 Bestemmelser som ikke videreføres

Departementet foreslår å oppheve en rekke bestemmelser i straffeloven 1902 kapittel 12 og 34 om vern av offentlig myndighet. Bakgrunnen er dels at det ikke lenger er behov for bestemmelsene eller at de rammer forhold som ikke lenger bør være straffbare. Det vises til proposisjonen for en gjennomgang av bestemmelsene.

9.1.17 Tjenestefeil og misbruk av offentlig myndighet

Straffeloven 1902 har en rekke straffebestemmelser som retter seg mot ulike former for misbruk av offentlig myndighet.

Departementet foreslår i proposisjonen straffebestemmelser mot tjenestefeil, mot grovt uaktsomt tjenestefeil og mot misbruk av offentlig myndighet. Bestemmelsene retter seg mot personer som har rett til å utøve offentlig myndighet eller som bistår ved utøving av offentlig myndighet, men som misbruker denne retten. Til sammenlikning er de øvrige bestemmelsene om vern av offentlig myndighet rettet mot utenforståendes angrep mot den offentlige myndig-

het, for eksempel ved bruk av vold, trusler eller ved å utgi seg for å være en offentlig myndighetsperson.

9.1.18 Tortur

Straffebudet mot tortur i straffeloven 1902 rammer offentlig tjenestemann som påfører en annen person skade eller alvorlig fysisk eller psykisk smerte med forsett om å oppnå opplysninger eller en tilståelse, eller for å straffe, true eller tvinge noen. Videre rammer bestemmelsen det å påføre en annen person skade eller alvorlig fysisk eller psykisk smerte på grunn av personens trosbekjennelse, rase, hudfarge, kjønn, homofil legning, leveform eller orientering eller nasjonale eller etniske opprinnelse.

Departementet foreslår å videreføre straffebudet mot tortur som er inntatt i straffeloven 1902. Bestemmelsen ble tilføyd ved lov i 2004. Straffebudet er noe omredigert med sikte på å oppnå en mer ensartet utforming av bestemmelsene i straffelovens spesielle del. Videre er det foreslått materielle endringer som følge av at lett uaktsomhet (*culpa levissima*) ikke er videreført i straffeloven 2005.

9.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at straffebestemmelsene i dette kapitlet verner offentlige interesser og særlig rammer forhold som er egnet til å svekke tilliten til offentlig myndighetsutøvelse. Forslaget viderefører i det vesentligste gjeldende rett.

Komiteen viser til at straffebudet mot vold, trusler, forulemping og hindring av offentlig tjenestemann foreslås videreført. Etter straffeloven 1902 er det vide grenser for hvem som anses å være offentlig tjenestemann. I dag er imidlertid flere oppgaver som tidligere ble utført av det offentlige, satt ut til private. Komiteen er av den oppfatning at det er uheldig at personer med samme kompetanse og ansvarsfelt skal ha ulikt strafferettslig vern avhengig av hvem de er ansatt hos. Komiteen støtter derfor forslaget om at begrepet "offentlig tjenestemann" snevres inn, slik at det bare gjelder personer som utøver offentlig myndighet i egentlig forstand.

Komiteen viser til at bestemmelsen om vold mot offentlig tjenestemann i straffeloven 1902 opererer med særskilt høy strafferamme og lavere terskel for hva som er straffbar vold i forhold til de øvrige reglene om legemskrenkelser. Komiteen vil peke på behovet for et slikt særskilt strafferettslig vern også av yrkesgrupper som faller utenfor virkeområdet til §§ 155 og 156 i straffeloven 2005. Dette kan for eksempel gjelde konduktører, lærere og helsepersonell. Komiteen er derfor tilfreds med at Regjeringen kommer tilbake med en vurdering av dette i den andre delproposisjonen om straffelovens spesielle del.

Komiteen er tilfreds med at det foreslås en opprydding i de mange bestemmelsene som knytter

seg til tjenestefeil og misbruk av offentlig myndighet. Forslagene til generelle bestemmelser bidrar til at alle former for misbruk av offentlig myndighet rammes, samtidig som det presiseres at det også her er utøvelse av offentlig myndighet som rammes og ikke den utvidede forståelsen av begrepet "offentlig tjenestemann".

Komiteen viser til at straffebud som rammer alvorlige og særlige straffverdige handlinger i utgangspunktet hører hjemme i straffeloven og ikke i særlovgivningen. Dette ville tilsagt at også straffebudet som rammer organisert menneskesmugling burde flyttes fra utlendingsloven til straffeloven. Komiteen har likevel forståelse for at Regjeringen ikke foreslår en slik flytting, ettersom det er begrunnet med at det ville ført til et snevrere nedslagsfelt for bestemmelsen enn den har i dag. Dette skyldes at tolkningen av ordet "organisert" favner videre i utlendingsloven enn i straffeloven.

Komiteen viser til det foreslåtte straffebudet mot tortur og er tilfreds med at Regjeringen foreslår en utvidelse av personkretsen som rammes av bestemmelsen. Med den nye bestemmelsen vil enhver som er engasjert av stat eller kommune for å utføre tjeneste eller arbeid, kunne omfattes av straffebudet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er viktig å beskytte de som på vegne av samfunnet må gripe inn i alvorlige situasjoner. Dette gjelder ikke minst politiet. De er samfunnet og borgernes beskyttelse i siste instans. Disse medlemmer mener derfor det bør være selvsagt at man gir disse personene en særskilt beskyttelse i sitt arbeid. At Regjeringen ønsker å redusere straffenivået mener disse medlemmer er forkastelig. Disse medlemmer vil derfor innføre en minstestraft på 1 år og en øvre strafferamme på 10 år for vold og trusler mot offentlig tjenestemann. Disse medlemmer vil for øvrig bemerke at strafferammen for trusler ellers (straffeloven § 222) kan medføre straff i 3 år, og i grove tilfeller, jf. straffeloven § 232, kan straffes med 6 år. Disse medlemmer mener dette forslaget fra Regjeringen står i grell kontrast til uttalte ønsker om å øke statusen og rekrutteringen til polityrket. Disse medlemmer vil for øvrig vise til at Fremskrittspartiet flere ganger tidligere har fremmet forlag om å øke straffen for vold mot offentlig tjenestemann.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"§ 155 skal lyde:

§ 155 Vold eller trusler mot offentlig tjenestemann

Den som ved vold eller trusler påvirker en offentlig tjenestemann til å foreta eller unnlate å foreta en

tjenestehandling, eller søker å oppnå dette, straffes med fengsel i 1 år og inntil 10 år.

Med offentlig tjenestemann menes enhver som utøver offentlig myndighet på vegne av stat eller kommune, eller som har slik kompetanse i kraft av sin stilling. Som offentlig tjenestemann anses også militære vakter, samt enhver som pliktmessig eller etter oppfordring yter bistand til en offentlig tjenestemann.

Første ledd gjelder også for lovbrudd mot Den internasjonale straffedomstols tjenestemenn.

Dersom det gjelder gjensidig, kan Kongen bestemme at første ledd også skal anvendes på lovbrudd mot tjenestemenn i et annet lands offentlige myndighet og i mellomstatlige organisasjoner som Norge er eller blir medlem av."

"§ 158 skal lyde:

§ 158 Grov motarbeiding av rettsvesenet

Grov motarbeiding av rettsvesenet straffes med fengsel inntil 15 år. Ved avgjørelsen av om motarbeidingen er grov, skal det særlig legges vekt på om overtredelsen har voldt fare for noens liv eller helse, er begått ved flere anledninger, av flere i fellesskap eller har et systematisk eller organisert preg.

Er lovbruddet begått som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, eller handlingen gjennomføres ved trusler om eller bruk av våpen, er straffen fengsel i minst 1 år."

10. VERN AV DEN OFFENTLIGE RO, ORDEN OG SIKKERHET

10.1 Sammendrag

10.1.1 Innledning

Kapitlet omhandler i hovedsak forslag til straffebestemmelser som avløser straffeloven 1902 kapittel 13 om forbrytelser mot den alminnelige orden og fred og kapittel 35 om forseelser mot den alminnelige orden og fred.

Generelt kan det sies at bestemmelsene verner om flere ulike interesser - liv, helse, offentlig samkvem, eiendom - mv. Hovedbegrunnelsen bak plasseringen av bestemmelsene er det ordensmessige aspektet ved overtredelsene.

10.1.2 Alminnelige ordensforstyrrelser

Straffeloven 1902 § 350 rammer ulike former for ordensforstyrrelser. Etter første ledd må forstyrrelsen ha skjedd ved "slagsmål, støy eller annen utilbørlig atferd". Bokstav a rammer forstyrrelse av den alminnelige fred og orden, bokstav b forstyrrelse av den lovlige ferdsel, bokstav c forstyrrelse av omgivelsenes naturo, mens bokstav d retter seg mot den som forstyrrer omgivelsene på et sted hvor vedkommende

uberettiget forblir, tross pålegg om å fjerne seg. Annet ledd rammer den som i selvforskyldt rus forulemper eller volder fare for andre.

Bestemmelsen fikk sin nåværende form etter vesentlige endringer ved lov i 2005. På bakgrunn av den nylige revisjonen har departementet nå kun gjort enkelte redaksjonelle endringer i bestemmelsen. Strafferammen er etter lovforslaget bot eller fengsel inntil seks måneder. Dette innebærer en oppjustering av strafferammen, idet den gjeldende strafferammen er fengsel inntil to måneder. Dette er en konsekvens av departementets ønske om å begrense antallet strafferammer.

10.1.3 Ulovlig hindring av sammenkomster mv.

Straffelovkommisjonen foreslår å oppheve straffeloven 1902 § 138. Bestemmelsen retter seg mot det å bevirke eller medvirke til at en offentlig forretning, offentlig religiøs sammenkomst, kirkelig handling, offentlig undervisning eller skoleundervisning, aukasjon eller "offentlig Sammenkomst til Behandling af alment Anliggende" ulovlig hindres eller avbrytes.

Departementet slutter seg til kommisjonens vurderinger og forslag. I lys av andre straffebud som vil bli videreført i straffeloven 2005, er det ikke behov for også å videreføre § 138.

10.1.4 Opptøyer

Straffeloven 1902 § 136 rammer den som organiserer eller leder et oppløp hvor hensikten er å begå visse straffbare handlinger, mens straffeloven 1902 § 137 rammer ulovlig tilstedeværelse under et slikt oppløp.

Departementet har - som kommisjonen - blitt stående ved at straffeloven 1902 §§ 136 og 137 bør videreføres. Det er ikke urimelig at den som organiserer, leder eller deltar i voldelige opptøyer, og dermed bidrar til å skape en farlig og uoversiktlig situasjon, rammes av et særskilt straffansvar som gjør en ansvarlig for visse straffbare handlinger som andre begår under opptøyene. Erfaringsmessig vil det under opptøyer bli begått alvorlige lovbrudd, særlig vold, hærverk og plyndring. Uavhengig av om det lar seg gjøre å utpeke de sentrale aktørene, kan den enkelte deltaker klandres for å ha deltatt, selv om han eller hun ikke har gjort seg skyldig i andre overtredelser. Bestemmelsene bør imidlertid omarbeides vesentlig, og det er et spørsmål om de innholdsmessig fullt ut bør videreføres.

Departementet er uten videre enig med kommisjonen i at hensiktskravet ikke bør videreføres, og at det i stedet bør kreves forsett om å øve eller true med vold mot person eller eiendom.

Organisatoren og lederen bør fortsatt kunne straffes strengere dersom andre begår voldshandlinger mv. under opptøyene, og på den måten realiserer det

farepotensial som lederen eller organisatoren har skapt gjennom sin rolle.

Forslaget til § 181 om ordinære ordensforstyrrelser har en strafferamme på fengsel inntil seks måneder. Departementet mener at det for de mer alvorlige ordensforstyrrelsene bør være en høyere strafferamme, og foreslår en strafferamme på fengsel inntil ett år for deltagere i opptøyer.

10.1.5 Oppfordring om å iverksette straffbare handlinger

Straffeloven 1902 § 140 rammer den som offentlig oppfordrer eller tilskynder andre til å begå en straffbar handling, forherliger eller tilbyr bistand til å gjennomføre slike handlinger. Paragraf 140 er den generelle bestemmelsen om oppvigling, men flere bestemmelser rammer oppfordringer om å iverksette bestemte straffbare handlinger. Formålet med bestemmelsen er å motarbeide at statens autoritet brytes ned som en følge av åpenlys agitasjon for straffbare handlinger.

Kommisjonen mener at det fortsatt er grunn til å ha en bestemmelse om oppvigling. Kommisjonen foreslår å videreføre et straffansvar for ytringer som innebærer en særlig nærliggende fare for at andre kan komme til å begå straffbare handlinger.

Et av formålene med å kunne straffe oppvigling er å forebygge andre straffbare handlinger. Hovedformålet er likevel å verne om den alminnelige ro og orden slik at den ikke blir forstyrret av offentlige oppfordringer om å begå straffbare handlinger. En avkriminalisering vil kunne skape inntrykk av at samfunnet aksepterer at det offentlig oppfordres til å iverksette konkrete straffbare handlinger, og at slik atferd ikke lenger anses som skadelig eller farlig. En slik utvikling er ikke ønskelig, og motvirkes ikke i tilstrekkelig grad av at medvirkningsansvaret nå går klarere frem av loven. Dersom slike oppfordringer uttrykkelig rammes av loven, blir den preventive virkningen større. Derved reduseres også sannsynligheten for at noen vil følge oppfordringen. Men også av hensyn til den sosiale ro bør det gå klart frem av loven at samfunnet ikke aksepterer en offentlig og direkte oppfordring om å iverksette et lovbrudd. Departementet kan ikke se at andre sanksjoner vil kunne gi et tilstrekkelig vern. På denne bakgrunnen er departementet enig med kommisjonen om at det stadig er et behov for en bestemmelse om straff for oppfordringer om å iverksette straffbare handlinger. Departementet går imidlertid inn for at området for det straffbare snevres inn.

Når det gjelder utformingen av en ny bestemmelse, kan det uten videre slås fast at den gjeldende lovreguleringen av oppfordringer om å begå straffbare handlinger, er lite heldig. Reguleringen er unødig kasuistisk, de ulike bestemmelsene gir opphav til van-

skelige tolkningsproblemer og ytringsfriheten gis for trange kår. Kommisjonens forslag gir en vesentlig enklere lovteknisk løsning, bestemmelsen er klarere og varetar hensynet til ytringsfriheten på en mer tilfredsstillende måte.

Etter forslaget er det bare offentlige oppfordringer som innebærer en særlig nærliggende fare for at andre skal komme til å begå straffbare handlinger som rammes. Etter lovforslaget vil en fritt kunne kritisere bestemte straffebestemmelser eller straffelovgivningen som sådan, eller forfekte en mening om at visse typer straffbare handlinger er av det gode eller ikke.

Departementet er enig med kommisjonen i at strafferammen bør settes til bot eller fengsel i inntil tre år.

10.1.6 Ordenskrenkelse av fremmed stat

Straffeloven 1902 § 95 annet ledd rammer ordenskrenkelser av en fremmed stat i form av ulike overgrep mot vedkommende stats representant eller bygning mv. som brukes av representanten. Bestemmelsen gjennomfører Wienkonvensjonen om diplomatisk samkvem.

Straffelovkommisjonen foreslår å videreføre bestemmelsen, og departementet slutter seg til dette.

Straffeloven 1902 § 95 første ledd forbyr offentlig å forhåne en fremmed stats flagg eller riksvåpen, enten det skjer i ord eller handling. Det finnes enkelte eksempler på at bestemmelsen er benyttet i praksis. Departementet slutter seg til Straffelovkommisjonens forslag om å ikke videreføre straffeloven 1902 § 95 første ledd.

10.1.7 Hatefulle ytringer

Etter en lovendring i 2005 er straffeansvaret for fremsettelse av hatefulle ytringer regulert i straffeloven § 135 a.

Departementet slutter seg til Straffelovkommisjonens forslag om å videreføre straffeloven 1902 § 135 a. På bakgrunn av de nylige revisjonene av bestemmelsen, særlig i 2005, mener departementet at det ikke er behov for vesentlige realitetsendringer.

10.1.8 Diskriminering

Straffeloven 1902 § 349 a rammer den som i ervervsmessig eller liknende virksomhet nekter en person varer eller tjenester på de vilkår som gjelder for andre. Bestemmelsen kom inn i straffeloven samtidig som § 135 a og med samme begrunnelse. Utvidelsen av vernet til også å omfatte homofile ble vedtatt i 1981, samtidig med den tilsvarende endringen i § 135 a.

Straffelovkommisjonen foreslår å videreføre straffeloven 1902 § 349 a og departementet slutter seg til kommisjonens forslag.

Departementet foreslår at personer med nedsatt funksjonsevne tas med i oppregningen av grupper som beskyttes av diskrimineringsbestemmelsen. Departementet legger særlig vekt på at det er et behov for å kunne straffe særlig alvorlige tilfeller av diskriminering overfor denne gruppen. Sivilrettslige sanksjoner som Syse-utvalget har foreslått vil i hovedsak være tilstrekkelige, og departementet legger til grunn at det kun er i mer graverende tilfeller at straffansvaret vil aktualiseres. Departementet legger også i denne sammenheng - som i forhold til hatefulle ytringer - vekt på at likebehandlings- og rettferdighetshensyn tilsier at personer med nedsatt funksjonsevne får et tilsvarende strafferettslig vern som de grupper som i dag omfattes av straffeloven 1902 § 349 a.

Departementet foreslår likevel at kriminaliseringen ikke skal omfatte diskriminering i form av manglende fysisk tilrettelegging. Det er vanskelig å overskue hvilke økonomiske konsekvenser en slik kriminalisering eventuelt ville innebære.

10.1.9 Falsk alarm

Straffeloven 1902 § 349 første ledd setter straff for falske alarmer dersom nærmere bestemte følger inntreffer. Den straffbare handlingen består i et "ugrunnet rop om hjelp, misbruk av nødsignal eller liknende". For å kunne utløse straff må handlingen fremkalle skrekk blant et større antall mennesker eller sammenstimlinger, alternativt fremkalle utrykning av politi, brannvesen, ambulanse, lege eller væpnet makt.

Straffeloven 1902 § 349 annet ledd første alternativ setter straff for den som gir falske opplysninger som er "skikket" til å fremkalle frykt for noens liv eller helbred eller alminnelig forbitrelse eller fare for den alminnelige fred og orden. De falske opplysningene behøver ikke faktisk ha fremkalt noen virkning.

Straffelovkommisjonen foreslår i hovedsak å videreføre straffeloven 1902 § 349 første ledd og annet ledd første handlingsalternativ.

Departementet slutter seg i hovedsak til kommisjonens vurderinger og forslag. Forslaget har imidlertid fått en annen utforming enn dagens bestemmelse, og alternativet "uriktig melding" er føyd til i oppregningen av måtene bestemmelsen kan overtres på. I praksis brytes bestemmelsen oftest ved at misbruk av et av nødnumrene leder til utrykning av politi, ambulanse og/eller brannvesenet. Departementet mener også at utrykning som skjer etter anmodning fra hovedredningssentralen eller de lokale redningssentraler bør omfattes og særskilt inntas i bestemmelsen. De hensyn som bærer regelen står like sterkt i slike tilfeller. Redningssentralene selv foretar ikke utrykning, men vil på bakgrunn av nødansrop mv. anmode andre offentlige organer eller private organer samt frivillige om bistand.

10.1.10 Våpen og eksplosiver

Straffeloven 1902 § 352 første ledd første punktum rammer uforsiktig omgang med skytevåpen, sprengstoff mv. når omgangen er egnet til å volde fare for andres liv eller helbred. Strafferammen er bot eller fengsel inntil 3 måneder.

Straffelovkommisjonen foreslår å videreføre straffeloven 1902 § 352 første ledd første punktum, men kun alternativene om skytevåpen, ammunisjon eller sprengstoff.

Departementet slutter seg til kommisjonens vurderinger og forslag.

Etter lovforslaget er strafferammen bot eller fengsel inntil 1 år. Dette innebærer en oppjustering i forhold til dagens strafferamme. I de tilfellene hvor det er avfyrt skudd som har forvoldt en personskaide, ligger den utmålte straffen i dag under 6 måneders fengsel. Departementet mener det likevel kan være grunn til å ha en strafferamme på 1 år, slik at straffutmålingen i nødvendig grad kan graderes.

Etter straffeloven 1902 § 352 a kan den som forsettlig eller grovt uaktsomt bærer kniv eller et lignende farlig redskap på offentlig sted, straffes. Bestemmelsen ble vedtatt i 1993. Bestemmelsen rammer ikke den som bærer kniv mv. i forbindelse med arbeid, friluftsliv eller et annet aktverdig formål. Etter en lovendring i 2002 er straffen bot eller fengsel inntil seks måneder, eller begge deler. Rettspraksis viser at tiltale for overtredelse av § 352 a normalt kun er ett av flere punkter i en tiltalebeslutning.

Straffelovkommisjonen foreslår i hovedsak å videreføre straffeloven 1902 § 352 a, men med enkelte endringer.

Departementet er enig med kommisjonen i at bestemmelsen i hovedsak bør videreføres. Departementet foreslår en strafferamme på "bot eller fengsel inntil 1 år". Det mest aktuelle er bot, men for de grovere tilfellene og ved gjentakelse vil det kunne være aktuelt med fengselsstraff. Lovforslaget innebærer mindre justeringer i forhold til de gjeldende strafferammene. Strafferammen på fengsel inntil ett år gjør det mulig å pågripe gjerningspersonen.

Lov 9. juni 1961 nr. 1 om skytevåpen og ammunisjon mv. (våpenloven) § 33 første ledd annet punktum annet alternativ setter straff med bot eller fengsel inntil to år for overtredelser av våpenlovens bestemmelser om ulovlig innføring, avhendelse, erverv eller besittelse av skytevåpen eller ammunisjon. Bestemmelsen ble vedtatt i 1998.

Straffelovkommisjonen fremhever at bestemmelsene i våpenloven § 33 første ledd annet punktum og annet ledd ligger nær opp til forbudet mot bæring av våpen på offentlig sted. Kommisjonen foreslår derfor å overføre dem til straffeloven.

Spørsmålet om straffeloven bør ta opp i seg strafftrusler om ulovlig befatning med skytevåpen,

krever etter departementets syn en nærmere vurdering med utgangspunkt i retningslinjene i Ot.prp. nr. 90 (2003-2004). Handlingenes alvorlighet tilsier at de bør stå i straffeloven. Ulovlig befatning med skytevåpen og sprengstoff/annet eksplosjonsfarlig stoff er særlig samfunnsskadelig. Lovbruddene vil normalt ikke være knyttet til utøvelse av næringsvirksomhet, og har ikke av den grunn noen nær tilknytning til spesiallovgivningen. Den saklige sammenhengen med reglene i § 188 (uforsiktig omgang med skytevåpen eller eksplosiver) og § 189 (ulovlig bevæpning på offentlig sted) støtter også en plassering i straffeloven. En slik løsning vil innebære at de grove overtredelsene vil reguleres i straffeloven, mens de mindre alvorlige (formalovtredelsene) blir stående i særlovgivningen. Departementet slutter seg etter dette til kommisjonens forslag, idet handlingenes alvorlighet og sammenhengen med lovforslaget §§ 188 og 189 bør veie tyngst. I de gjenstående straffebestemmelsene i særlovgivningen bør det vises til de strengere bestemmelsene i straffeloven. Bestemmelsene om straff for ulovlig befatning med skytevåpen, ammunisjon, sprengstoff eller annet eksplosjonsfarlig stoff foreslås etter dette overført til straffeloven.

Departementet er enig med kommisjonen i at det bør foretas en oppdeling i vanlig og grov overtredelse.

Departementet ser noe annerledes enn kommisjonen på hvilke strafferammer bestemmelsene om ulovlig befatning med skytevåpen mv. bør ha. I forslaget til § 190 foreslår departementet en strafferamme på bot eller fengsel inntil to år. Dette er en direkte videreføring av strafferammen i våpenloven § 33 første ledd annet punktum. I forhold til sprengstoff eller annet eksplosjonsfarlig stoff innebærer lovforslaget en betydelig straffskjerpelse. Departementet ser ingen grunn til at slike tilfeller bør vurderes mildere, og sammenhengen i regelverket tilsier en felles strafferamme.

I forslaget til § 191 (grov ulovlig befatning med skytevåpen mv.) mener departementet at strafferammen bør være bot eller fengsel inntil seks år.

10.1.11 Anslag mot infrastrukturen og forbund om dette

Straffeloven 1902 § 151 b rammer den som volder omfattende forstyrrelse i samfunnslivet ved å skade, ødelegge eller sette ut av virksomhet informasjonssamling eller nærmere oppregnede anlegg - for energiforsyning, elektronisk kommunikasjon etc. Regelen kom inn i straffeloven ved endringslov i 1987 som ledd i lovendringene om datakriminalitet.

Straffelovkommisjonen foreslår å videreføre straffeloven 1902 § 151 b første ledd.

Departementet er enig med kommisjonen i at bestemmelsen bør videreføres. Begrunnelsen for regelen står like sterkt i dag som da den ble innført i 1987. Infrastrukturen i samfunnet er sårbar, og det vil kunne få fatale konsekvenser om ulike anlegg eller informasjonssamlinger blir utsatt for skade, ødeleggelse eller settes ut av virksomhet. Det er de mest alvorlige handlingene - forstyrrelsene av infrastrukturen - som her er ment omfattet. Mindre alvorlige forstyrrelser av infrastrukturen vil bli rammet av bestemmelsene om skadeverk eller andre spesialbestemmelser.

Departementet er enig med kommisjonen i at forbundsbestemmelsen i straffeloven 1902 § 159 bør videreføres. Kravet om hensikt bør utgå. Som kommisjonen foreslår departementet at strafferammen settes til fengsel inntil 6 år.

10.1.12 Forstyrrelse av den sikre drift av jernbane og buss

Straffeloven 1902 § 150 første ledd bokstav e rammer det å skape en fare for ulykke ved å forstyrre den sikre drift av skip, jernbane, luftfartøy eller innretninger eller anlegg på kontinentalsokkelen.

Straffelovkommisjonen foreslår i hovedsak å videreføre straffeloven 1902 § 150 første ledd bokstav e også for jernbane.

Departementet er enig med kommisjonen i at bestemmelsen bør videreføres hva gjelder forstyrrelse av den sikre drift ved jernbane. Folkerettslig påhviler det ingen forpliktelse på Norge, men kriminaliseringsprinsippene taler med tyngde for å videreføre denne bestemmelsen. Departementet foreslår videre at bestemmelsen også omfatter forstyrrelse av den sikre drift ved buss. Skadepotensialet er her ofte av en tilsvarende karakter som for jernbanedrift, og en slik nykriminalisering har gode grunner for seg. Departementet er videre enig med kommisjonen i at strafferammen på fengsel inntil 6 år bør videreføres.

10.1.13 Likskjending

Straffeloven 1902 § 143 rammer ulike former for likskjending: Mishandling av lik, uberettiget fjerning av et lik som er i en annens varetekt og uhjemlet oppgraving eller bortføring av et begravd lik.

Straffelovkommisjonen foreslår å videreføre straffeloven 1902 § 143.

Departementet viser til at bestemmelsen først og fremst tjener til å verne vår felles interesse i at døde personer behandles med verdighet og respekt. Departementet har etter en samlet vurdering blitt stående ved å la bestemmelsen bli stående i kapitlet om vern av offentlig ro, orden og sikkerhet. Dette kan forsva-

res med at det får bedre frem at bestemmelsen også tjener til å verne gravfreden.

Departementet mener den gjeldende strafferammen på fengsel inntil to år bør videreføres.

10.1.14 Brudd på plikt til å avverge straffbare forhold

Straffeloven 1902 § 139 rammer den som unnlater å forsøke å hindre nærmere spesifiserte, alvorlige straffbare handlinger eller følgene av dem. Avvergingshandlingen går primært ut på å gi "betimelig anmeldelse for vedkommende myndighet", eller på annen måte søke å avverge den straffbare handlingen eller dens følger. Den prinsipale plikten er å hindre at den straffbare handlingen blir utført.

Straffelovkommisjonen foreslår i hovedsak å videreføre § 139 første og annet ledd.

Bestemmelsen markerer en grunnleggende samfunnsplikt, og er spesielt viktig for å hindre brudd på taushetspliktsreglene. Departementet slutter seg derfor i utgangspunktet til kommisjonens forslag, også når det gjelder hvilke straffbare handlinger som det skal være en straffsanksjonert plikt å avverge. Departementet går inn for at plikten skal inntrer dersom den som eventuelt skal pålegges å avverge en handling ser det som sikkert eller mest sannsynlig at den straffbare handlingen vil bli begått. Kjernen i avvergingsplikten bør være en plikt til å hindre alvorlige forbrytelser mot rikets indre og ytre sikkerhet, store skadeforvoldelser, terrorhandlinger, grove seksuallovbrudd og grove legemskrenkelser.

10.1.15 Plikt til å varsle om funn av bortkommet barn mv.

Straffeloven 1902 § 340 rammer den som etter å ha funnet et bortkommet eller forlatt barn eller tatt til seg et barn som er gått vill, unnlater snarest mulig å melde fra om det til barnets foresatte eller politiet.

Straffelovkommisjonen foreslår at bestemmelsen ikke videreføres. Det vises til at straffebudet er lite kjent og at det derfor neppe har hatt betydning for at folk i slike tilfeller opptrer i overensstemmelse med den normen som forventes. Det anføres at straffebehovet ved unnlatt melding neppe er påtrengende, samt at det vises til at dersom barnet over tid holdes borte fra foreldrene vil strengere straffebestemmelser kunne ramme forholdet (unndragelse fra omsorg eller frihetsberøvelse).

Departementet mener at bestemmelsen gir uttrykk for en grunnleggende samfunnsplikt, og at straffansvaret på dette området bør videreføres - selv om straffansvar også i fremtiden antagelig sjelden vil aktualiseres. Andre sanksjoner enn straff er lite aktuelt, selv om et erstatningsansvar i enkelte tilfeller kan komme på tale. Generelt er det et behov for å styrke barns strafferettslige vern, og forslaget om å videre-

føre straffeloven 1902 § 340 må ses i et slikt perspektiv.

10.1.16 Forbund om å begå alvorlige straffbare handlinger som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe

Straffeloven 1902 § 162 c ble innført ved lov i 2003 som et ledd i skjerpelsen av det strafferettslige vernet mot organisert kriminalitet. Paragrafen rammer den som inngår forbund om å begå alvorlige straffbare handlinger som ledd i organisert kriminalitet. Den er et unntak fra hovedregelen i norsk rett om at forberedelseshandlinger ikke er straffbare. Bestemmelsen gjennomfører FN's konvensjon 15. november 2000 mot grenseoverskridende organisert kriminalitet.

Ettersom bestemmelsen gjennomfører folkerettslige forpliktelser og det fortsatt er behov for å bekjempe organisert kriminalitet, går departementet inn for å videreføre bestemmelsen i straffeloven 2005. Bestemmelsen er relativ ny, og departementet ser ikke behov for å foreslå realitetsendringer. Formålet med den er å hindre at organisert kriminalitet blir planlagt og gjennomført, og den passer naturlig inn i et kapittel til vern om offentlig ro, orden og sikkerhet.

10.1.17 Bestemmelser i straffeloven 1902 kapittel 13 og 35 som departementet foreslår ikke blir videreført

Selv om lovforslaget kapittel 20 viderefører mange av bestemmelsene i straffeloven 1902 kapittel 13 og 35, er det en rekke av bestemmelsene i disse to kapitlene som ikke foreslås videreført.

I proposisjonen gjennomgås bestemmelsene i straffeloven 1902 kapittel 13 og 35 som departementet foreslår at skal oppheves. Det vises til proposisjonen på dette punkt.

10.2 Komiteens merknader

Komiteen viser til at bestemmelsene i kapitlet verner ulike interesser, men favner overtredelser som har det til felles at de er av ordensmessig art.

Komiteen viser til at flere av bestemmelsene under dette kapitlet berører grenseoppgangen mot ytringsfriheten. Komiteen viser i den forbindelse til revisjonen av Grunnloven § 100 som åpner for at rasistiske ytringer kan straffes i større utstrekning enn før, jf. St.meld. nr. 26 (2003-2004). Ytterligere realitetsendringer knyttet til dette må derfor vurderes først dersom det viser seg at denne endringen ikke gir det ønskede utslag i rettspraksis.

Når det gjelder virkeområdet for § 185 om hatefulle ytringer, mener komiteen det er viktig å ta som utgangspunkt at et vern for alle i realiteten lett blir et vern for ingen. Komiteen er likevel tilfreds med at Regjeringen foreslår at personer med nedsatt

funksjonsevne gis et strafferettslig vern mot hatefulle ytringer og også at de tas med i oppregningen av grupper som beskyttes av diskrimineringsbestemmelsen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, understreker at de nye straffebestemmelsene klart skal signalisere at samfunnet ikke tolerer vold og diskriminering på bakgrunn av fordommer og hat. På denne bakgrunnen ber flertallet Regjeringen følge utviklingen nøye, og vurdere å utvide vernet i §§ 185 og 186 til å omfatte nye grupper dersom et slikt behov skulle oppstå.

Komiteen viser til at tilfellene som omfattes av bestemmelsen om oppfordring om å iverksette straffbare handlinger, ofte vil dekkes av reglene om medvirkning. Komiteen er likevel tilfreds med at bestemmelsen foreslås opprettholdt, både fordi ikke alle tilfeller vil omfattes av medvirkningsbestemmelsene, men også fordi en avkriminalisering vil gi et uheldig signal om at samfunnet aksepterer oppfordring til konkrete straffbare handlinger.

Komiteen finner at dagens straffebestemmelse som rammer det å forhåne en fremmed stats flagg eller riksvåpen, representerer en unødvendig innskrenking av ytringsfriheten. I tråd med anbefaling fra Ytringsfrihetskommisjonen foreslår Regjeringen at bestemmelsen oppheves. Det må imidlertid presiseres at for eksempel brenning av flagg som eies av andre enn en selv, fortsatt vil kunne straffes som skadeverk og at det faktum at det dreier seg om et flagg kan være en skjerpene omstendighet.

Komiteen viser til forslaget om straffansvar for deltakelse i opptøyer. Mens det tidligere var nok å være tilstede under opptøyene for å omfattes av straffebudet, legges det nå opp til at en må ha vært en deltaker. Komiteen opplever en slik innsnevring av bestemmelsens ordlyd som rimelig. Komiteen slutter seg også til forslaget om ikke å videreføre bestemmelsen om at en ren deltakelse i opptøyene skal straffes strengere fordi andre begår straffbare handlinger under opptøyene. Det er imidlertid rimelig at et slikt særlig ansvarsgrunnlag opprettholdes for opptøyenes ledere og organisatorer.

Komiteen viser til at § 161 i straffeloven 1902 som retter seg mot den som anskaffer våpen for å begå en forbrytelse, ikke foreslås videreført. Dette begrunnes dels med at disse tilfellene etter omstendighetene vil kunne bli straffet som straffbart forsøk, dels med at bestemmelsen byr på rettssikkerhetsmessige betenkeligheter, ved at det sentrale vurderingstemaet er hva gjerningspersonen subjektivt har tenkt, ikke hva han konkret har gjort. Nye endringer i straffeprosessloven og politiloven om inngripende etter-

forskningsmetoder, bidrar til at det heller ikke er sterke argumenter for å opprettholde bestemmelsen for å kunne legge til rette for tidlig metodebruk for å hindre alvorlige forbrytelser.

Komiteen er tilfreds med at Regjeringen legger opp til straffskjerpelse både for ulovlig befatning med sprengstoff eller annet eksplosjonsfarlig stoff og for ulovlig befatning med skytevåpen og ammunisjon. Komiteen slutter opp om signalet om at det bør foretas en viss skjerpning i det alminnelige straffutmålingsnivået i slike tilfeller.

Komiteen er tilfreds med at Regjeringen foreslår å videreføre bestemmelsen om plikt til å varsle om funn av bortkomne barn. Bestemmelsen gir uttrykk for en grunnleggende samfunnsplikt og det vil le gitt et uheldig signal å oppheve bestemmelsen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener den omfattende hverdagskriminaliteten og mengden ordensforstyrrelser gjør at man bør vurdere å utvide politiets adgang til pågripelser til også å gjelde for mindre alvorlige forbrytelser. Disse medlemmer er av den oppfatning at det vil være vel så korrekt å senke terskelen for pågripelser, i stedet for i stadig større grad å tilpasse straffebud en strafferamme slik at politiet kan pågripe.

Disse medlemmer viser også til tidligere forslag fra Fremskrittspartiet om å øke bruken av forenklede forelegg i forhold til mindre alvorlige forhold som mindre tyveri og ordensforstyrrelser mv. Alternativet i dag er for ofte at man ikke får noen reaksjon for slike forhold da politiet i en trang økonomisk hverdag ikke ser seg tjent med å utferdige bøttestraff. Dette er en uheldig utvikling.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen vurdere å senke terskelen for politiets adgang til å pågripe personer for lovbrudd i forbindelse med ny spesiell straffelov."

"§ 151 skal lyde:

§ 151 Stemmekjøp og utilbørlig stemmepåvirkning

Med bot eller fengsel inntil 6 år straffes den som ved et offentlig valg

- a) ved trussel eller andre ulovlige midler søker å påvirke noens avgivelse av stemme,
- b) ved å gi et gode eller inngå avtale om det søker å oppnå at noen forplikter seg til å stemme på en bestemt måte eller unnlater å stemme,
- c) opptrer slik at noen utilsiktet unnlater å stemme, eller stemmer annerledes enn tilsiktet.

Med offentlig valg menes folkeavstemning, valg etter lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre og valg etter lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold kapittel 2."

"§ 189 skal lyde:

§ 189 Ulovlig bevæpning på offentlig sted

Med bot eller fengsel inntil 6 år straffes den som på et offentlig sted forsettlig eller grovt uaktsomt har med

- a) skytevåpen,
- b) luft- og fjærvåpen,
- c) våpenetterligninger som lett kan forveksles med skytevåpen, eller
- d) skytevåpen som etter våpenloven 9. juni 1961 nr. 1 § 1 annet ledd er gjort varig ubrukbart.

På samme måte straffes den som på et offentlig sted bærer kniv eller lignende skarpt redskap som er egnet til å påføre noen en legemskrenkelse.

Forbudet i første og annet ledd gjelder ikke skytevåpen, kniv eller annet redskap som brukes til, bæres eller medbringes i forbindelse med arbeid, friluftsliv eller et annet aktverdig formål."

Disse medlemmer mener bestemmelsen om likskjending handler om respekt for avdøde personer. Disse medlemmer viser til at man i mange tilfeller har sett skjending av graver ved velting av gravstøtter og skjending av gravplasser. Disse medlemmer mener man bør vurdere å styrke respekten for avdøde ved at man inntar også velting av gravstøtter og skjending av gravplasser i bestemmelsen om likskjending.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forlag:

"Stortinget ber Regjeringen styrke respekten for avdøde ved at det i bestemmelsen om likskjending i straffeloven også inntas at velting av gravstøtter og skjending av gravplasser likestilles med likskjending."

11. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

11.1 Sammendrag

Departementet opplyser i proposisjonen at de forslagene som er lagt frem ikke har nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser. Det vil kreves noen ressurser til opplæring og tilpasning av IKT-løsninger.

11.2 Komiteens merknader

Komiteen har ingen merknader til dette kapitlet.

12. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen om å fremlegge forslag som kan sikre større grad av individuelt erstatningsansvar ved utmåling av oppreisningserstatning, samt en vurdering av behovet for i lovs form å presisere den økte straffverdigheten ved grove, organiserte overgrep.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 2

§ 77 skal lyde:

§ 77 Skjerpene omstendigheter

Ved straffutmålingen skal det i skjerpene retning især tas i betraktning at lovbruddet:

- a) er begått med midler eller metoder som er særlig farlige eller har stort skadepotensial,
- b) har satt menneskers liv eller helse i fare eller voldt velferdstap,
- c) tilsiktet et vesentlig mer alvorlig resultat eller det lett kunne ha blitt følgen,
- d) er begått på en særlig hensynsløs måte,
- e) er ledd i en planlagt eller organisert virksomhet,
- f) er begått av flere i fellesskap,
- g) er forøvet ved at lovbrøyteren har utnyttet eller forledet unge personer, personer i en meget vanskelig livssituasjon, som er psykisk utviklingshemmet eller står i et avhengighetsforhold til ham,
- h) har rammet personer som er forsvarsløse eller særlig utsatt for lovbrudd,
- i) har fått alvorlige følger for offerets livsførsel og livskvalitet,
- j) er begått i offentlig tjeneste eller er forøvet ved brudd på en særlig tillit,
- k) er begått av noen som tidligere er ilagt en straffereettslig reaksjon for liknende handlinger eller andre handlinger som er av betydning for saken.

§ 78 skal lyde:

§ 78 Formildende omstendigheter

Ved straffutmålingen skal det i formildende retning især tas i betraktning at:

- a) det foreligger en situasjon eller tilstand som nevnt i § 80 bokstav b, c, d, e, i eller j,
- b) lovbrøyteren har forebygget, gjenopprettet eller begrenset skaden eller velferdstapet voldt ved lovbruddet, eller søkt å gjøre det,
- c) lovbruddet i betydelig grad er foranlediget av den skadelidtes forhold,
- d) lovbrøyteren på handlingstidspunktet har redusert evne til realistisk å vurdere sitt forhold til omver-

- denen på grunn av psykisk lidelse, psykisk utviklingshemming, bevissthetsforstyrrelse som ikke er en følge av selvforskyldt rus, eller en sterk sinnsbevegelse,
- e) det har gått lang tid siden lovbruddet og saksbehandlingen har tatt lengre tid enn rimelig ut fra lovbruddets art, uten at lovbrøyteren kan lastes for dette,
 - f) lovbrøyteren har avgitt en uforbeholden tilståelse, eller i vesentlig grad bidratt til oppklaring av andre lovbrudd,
 - g) lovbrøyteren selv er hardt rammet av lovbruddet, eller straffreaksjonen vil bli en sterk belastning på grunn av, sykdom,
 - h) lovbrøyteren tidligere ikke er ilagt en strafferettslig reaksjon for liknende handlinger eller andre handlinger som er av betydning for saken.

§ 91 skal lyde:

Straffansvaret for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser og terrorhandlinger foreldes ikke.

§ 96 skal lyde:

Idømt straff for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser og terrorhandlinger foreldes ikke.

§ 103 skal lyde:

§ 103 Krigsforbrytelse mot person

For krigsforbrytelse straffes den som i forbindelse med en væpnet konflikt

- a) dreper en beskyttet person,
- b) påfører en beskyttet person stor lidelse eller betydelig skade på legeme eller helse, særlig ved tortur eller annen grusom eller umenneskelig behandling,
- c) gjør en beskyttet person til slave,
- d) utsetter en beskyttet person for voldtekt, seksuelt slaveri, tvungen prostitusjon, tvungent svangerskap, tvungen sterilisering eller annen tilsvarende grov seksuell vold,
- e) tar en beskyttet person som gissel,
- f) utskriver eller verver barn under 18 år til væpnede styrker eller bruker dem aktivt til å delta i fiendtlighetene,
- g) utsetter en beskyttet person for et medisinsk eller vitenskapelig eksperiment som ikke skjer i personens interesse og som medfører alvorlig fare for personens liv eller helse,
- h) i strid med folkeretten deporterer eller tvangsflytter en beskyttet person fra et område hvor personen lovlig oppholder seg eller ulovlig sperrer inne en beskyttet person,
- i) ilegger eller iverksetter en straff mot en beskyttet

- person uten at personen først har fått en rettfærdig rettergang i samsvar med folkeretten,
- j) grovt krenker en beskyttet persons verdighet ved ydmykende eller nedverdiggende behandling, eller
- k) skader en stridende som har overgitt seg eller er kampudyktig.

Ved internasjonal væpnet konflikt straffes også den som

- a) overfører en del av sin egen sivilbefolkning til et okkupert område,
- b) tvinger en av motpartens borgere til å delta i stridshandlinger mot eget land, eller
- c) tvinger en beskyttet person til å tjenestegjøre i en fiendtlig makts væpnede styrker.

En beskyttet person er en person som ikke, eller ikke lenger, tar aktiv del i fiendtlighetene, eller som for øvrig er beskyttet etter folkeretten.

Straffen for krigsforbrytelse mot person er fengsel inntil 30 år og i minst 6 år. Ved straffeutmålingen skal det blant annet legges vekt på dens skadepotensial og skadevirkninger, og på om den er begått som ledd i en plan eller målsetting om eller som ledd i en omfattende utøvelse av slike forbrytelser.

§ 108 skal lyde:

§ 108 Forbund om og tilskynding til folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelse

Med fengsel inntil 15 år straffes den som inngår forbund med noen om å begå lovbrudd som nevnt i §§ 101 til 107. Det samme gjelder den som direkte og offentlig tilskynder noen til å begå et slikt lovbrudd.

§ 111 skal lyde:

§ 111 Krenkelse av Norges selvstendighet og fred

Med fengsel inntil 30 år straffes den som ved bruk av makt, trusler eller på annen rettsstridig måte volder fare for at Norge eller en del av Norge

- a) innlemmes i en annen stat,
- b) blir underlagt en fremmed stats herredømme,
- c) eller en stat som Norge er alliert eller i kampfellesskap med, blir påført krig eller fiendtligheter,
- d) påføres vesentlige begrensninger i sin selvbestemmelsesrett, eller
- e) løsrives.

§ 112 skal lyde:

§ 112 Grov krenkelse av Norges selvstendighet og fred

Grov krenkelse av Norges selvstendighet og fred straffes med fengsel i minst 6 år og inntil 30 år. Ved avgjørelsen av om krenkelsen er grov, skal det særlig legges vekt på om

- a) den har hatt særlig alvorlige virkninger for Norge,
- b) den er gjennomført ved en organisert væpnet aksjon, under utnyttelse av frykt for inngrep av en fremmed stat, eller ved trussel om dette,
- c) gjerningspersonen er et medlem av regjeringen, Stortinget eller Høyesterett eller tilhører landets øverste sivile eller militære ledelse,
- d) handlingen har medført tap eller fare for tap av menneskeliv.

§ 118 skal lyde:

§ 118 Grovt inngrep overfor viktige samfunnsinstitusjoner

Grovt inngrep overfor viktige samfunnsinstitusjoner straffes med fengsel inntil 21 år. Ved avgjørelsen av om inngrepet er grovt, skal det særlig legges vekt på forhold som nevnt i § 112 bokstav a til d.

§ 122 skal lyde:

§ 122 Grov etterretningsvirksomhet mot statshemmeligheter

Grov etterretningsvirksomhet mot statshemmeligheter straffes med fengsel inntil 21 år. Ved avgjørelsen av om etterretningsvirksomheten er grov, skal det særlig legges vekt på om

- a) gjerningspersonen er et medlem av regjeringen, Stortinget eller Høyesterett eller tilhører landets øverste sivile eller militære ledelse,
- b) gjerningspersonen hadde til hensikt å avsløre opplysningen til en fremmed stat eller terrororganisasjon,
- c) en avsløring ville ha voldt betydelig skade.

§ 131 skal lyde:

§ 131 Terrorhandlinger

En straffbar handling som nevnt i §§ 138 til 141, § 142 første ledd, §§ 143 til 144, § 192, § 239 (allmennfarlig forgiftning), § 240 (alvorlig miljøkriminalitet), § 254 (grov frihetsberøvelse), § 256 (menneskehandel), § 274 (grov legemsskade), § 275 (drap), § 345 (grov brannstiftelse), anses som terrorhandling og straffes med fengsel inntil 30 år og i minst 6 år dersom den er begått med terrorhensikt som nevnt i annet ledd.

Terrorhensikt foreligger dersom en handling som nevnt i første ledd begås i den hensikt

- a) å forstyrre alvorlig en funksjon av grunnleggende betydning i samfunnet, som for eksempel lovgivende, utøvende eller dømmende myndighet, energiforsyning, sikker forsyning av mat eller vann, bank- og pengevesen eller helseberedskap og smittevern,
- b) å skape alvorlig frykt i en befolkning, eller

- c) urettmessig å tvinge offentlige myndigheter eller en mellomstatlig organisasjon til å gjøre, tåle eller unnlate noe av vesentlig betydning for landet eller organisasjonen, eller for et annet land eller en mellomstatlig organisasjon.

Straffen kan ikke settes under minstestrafen i bestemmelsene som er nevnt i første ledd.

§ 133 skal lyde:

§ 133 Terrorforbund

Med fengsel inntil 21 år straffes den som planlegger eller forbereder en terrorhandling ved å inngå forbund med noen om å begå en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 138, 139, 141, 142, 143 eller 144.

Med fengsel inntil 3 år straffes den som inngår forbund med noen om å begå en straffbar handling som nevnt i §§ 137 eller 140.

§ 135 skal lyde:

§ 135 Terrorfinansiering

Med fengsel inntil 21 år straffes den som rettsstridig yter, mottar, sender, fremskaffer eller samler inn penger eller andre formuesgoder med hensikt eller viten om at midlene helt eller delvis skal brukes

- a) til å utføre en handling som nevnt i §§ 131, 134 eller §§ 137 til 144,
- b) av en person eller gruppe som har til formål å begå handlinger som nevnt i § 131, § 134 eller §§ 137 til 144, når personen eller gruppen har tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler,
- c) av et foretak som noen som nevnt i bokstav b eier eller har kontroll over, eller
- d) av et foretak eller en person som handler på vegne av eller på instruks fra noen som nevnt i bokstav b.

På samme måte straffes den som stiller banktjenester eller andre finansielle tjenester til rådighet for personer eller foretak som nevnt i første ledd bokstav b, c eller d.

§ 136 skal lyde:

§ 136 Oppfordring, rekruttering og opplæring til terrorhandlinger

Med fengsel inntil 15 år straffes den som

- a) offentlig oppfordrer noen til å iverksette en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 137 til 144,
- b) rekrutterer noen til å begå en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 137 til 144, eller
- c) gir opplæring i metoder eller teknikker som er særlig egnet til å utføre eller bidra til utførelsen av en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134,

135 eller §§ 137 til 144, med forsett om at ferdighetene skal brukes til dette.

§ 137 skal lyde:

§ 137 Medvirkning til unndragning fra straff for terrorhandlinger

Med fengsel inntil 15 år straffes den som transporterer, skjuler eller på annen måte medvirker til at noen som har begått en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 138 til 144, unndrar seg strafforfølgningen eller en idømt straff.

Den som har gitt bistand som nevnt i første ledd til en av sine nærmeste, straffes ikke.

§ 138 skal lyde:

§ 138 Terrorbombing

Med fengsel inntil 30 år og i minst 6 år straffes den som sender inn, anbringer, avfyrer eller detonerer et sprenglegeme eller en annen potensielt dødbringende anordning på, i eller mot et offentlig sted, et statlig eller offentlig anlegg, et offentlig infrastrukturbygg eller et offentlig transportsystem, med forsett om å volde tap av menneskeliv eller betydelig skade på legeme, eiendom eller miljø.

§ 139 skal lyde:

§ 139 Kapring av luftfartøy og skip mv.

Den som ved vold, trusler eller på annen ulovlig måte tiltvinger seg kontroll over et luftfartøy i drift eller et skip eller griper inn i en flygning eller seilas, straffes med fengsel inntil 30 år. På samme måte straffes den som med slike midler tiltvinger seg kontroll over innretninger eller anlegg på kontinentalsokkelen.

§ 140 skal lyde:

§ 140 Forstyrrelse av den sikre drift av luftfartøy og skip mv.

Med fengsel inntil 15 år straffes den som ved vold, materiell ødeleggelse, meddelelse av feilaktig informasjon eller på annen måte forstyrrer den sikre drift av luftfartøy, flyplass, skip eller innretninger eller anlegg på kontinentalsokkelen, og derved volder fare for tap av menneskeliv eller betydelig skade på legeme, eiendom eller miljø.

§ 143 skal lyde:

§ 143 Gisseltaking i terrorøyemed

Med fengsel inntil 30 år og i minst 6 år straffes den som berøver noen friheten og som truer med å drepe eller skade gisselet eller med å fortsette å holde gisselet frihetsberøvet, med forsett om å tvinge en annen til å gjøre, tåle eller unnlate noe.

§ 144 skal lyde:

§ 144 Angrep på en internasjonalt beskyttet person

Med fengsel inntil 30 år og i minst 6 år straffes den som begår drap på et statsoverhode, en regjeringssjef, en utenriksminister eller en annen internasjonalt beskyttet person når personen befinner seg utenfor sitt hjemland.

Med fengsel inntil 21 år straffes den som berøver en slik person friheten eller skader ham på legemet, eller begår et voldelig angrep på hans tjenestested, bolig eller transportmiddel, der angrepet volder fare for død eller betydelig skade på legeme.

§ 151 skal lyde:

§ 151 Stemmekjøp og utilbørlig stemmepåvirking

Med bot eller fengsel inntil 6 år straffes den som ved et offentlig valg

- ved trussel eller andre ulovlige midler søker å påvirke noens avgivelse av stemme,
- ved å gi et gode eller inngå avtale om det søker å oppnå at noen forplikter seg til å stemme på en bestemt måte eller unnlater å stemme,
- opptrer slik at noen utilsiktet unnlater å stemme, eller stemmer annerledes enn tilsiktet.

Med offentlig valg menes folkeavstemning, valg etter lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre og valg etter lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold kapittel 2.

§ 155 skal lyde:

§ 155 Vold eller trusler mot offentlig tjenestemann

Den som ved vold eller trusler påvirker en offentlig tjenestemann til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling, eller søker å oppnå dette, straffes med fengsel i 1 år og inntil 10 år.

Med offentlig tjenestemann menes enhver som utøver offentlig myndighet på vegne av stat eller kommune, eller som har slik kompetanse i kraft av sin stilling. Som offentlig tjenestemann anses også militære vakter, samt enhver som pliktmessig eller etter oppfordring yter bistand til en offentlig tjenestemann.

Første ledd gjelder også for lovbrudd mot Den internasjonale straffedomstols tjenestemenn.

Dersom det gjelder gjensidig, kan Kongen bestemme at første ledd også skal anvendes på lovbrudd mot tjenestemenn i et annet lands offentlige myndighet og i mellomstatlige organisasjoner som Norge er eller blir medlem av.

§ 158 skal lyde:

§ 158 Grov motarbeiding av rettsvesenet

Grov motarbeiding av rettsvesenet straffes med fengsel inntil 15 år. Ved avgjørelsen av om motarbeidingen er grov, skal det særlig legges vekt på om overtredelsen har voldt fare for noens liv eller helse, er begått ved flere anledninger, av flere i fellesskap eller har et systematisk eller organisert preg.

Er lovbruddet begått som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, eller handlingen gjennomføres ved trusler om eller bruk av våpen, er straffen fengsel i minst 1 år.

§ 189 skal lyde:

§ 189 Ulovlig bevæpning på offentlig sted

Med bot eller fengsel inntil 6 år straffes den som på et offentlig sted forsettlig eller grovt uaktsomt har med

- a) skytevåpen,
- b) luft- og fjærvåpen,
- c) våpenetterligninger som lett kan forveksles med skytevåpen, eller
- d) skytevåpen som etter våpenloven 9. juni 1961 nr. 1 § 1 annet ledd er gjort varig ubrukbart.

På samme måte straffes den som på et offentlig sted bærer kniv eller lignende skarpt redskap som er egnet til å påføre noen en legemskrenkelse.

Forbudet i første og annet ledd gjelder ikke skytevåpen, kniv eller annet redskap som brukes til, bæres eller medbringes i forbindelse med arbeid, friluftsliv eller et annet aktverdig formål.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen etablere rutiner og om nødvendig komme med forslag til lovendringer slik at man sikrer tilbakekalling av norsk statsborgerskap i tilfeller hvor det viser seg at personer som har fått innvilget statsborgerskap, har begått krigsforbrytelser, terror eller annen alvorlig kriminalitet.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen vurdere å senke terskelen for politiets adgang til å pågripe personer for lovbrudd i forbindelse med ny spesiell straffelov.

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen styrke respekten for avdøde ved at det i bestemmelsen om likskjending i straffeloven også inntas at velting av gravstøtter og skjending av gravplasser likestilles med likskjending.

Forslag fra Høyre:

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen i løpet av 2008 om å fremlegge forslag som sørger for at hatkriminalitet på grunnlag av "annen status" gis det samme lovmessige vern som annen hatkriminalitet.

13. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)

I

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff endres slik:

I den alminnelige delen fjernes alle punktum i paragrafoverskriftene, og teksten i overskriften settes i kursiv.

§ 3 nytt annet ledd skal lyde:

Bestemmelsene i kapittel 16 anvendes på handlinger begått før ikrafttredelsen dersom handlingen på gjerningstidspunktet var straffbar ifølge dagjeldende straffelovgivning og ansett som folkemord, forbrytelse mot menneskeheten eller krigsforbrytelse etter folkeretten. Straffen kan likevel ikke overskride straffen som ville ha blitt idømt etter straffelovgivningen på gjerningstidspunktet.

Nåværende annet til fjerde ledd blir tredje til femte ledd.

§ 5 nytt fjerde ledd skal lyde:

For handlinger som nevnt i første ledd nr. 2 gjelder annet og tredje ledd bare dersom handlingen etter folkeretten anses som folkemord, forbrytelse mot menneskeheten eller krigsforbrytelse.

Nåværende fjerde og femte ledd blir femte og sjette ledd.

§ 29 nytt annet ledd skal lyde:

Når det ved fastsetting av straff er aktuelt å ilegge flere strafferettslige reaksjoner, jf. første ledd og § 30, skal den samlede reaksjonen stå i et rimelig forhold til lovbruddet.

§ 77 skal lyde:

§ 77 *Skjerpene omstendigheter*

Ved straffutmålingen skal det i skjerpene retning især tas i betraktning at lovbruddet:

- a) er begått med midler eller metoder som er særlig farlige eller har stort skadepotensial,
- b) har satt menneskers liv eller helse i fare eller voldt velferdstap,
- c) er tilsiktet et vesentlig mer alvorlig resultat eller det lett kunne ha blitt følgen,
- d) er begått på en særlig hensynsløs måte,
- e) er ledd i en planlagt eller organisert virksomhet,
- f) er begått av flere i fellesskap,
- g) er forøvet ved at lovbrøyteren har utnyttet eller forledet unge personer, personer i en meget vanskelig livssituasjon, som er psykisk utviklingshemmet eller står i et avhengighetsforhold til lovbrøyteren,
- h) har rammet personer som er forsvarsløse eller særlig utsatt for lovbrudd,
- i) har sin bakgrunn i andres religion eller livssyn, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, homofile orientering, funksjonsevne eller andre forhold som støter an mot grupper med et særskilt behov for vern,
- j) er begått i offentlig tjeneste eller er forøvet ved brudd på en særlig tillit,
- k) er begått av noen som tidligere er ilagt en strafferettslig reaksjon for liknende handlinger eller andre handlinger som er av betydning for saken.

§ 78 skal lyde:

§ 78 *Formildende omstendigheter*

Ved straffutmålingen skal det i formildende retning især tas i betraktning at:

- a) det foreligger en situasjon eller tilstand som nevnt i § 80 bokstav b, c, d, e, i eller j,
- b) lovbrøyteren har forebygget, gjenopprettet eller begrenset skaden eller velferdstapet voldt ved lovbruddet, eller søkt å gjøre det,
- c) lovbruddet i betydelig grad er foranlediget av den skadelidtes forhold,
- d) lovbrøyteren på handlingstidspunktet har redusert evne til realistisk å vurdere sitt forhold til omverdenen på grunn av psykisk lidelse, psykisk utviklingshemming, bevissthetsforstyrrelse som ikke er en følge av selvforskyldt rus, eller en sterk sinnsbevegelse,
- e) det har gått lang tid siden lovbruddet, eller saksbehandlingen har tatt lengre tid enn rimelig ut fra lovbruddets art, uten at lovbrøyteren kan lastes for dette,
- f) lovbrøyteren har avgitt en uforbeholden tilståelse, eller i vesentlig grad bidratt til oppklaring av andre lovbrudd,

g) lovbrøyteren selv er hardt rammet av lovbruddet, eller straffreaksjonen vil bli en sterk belastning på grunn av høy alder, sykdom eller andre omstendigheter,

h) lovbrøyteren tidligere ikke er ilagt en strafferettslig reaksjon for liknende handlinger eller andre handlinger som er av betydning for saken.

§ 91 skal lyde:

Straffansvaret for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser og terrorhandlinger foreldes ikke dersom handlingene kan straffes med fengsel i 15 år eller mer.

§ 96 skal lyde:

Idømt straff for folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser og terrorhandlinger foreldes ikke dersom handlingene kan straffes med fengsel i 15 år eller mer.

Annen del skal lyde:

Annen del. De straffbare handlingene

Kapittel 16. Folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelse

§ 101 *Folkemord*

For folkemord straffes den som i hensikt helt eller delvis å ødelegge en nasjonal, etnisk, rasemessig eller religiøs gruppe

- a) dreper ett eller flere medlemmer av gruppen,
- b) forårsaker betydelig skade på legeme eller helse til ett eller flere medlemmer av gruppen,
- c) utsetter ett eller flere medlemmer av gruppen for levevilkår som tar sikte på å fysisk ødelegge gruppen, helt eller delvis,
- d) iverksetter tiltak overfor ett eller flere medlemmer av gruppen som tar sikte på å forhindre fødsler innenfor gruppen, eller
- e) med makt overfører ett eller flere barn fra gruppen til en annen gruppe.

Til straff for medvirkning er forsett om hovedforøverens ødeleggelseshensikt tilstrekkelig.

Straffen for folkemord er fengsel inntil 30 år.

§ 102 *Forbrytelse mot menneskeheten*

For forbrytelse mot menneskeheten straffes den som, som ledd i et utbredt eller systematisk angrep rettet mot en sivilbefolkning,

- a) dreper en person,
- b) utrydder en befolkning helt eller delvis, herunder utsetter den eller deler av den for levekår som tar sikte på å utrydde befolkningen helt eller delvis,
- c) gjør en person til slave,
- d) deporterer eller tvangsflytter en befolkning i strid med folkeretten,

- e) fengsler eller på annen alvorlig måte berøver en person friheten i strid med grunnleggende folkerettslige regler,
- f) torturerer en person i vedkommendes varetekt eller kontroll ved å forårsake alvorlig psykisk eller fysisk smerte,
- g) utsetter en person for voldtekt, seksuelt slaveri eller tvungen prostitusjon, tvungent svangerskap, tvangssterilisering eller annen tilsvarende grov seksuell vold,
- h) utsetter en identifiserbar gruppe for forfølgelse ved å berøve ett eller flere medlemmer av gruppen grunnleggende menneskerettigheter på politisk, rasemessig, nasjonalt, etnisk, kulturelt, religiøst, kjønnsbasert eller annet folkerettsstridig grunnlag,
- i) på vegne av, eller med samtykke, støtte eller tilatelse av en stat eller en politisk organisasjon bidrar til at en person forsviner ufrivillig, med det forsett å unndra vedkommende fra lovens beskyttelse for et lengre tidsrom,
- j) innenfor rammen av et institusjonalisert regime basert på én rasemessig gruppes systematiske undertrykking og dominans over en eller flere andre rasemessige grupper begår en apartheidforbrytelse ved å foreta umenneskelige handlinger av samme eller liknende art som de som er omfattet av paragrafen her i den hensikt å opprettholde regimet, eller
- k) begår en annen umenneskelig handling av liknende art som forårsaker store lidelser eller alvorlig skade på legeme eller helse.

Straffen for forbrytelse mot menneskeheten er fengsel inntil 30 år.

§ 103 *Krigsforbrytelse mot person*

For krigsforbrytelse straffes den som i forbindelse med en væpnet konflikt

- a) dreper en beskyttet person,
- b) påfører en beskyttet person stor lidelse eller betydelig skade på legeme eller helse, særlig ved tortur eller annen grusom eller umenneskelig behandling,
- c) gjør en beskyttet person til slave,
- d) utsetter en beskyttet person for voldtekt, seksuelt slaveri, tvungen prostitusjon, tvungent svangerskap, tvungen sterilisering eller annen tilsvarende grov seksuell vold,
- e) tar en beskyttet person som gissel,
- f) utskriver eller verver barn under 18 år til væpnede styrker eller bruker dem aktivt til å delta i fiendtlighetene,
- g) utsetter en beskyttet person for et medisinsk eller vitenskapelig eksperiment som ikke skjer i personens interesse og som medfører alvorlig fare for personens liv eller helse,

- h) i strid med folkeretten deporterer eller tvangsflytter en beskyttet person fra et område hvor personen lovlig oppholder seg eller ulovlig sperrer inne en beskyttet person,
- i) ilegger eller iverksetter en straff mot en beskyttet person uten at personen først har fått en rettfærdig rettergang i samsvar med folkeretten,
- j) grovt krenker en beskyttet persons verdighet ved ydmykende eller nedverdiggende behandling, eller
- k) skader en stridende som har overgitt seg eller er kampudyktig.

Ved internasjonal væpnet konflikt straffes også den som

- a) overfører en del av sin egen sivilbefolkning til et okkupert område,
- b) tvinger en av motpartens borgere til å delta i stridshandlinger mot eget land, eller
- c) tvinger en beskyttet person til å tjenestegjøre i en fiendtlig makts væpnede styrker.

En beskyttet person er en person som ikke, eller ikke lenger, tar aktiv del i fiendtlighetene, eller som for øvrig er beskyttet etter folkeretten.

Straffen for krigsforbrytelse mot person er fengsel inntil 15 år, men inntil 30 år i de tilfellene som er nevnt i første ledd bokstav a til e eller for øvrig hvis forbrytelsen er grov. Ved avgjørelsen av om forbrytelsen er grov, skal det blant annet legges vekt på dens skadepotensial og skadevirkninger, og på om den er begått som ledd i en plan eller målsetting om eller som ledd i en omfattende utøvelse av slike forbrytelser.

§ 104 *Krigsforbrytelse mot eiendom og sivile rettigheter*

For krigsforbrytelse dømmes den som i forbindelse med en væpnet konflikt

- a) plyndrer,
- b) i stor målestokk ødelegger, beslaglegger eller konfiskerer eiendom uten at det er strengt nødvendig av hensyn til krigføringen, eller
- c) erklærer motpartens borgeres sivile rettigheter, eller deres mulighet for å få disse prøvd for domstolene, opphevet eller midlertidig satt ut av kraft.

Krigsforbrytelse mot eiendom eller sivile rettigheter straffes med fengsel inntil 10 år, men inntil 30 år når forbrytelsen er grov, jf. § 103 fjerde ledd annet punktum.

§ 105 *Krigsforbrytelse mot humanitære innsatser eller kjennemerker*

For krigsforbrytelse straffes den som i forbindelse med en væpnet konflikt

- a) retter et angrep mot personell, anlegg, materiell, enheter eller kjøretøy som er involvert i humani-

tært hjelpearbeid eller fredsbevarende operasjoner i samsvar med FN-pakten, så langt disse har krav på folkerettslig beskyttelse for sivile personer eller eiendom,

- b) retter et angrep mot personell, bygninger, materiell, sanitetsenheter eller transportert som etter folkeretten har rett til å benytte et av Genèvekonvensjonenes og tilleggsprotokollenes særskilt beskyttede kjennemerker eller en annen identifikasjonsmetode som viser at de er beskyttet etter Genèvekonvensjonene, eller
- c) misbruker parlamentærflagg, fiendens eller De forente nasjoners flagg, militære kjennetegn eller uniformer eller misbruker de særskilt beskyttede kjennemerker som nevnt i bokstav b, slik at noen dør eller påføres betydelig skade.

Straff for krigsforbrytelse mot humanitære innsatser eller kjennemerker er fengsel inntil 10 år, men inntil 30 år i de tilfellene som er nevnt i bokstav c og for øvrig når forbrytelsen er grov, jf. § 103 fjerde ledd annet punktum.

§ 106 *Krigsforbrytelse gjennom anvendelse av forbudte stridsmetoder*

For krigsforbrytelse straffes den som i forbindelse med en væpnet konflikt

- a) retter et angrep mot sivilbefolkningen som sådan eller sivile enkeltpersoner som ikke deltar i fiendtlighetene,
- b) benytter utsulting av sivile som stridsmetode ved å frata, unndra eller nekte dem tilgang til mat eller gjenstander som er uunnværlige for at de skal overleve, eller i strid med folkeretten forhindrer hjelpeforsyninger,
- c) iverksetter et angrep med kunnskap om at et slikt angrep vil forårsake tap av sivile personers liv, skade på sivile personer, skade på sivile gjenstander eller skade på naturmiljøet, som vil være for omfattende i forhold til den forventede konkrete og umiddelbare samlede militære fordel,
- d) anvender en beskyttet persons tilstedeværelse for å oppnå at visse steder, områder eller væpnede styrker ikke kan gjøres til gjenstand for militære operasjoner,
- e) retter et angrep mot byer, steder, bosettinger eller bygninger som ikke forsvares og som ikke utgjør militære mål, eller mot demilitariserte soner,
- f) retter et angrep mot bygninger som er viet til religion, utdanning, kunst, vitenskap eller velgjørende formål, mot historiske minnesmerker, kulturminner, sykehus og samlingssteder for syke og sårede eller mot annen sivil gjenstand som ikke utgjør militære mål,
- g) ved å forlede noen til å tro at de har rett til beskyttelse eller plikt til å gi beskyttelse i henhold til folkeretten og med den hensikt å svikte denne til-

- liten, dreper eller sårer noen som tilhører motpartens borgere eller væpnede styrker, eller
- h) erklærer eller truer med at det ikke vil bli vist nåde.

Straffen for krigsforbrytelse ved anvendelse av forbudte stridsmetoder er fengsel inntil 15 år, men inntil 30 år der forbrytelsen omfatter forsettlig drap av en sivil eller annen beskyttet person eller for øvrig hvis forbrytelsen er grov, jf. § 103 fjerde ledd annet punktum.

§ 107 *Krigsforbrytelse gjennom anvendelse av forbudte stridsmidler*

For krigsforbrytelse straffes den som i forbindelse med en væpnet konflikt

- a) bruker gift eller giftige våpen,
- b) bruker biologiske eller kjemiske våpen,
- c) bruker kuler som lett utvider seg eller blir flate i det menneskelige legemet, eller
- d) bruker et annet stridsmiddel som er i strid med folkeretten.

Straffen for krigsforbrytelse ved anvendelse av forbudte stridsmidler er fengsel inntil 15 år, men inntil 30 år der forbrytelsen omfatter forsettlig drap av en sivil eller annen beskyttet person eller for øvrig hvis forbrytelsen er grov, jf. § 103 fjerde ledd annet punktum.

§ 108 *Forbund om og tilskynding til folkemord, forbrytelse mot menneskeheten og krigsforbrytelse*

Med fengsel inntil 10 år straffes den som inngår forbund med noen om å begå lovbrudd som nevnt i §§ 101 til 107. Det samme gjelder den som direkte og offentlig tilskynder noen til å begå et slikt lovbrudd.

§ 109 *Overordnedes ansvar*

For krenkelse av overordnedes ansvar straffes en militær eller sivil leder eller en som faktisk opptrer som det, dersom personer under vedkommendes effektive myndighet og kontroll begår en forbrytelse som nevnt i §§ 101 til 107, når forbrytelsen er et resultat av at lederen ikke har utøvd forsvarlig kontroll over dem, og lederen

- a) visste eller burde ha visst at de underordnede hadde påbegynt en slik forbrytelse eller at den var umiddelbart forestående, og
- b) unnlot å iverksette nødvendige og rimelige tiltak som sto i vedkommendes makt for å hindre eller stanse forbrytelsen, eller å rapportere forholdet til en kompetent myndighet for strafforfølgning.

Straffen er fengsel inntil 10 år, men inntil 30 år der forbrytelsen er grov. Ved vurderingen av om forbrytelsen er grov, skal det legges vekt på hvor alvorlige og omfattende forbrytelser de underordnede har

begått og i hvilken grad den overordnede er å bebreide.

§ 110 *Minstestraff*

Straff som utmåles etter bestemmelsene i dette kapitlet kan ikke settes under minstestrafen som er bestemt i straffebud som i mangel av kapittel 16 ville ha rammet handlingen det domfelles for.

Kapittel 17. Vern av Norges selvstendighet og andre grunnleggende nasjonale interesser

§ 111 *Krenkelse av Norges selvstendighet og fred*

Med fengsel inntil 15 år straffes den som ved bruk av makt, trusler eller på annen rettsstridig måte volder fare for at Norge eller en del av Norge

- a) innlemmes i en annen stat,
- b) blir underlagt en fremmed stats herredømme,
- c) eller en stat som Norge er alliert eller i kampfelleskap med, blir påført krig eller fiendtligheter,
- d) påføres vesentlige begrensninger i sin selvbestemmelsesrett, eller
- e) løsrives.

§ 112 *Grov krenkelse av Norges selvstendighet og fred*

Grov krenkelse av Norges selvstendighet og fred straffes med fengsel inntil 21 år. Ved avgjørelsen av om krenkelsen er grov, skal det særlig legges vekt på om

- a) den har hatt særlig alvorlige virkninger for Norge,
- b) den er gjennomført ved en organisert væpnet aksjon, under utnyttelse av frykt for inngrep av en fremmed stat, eller ved trussel om dette,
- c) gjerningspersonen er et medlem av regjeringen, Stortinget eller Høyesterett eller tilhører landets øverste sivile eller militære ledelse,
- d) handlingen har medført tap eller fare for tap av menneskeliv.

§ 113 *Krenkelse av Norges statsforfatning*

Den som ved bruk av makt, trusler eller på annen rettsstridig måte volder fare for at Norges statsforfatning forandres, straffes med fengsel inntil 15 år.

§ 114 *Grov krenkelse av Norges statsforfatning*

Grov krenkelse av Norges statsforfatning straffes med fengsel inntil 21 år. Ved avgjørelsen av om krenkelsen er grov, skal det særlig legges vekt på forhold som nevnt i § 112 bokstav a til d.

§ 115 *Angrep på de høyeste statsorganenes virksomhet*

Med fengsel inntil 10 år straffes den som ved bruk av makt, trusler eller på annen rettsstridig måte volder fare for at Kongen, Regenten, regjeringen, Stortinget, Høyesterett eller Riksretten, eller et medlem av disse institusjonene, hindres eller påvirkes i sin virksomhet.

§ 116 *Grovt angrep på de høyeste statsorganenes virksomhet*

Grovt angrep på de høyeste statsorganenes virksomhet straffes med fengsel inntil 21 år. Ved avgjørelsen av om angrepet er grovt, skal det særlig legges vekt på forhold som nevnt i § 112 bokstav a til d.

§ 117 *Inngrep overfor viktige samfunnsinstitusjoner*

Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved bruk av makt, vold eller trusler, eller på annen ulovlig og organisert måte, griper inn i virksomheten til viktige samfunnsinstitusjoner som for eksempel en offentlig myndighet, et politisk parti eller et medieforetak, og derved setter betydelige samfunnsinteresser i fare.

§ 118 *Grovt inngrep overfor viktige samfunnsinstitusjoner*

Grovt inngrep overfor viktige samfunnsinstitusjoner straffes med fengsel inntil 15 år. Ved avgjørelsen av om inngrepet er grovt, skal det særlig legges vekt på forhold som nevnt i § 112 bokstav a til d.

§ 119 *Landssvik*

Med fengsel inntil 10 år straffes den som i krig, under okkupasjon eller en internasjonal væpnet konflikt på norsk territorium, eller ved overhengende fare for dette, yter fienden eller okkupasjonsmakten bistand mot Norge eller skader den norske forsvarsevnen.

På samme måte straffes den som skader forsvarsevnen til en stat som Norge er alliert eller i kampfelleskap med.

§ 120 *Grovt landssvik*

Grovt landssvik straffes med fengsel inntil 21 år. Ved avgjørelsen av om landssviket er grovt, skal det særlig legges vekt på forhold som nevnt i § 112 bokstav a, c og d.

§ 121 *Etterrettingsvirksomhet mot statshemmeligheter*

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som til fordel for en fremmed stat, terrororganisasjon eller uten aktverdig grunn samler inn eller setter seg i besittelse av en hemmelig opplysning som, om den blir kjent for en slik stat, terrororganisasjon eller for øvrig

avsløres, kan skade grunnleggende nasjonale interesser som gjelder

- a) forsvars-, sikkerhets- og beredskapsmessige forhold,
- b) de øverste statsorganenes virksomhet, sikkerhet eller handlefrihet,
- c) forholdet til andre stater,
- d) sikkerhetsopplegg for fremmede staters representasjon og ved større nasjonale og internasjonale arrangementer,
- e) samfunnets infrastruktur, så som mat-, vann- og energiforsyning, samferdsel og telekommunikasjon, helseberedskap eller bank- og pengevesen, eller
- f) norske naturressurser.

§ 122 *Grov etterretningsvirksomhet mot statshemmeligheter*

Grov etterretningsvirksomhet mot statshemmeligheter straffes med fengsel inntil 10 år. Ved avgjørelsen av om etterretningsvirksomheten er grov, skal det særlig legges vekt på om

- a) gjerningspersonen er et medlem av regjeringen, Stortinget eller Høyesterett eller tilhører landets øverste sivile eller militære ledelse,
- b) gjerningspersonen hadde til hensikt å avsløre opplysningen til en fremmed stat eller terrororganisasjon,
- c) en avsløring ville ha voldt betydelig skade.

§ 123 *Avsløring av statshemmeligheter*

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som uten aktverdig grunn offentliggjør, overleverer eller på annen måte avslører en hemmelig opplysning som kan skade grunnleggende nasjonale interesser som nevnt i § 121. Den som avslører en slik opplysning til en fremmed stat eller terrororganisasjon, anses ikke for å ha en aktverdig grunn.

§ 124 *Grov avsløring av statshemmeligheter*

Grov avsløring av en statshemmelighet straffes med fengsel inntil 15 år. Ved avgjørelsen av om avsløringen er grov, skal det særlig legges vekt på om

- a) gjerningspersonen er et medlem av regjeringen, Stortinget eller Høyesterett eller tilhører landets øverste sivile eller militære ledelse,
- b) hemmeligheten er betrodd gjerningspersonen i tjeneste eller arbeid,
- c) hemmeligheten er avslørt til en fremmed stat eller en terrororganisasjon,
- d) betydelig skade er voldt.

§ 125 *Uaktsom avsløring av statshemmeligheter*

Den som uaktsomt avslører en statshemmelighet, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år.

§ 126 *Annen ulovlig etterretning*

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som på norsk område til fordel for en fremmed stat eller terrororganisasjon

- a) innsamler opplysninger om personlige forhold, når meddelelse av disse kan volde fare for noens liv, helse, frihet eller eiendom, eller
- b) innsamler opplysninger som kan skade andre staters sikkerhetsinteresser.

§ 127 *Forbund om krenkelse av Norges selvstendighet og forfatning mv.*

Med fengsel inntil 6 år straffes den som inngår forbund med noen om å begå lovbrudd som nevnt i §§ 111–120, § 123 eller § 124.

§ 128 *Ulovlig militær virksomhet*

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som danner en privat organisasjon av militær karakter her i riket, eller deltar i, rekrutterer medlemmer eller yter økonomisk eller annen materiell støtte til en slik organisasjon. På samme måte straffes den som her i riket rekrutterer noen til militær virksomhet for en fremmed stat.

§ 129 *Straff for deltakelse mv. i voldelig sammenslutning med politiske mål*

Med fengsel inntil 6 år straffes den som danner, deltar i, rekrutterer medlemmer eller yter økonomisk eller annen materiell støtte til en sammenslutning som har til formål ved grovt skadeverk, sabotasje, vold eller tvang eller trusler om dette å begå en handling som nevnt i §§ 111–120 eller på annen måte forstyrre samfunnsordenen eller oppnå innflytelse i offentlige anliggender, når sammenslutningen har tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler.

Medvirkning straffes ikke.

Kapittel 18. Terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger

§ 131 *Terrorhandlinger*

En straffbar handling som nevnt i §§ 138 til 141, § 142 første ledd, §§ 143 til 144, § 192, § 239 (allmennfarlig forgiftning), § 240 (alvorlig miljøkriminalitet), § 254 (grov frihetsberøvelse), § 256 (menneskehandel), § 274 (grov legemsskade), § 275 (drap), § 345 (grov brannstiftelse), anses som terrorhandling og straffes med fengsel inntil 21 år dersom den er begått med terrorhensikt som nevnt i annet ledd.

Terrorhensikt foreligger dersom en handling som nevnt i første ledd begås i den hensikt

- a) å forstyrre alvorlig en funksjon av grunnleggende betydning i samfunnet, som for eksempel lovgi-

vende, utøvende eller dømmende myndighet, energiforsyning, sikker forsyning av mat eller vann, bank- og pengevesen eller helseberedskap og smittevern,

- b) å skape alvorlig frykt i en befolkning, eller
- c) urettmessig å tvinge offentlige myndigheter eller en mellomstatlig organisasjon til å gjøre, tåle eller unnlate noe av vesentlig betydning for landet eller organisasjonen, eller for et annet land eller en mellomstatlig organisasjon.

Straffen kan ikke settes under minstestrafen i bestemmelsene som er nevnt i første ledd.

§ 132 *Grove terrorhandlinger*

Grov overtredelse av § 131 straffes med fengsel inntil 30 år. Ved avgjørelsen av om terrorhandlingen er grov, skal det særlig legges vekt på om den

- a) har medført tap av flere menneskeliv eller svært omfattende ødeleggelse av eiendom eller miljø, eller særlig nærliggende fare for det,
- b) er utført med særlig skadelige midler,
- c) er begått av en person som i kraft av sin stilling nyter en særlig tillit som kan utnyttes til å gjennomføre en terrorhandling.

§ 133 *Terrorforbund*

Med fengsel inntil 10 år straffes den som planlegger eller forbereder en terrorhandling ved å inngå forbund med noen om å begå en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 138, 139, 141, 142, 143 eller 144.

Med fengsel inntil 3 år straffes den som inngår forbund med noen om å begå en straffbar handling som nevnt i §§ 137 eller 140.

§ 134 *Terrortrusler*

Den som truer med å begå en handling som nevnt i § 131 eller §§ 137 til 144, straffes med fengsel inntil 10 år.

Dersom trusselen leder til en følge som nevnt i § 131 annet ledd, straffes handlingen med fengsel inntil 21 år.

§ 135 *Terrorfinansiering*

Med fengsel inntil 10 år straffes den som rettsstridig yter, mottar, sender, fremskaffer eller samler inn penger eller andre formuesgoder med hensikt eller viten om at midlene helt eller delvis skal brukes

- a) til å utføre en handling som nevnt i §§ 131, 134 eller §§ 137 til 144,
- b) av en person eller gruppe som har til formål å begå handlinger som nevnt i § 131, § 134 eller §§ 137 til 144, når personen eller gruppen har tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler,

- c) av et foretak som noen som nevnt i bokstav b eier eller har kontroll over, eller
- d) av et foretak eller en person som handler på vegne av eller på instruks fra noen som nevnt i bokstav b.

På samme måte straffes den som stiller banktjenester eller andre finansielle tjenester til rådighet for personer eller foretak som nevnt i første ledd bokstav b, c eller d.

§ 136 *Oppfordring, rekruttering og opplæring til terrorhandlinger*

Med fengsel inntil 6 år straffes den som

- a) offentlig oppfordrer noen til å iverksette en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 137 til 144,
- b) rekrutterer noen til å begå en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 137 til 144, eller
- c) gir opplæring i metoder eller teknikker som er særlig egnet til å utføre eller bidra til utførelsen av en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 137 til 144, med forsett om at ferdighetene skal brukes til dette.

§ 137 *Medvirkning til unndragning fra straff for terrorhandlinger*

Med fengsel inntil 6 år straffes den som transporterer, skjuler eller på annen måte medvirker til at noen som har begått en straffbar handling som nevnt i §§ 131, 134, 135 eller §§ 138 til 144, unndrar seg strafforfølgningen eller en idømt straff.

Den som har gitt bistand som nevnt i første ledd til en av sine nærmeste, straffes ikke.

§ 138 *Terrorbombing*

Med fengsel inntil 21 år straffes den som sender inn, anbringer, avfyrer eller detonerer et sprenglegeme eller en annen potensielt dødbringende anordning på, i eller mot et offentlig sted, et statlig eller offentlig anlegg, et offentlig infrastrukturprosjekt eller et offentlig transportsystem, med forsett om å volde tap av menneskeliv eller betydelig skade på legeme, eiendom eller miljø.

§ 139 *Kapring av luftfartøy og skip mv.*

Den som ved vold, trusler eller på annen ulovlig måte tiltvinger seg kontroll over et luftfartøy i drift eller et skip eller griper inn i en flygning eller seilas, straffes med fengsel inntil 21 år. På samme måte straffes den som med slike midler tiltvinger seg kontroll over innretninger eller anlegg på kontinentalsokkelen.

§ 140 *Forstyrrelse av den sikre drift av luftfartøy og skip mv.*

Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved vold, materiell ødeleggelse, meddelelse av feilaktig informasjon eller på annen måte forstyrrer den sikre drift av luftfartøy, flyplass, skip eller innretninger eller anlegg på kontinentalsokkelen, og derved volder fare for tap av menneskeliv eller betydelig skade på legeme, eiendom eller miljø.

§ 141 *Utslipp av farlig stoff fra skip mv.*

Med fengsel inntil 15 år straffes den som volder fare for tap av menneskeliv eller betydelig skade på legeme, eiendom eller miljø ved å

- føre et skip inn i fremmed eiendom eller for øvrig bruke et skip på en måte som volder slik fare,
- bruke mot eller på et skip eller innretninger eller anlegg på kontinentalsokkelen et eksplosivt eller radioaktivt materiale, biologisk eller kjemisk våpen, eller
- slippe ut fra et skip eller innretninger eller anlegg på kontinentalsokkelen et eksplosivt eller radioaktivt materiale, biologisk eller kjemisk våpen, olje, flytende naturgass eller annet giftig eller farlig stoff.

§ 142 *Ulovlig befatning med farlig materiale mv.*

Med fengsel inntil 21 år straffes den som volder fare for tap av menneskeliv eller betydelig skade på legeme, eiendom eller miljø ved ulovlig å

- bruke eksplosivt eller radioaktivt materiale, biologiske eller kjemiske våpen eller en kjernefysisk eller radioaktiv anordning, eller
- bruke eller skade et nukleært anlegg slik at det oppstår stråling eller utslipp av radioaktivt materiale.

Med fengsel inntil 15 år straffes den som ulovlig mottar, besitter, sprer, transporterer eller på annen måte har ulovlig befatning med

- et eksplosivt eller radioaktivt materiale eller en kjernefysisk eller radioaktiv anordning, når materialet eller anordningen skal brukes for å true noen til å gjøre, tåle eller unnlate noe eller brukes til en handling som volder fare for tap av menneskeliv eller betydelig skade på legeme, eiendom eller miljøet, eller
- et radioaktivt, biologisk eller kjemisk våpen, eller utstyr eller komponenter spesielt konstruert eller forberedt for fremstilling, bruk, produksjon eller levering av kjernefysisk materiale, når utstyret eller komponentene skal brukes i ulovlig kjernefysisk virksomhet.

Med fengsel inntil 10 år straffes den som

- ved trusler, vold, tyveri, underslag, bedrageri eller på annen ulovlig måte søker å sette seg i besittelse av radioaktivt materiale, kjemiske eller bio-

- logiske våpen, en kjernefysisk eller radioaktiv anordning, eller et nukleært anlegg, eller
- ulovlig bringer, sender eller forflytter radioaktivt materiale eller kjemiske eller biologiske våpen inn i eller ut av en stat.

§ 143 *Gisseltaking i terrorøyemed*

Med fengsel inntil 12 år straffes den som berøver noen friheten og som truer med å drepe eller skade gisselet eller med å fortsette å holde gisselet frihetsberøvet, med forsett om å tvinge en annen til å gjøre, tåle eller unnlate noe.

§ 144 *Angrep på en internasjonalt beskyttet person*

Med fengsel inntil 21 år straffes den som begår drap på et statsoverhode, en regjeringssjef, en utenriksminister eller en annen internasjonalt beskyttet person når personen befinner seg utenfor sitt hjemland.

Med fengsel inntil 15 år straffes den som berøver en slik person friheten eller skader ham på legemet, eller begår et voldelig angrep på hans tjenestested, bolig eller transportmiddel, der angrepet volder fare for død eller betydelig skade på legeme.

Kapittel 19. Vern av offentlig myndighet og tilliten til den

§ 151 *Stemmekjøp og utilbørlig stemmepåvirkning*

Med bot eller fengsel inntil 2 år straffes den som ved et offentlig valg

- ved trussel eller andre ulovlige midler søker å påvirke noens avgivelse av stemme,
- ved å gi et gode eller inngå avtale om det søker å oppnå at noen forplikter seg til å stemme på en bestemt måte eller unnlate å stemme,
- opptrer slik at noen utilsiktet unnlater å stemme, eller stemmer annerledes enn tilsiktet.

Med offentlig valg menes folkeavstemning, valg etter lov 28. juni 2002 nr. 57 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre og valg etter lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold kapittel 2.

§ 152 *Stemmesalg*

Den som i et offentlig valg på grunn av et mottatt gode eller avtale om dette gir løfte om å stemme på en bestemt måte, eller om å unnlate å stemme, straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder.

§ 153 *Uberettiget valgdeltakelse*

Den som i et offentlig valg stemmer uten å ha rett til det, avgir stemme i en annens navn eller stemmer mer enn én gang, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

§ 154 *Etterfølgende påvirkning av valgresultatet*

Den som i et offentlig valg teller stemmer feil, fjerner eller endrer avgitte stemmer, legger til stemmer som ikke er avgitt, eller på annen måte påvirker resultatet av opptellingen, straffes med bot eller fengsel inntil 3 år.

§ 155 *Vold eller trusler mot offentlig tjenestemann*

Den som ved vold eller trusler påvirker en offentlig tjenestemann til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling, eller søker å oppnå dette, straffes med bot eller fengsel inntil 3 år.

Med offentlig tjenestemann menes enhver som utøver offentlig myndighet på vegne av stat eller kommune, eller som har slik kompetanse i kraft av sin stilling. Som offentlig tjenestemann anses også militære vakter, samt enhver som pliktmessig eller etter oppfordring yter bistand til en offentlig tjenestemann.

Første ledd gjelder også for lovbrudd mot Den internasjonale straffedomstols tjenestemenn.

Dersom det gjelder gjensidig, kan Kongen bestemme at første ledd også skal anvendes på lovbrudd mot tjenestemenn i et annet lands offentlige myndighet og i mellomstatlige organisasjoner som Norge er eller blir medlem av.

§ 156 *Hindring av offentlig tjenestemann*

Den som hindrer en offentlig tjenestemann i å utføre en tjenestehandling, for eksempel ved å nekte adgang til steder hvor han har berettiget tilgang, straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder. På samme måte straffes den som ved skjellsord eller annen utilbørlig atferd forulemper ham under utføringen av tjenesten.

§ 157 *Motarbeiding av rettsvesenet*

Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved vold, trusler, skadeverk eller annen rettsstridig atferd overfor en aktør i rettsvesenet eller noen av hans nærmeste

- a) opptrer slik at det er egnet til å påvirke aktøren til å foreta eller unnlate en handling, et arbeid eller en tjeneste i forbindelse med en straffesak eller en sivil sak, eller
- b) gjengjelder en handling, et arbeid eller en tjeneste som aktøren har utført i forbindelse med en straffesak eller en sivil sak.

Med aktør i rettsvesenet menes den som

- a) er fornærmet i en straffesak, har anmeldt et straffbart forhold eller anlagt søksmål i en sivil sak,
- b) har avgitt forklaring for politiet, påtalemyndigheten, domstolen, kriminalomsorgen eller Gjenopptakelseskommisjonen,

- c) arbeider eller utfører tjeneste for et organ som nevnt i bokstav b,
- d) er fast eller oppnevnt forsvarer, bistandsadvokat eller prosessfullmektig, eller
- e) vurderer å foreta en slik handling eller å påta seg et slikt arbeid eller en slik tjeneste.

Første ledd gjelder tilsvarende overfor tjenestemenn i Den internasjonale straffedomstolen.

§ 158 *Grov motarbeiding av rettsvesenet*

Grov motarbeiding av rettsvesenet straffes med fengsel inntil 10 år. Ved avgjørelsen av om motarbeidingen er grov, skal det særlig legges vekt på om overtredelsen har voldt fare for noens liv eller helse, er begått ved flere anledninger, av flere i fellesskap eller har et systematisk eller organisert preg.

Er lovbruddet begått som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, eller handlingen gjennomføres ved trusler om eller bruk av våpen, er straffen fengsel i minst 1 år.

§ 159 *Grovt uaktsom motarbeiding av rettsvesenet*

Grovt uaktsom motarbeiding av rettsvesenet straffes med bot eller fengsel inntil 3 år.

§ 160 *Bevispåvirkning og unndragning fra strafforfølgning mv.*

Den som motarbeider en offentlig undersøkelse av et lovbrudd ved å bidra til at gjenstander som kan ha betydning som bevis tilintetgjøres, fjernes, ødelegges, endres, plantes eller fabrikeres, eller på annen måte utsletter sporene etter handlingen, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år.

På samme måte straffes den som medvirker til at noen unndras fra strafforfølgning ved flukt, for eksempel ved å holde ham skjult eller ved å utgi ham for å være en annen person.

Straff etter første ledd kommer ikke til anvendelse på den som søker å unndra seg selv fra strafforfølgning. Straff etter annet ledd kommer ikke til anvendelse på den som har unndratt noen av sine nærmeste fra strafforfølgning.

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som ulovlig setter seg i forbindelse med noen som er undergitt varetektsfengsling eller ulovlig skaffer ham gjenstander.

Første til fjerde ledd gjelder tilsvarende for strafforfølgning i en sak som hører under Den internasjonale straffedomstolen.

§ 161 *Unndragning fra idømt straff mv.*

Den som medvirker til at noen som er idømt frihetsstraff eller en særreaksjon, unndrar seg gjennomføringen av reaksjonen, straffes med bot eller fengsel inntil 3 år.

Den som unndrar seg gjennomføringen av idømt fengselsstraff, straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder. På samme måte straffes den som ulovlig setter seg i forbindelse med noen som er innsatt i fengsel eller ulovlig skaffer ham gjenstander.

§ 162 Brudd på identifikasjonsplikten

Den som ikke oppgir sitt navn, fødselsdato, fødselsår, stilling eller bopel til et stevnevitne, en polititjenestemann eller annen offentlig myndighet som ber om opplysningen som ledd i tjenesteutøvelsen, straffes med bot. På samme måte straffes den som oppgir uriktige slike opplysninger om seg selv eller andre.

§ 163 Brudd på meldeplikt ved dødsfall

Den som finner et lik og unnlater straks å underrette den avdøde nærmeste eller politiet, straffes med bot.

Er det grunn til mistanke om at døden er voldt ved en straffbar handling, skal politiet straks underrettes. Den som ikke underretter politiet, straffes med bot.

§ 164 Ulovlig myndighetsutøving

Den som uhjemlet utøver offentlig myndighet, eller som foretar handlinger som bare kan utøves av offentlige tjenestemenn, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år.

§ 165 Misbruk av offentlig uniform, kjennetegn eller tittel mv.

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som

- ved uhjemlet bruk av uniform eller på annen måte offentlig utgir seg for å ha offentlig myndighet på en slik måte at det er egnet til å skape uleilighet for noen eller svekke tilliten til den offentlige myndigheten,
- uhjemlet bruker et norsk eller utenlandsk offentlig våpen, merke eller segl eller noe som lett kan forveksles med slike, eller
- uhjemlet offentlig eller i rettsstridig øyemed bruker norsk eller utenlandsk offentlig tittel.

§ 166 Misbruk av internasjonalt kjennetegn

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som uhjemlet og rettsstridig

- offentlig bruker en anerkjent eller i innland eller utland alminnelig brukt betegnelse på en internasjonal organisasjon, eller et merke eller segl som nyttes av en internasjonal organisasjon som Norge er medlem av eller ved mellomfolkelig overenskomst har forpliktet seg til å verne mot slik bruk,

- bruker et kjennetegn eller en betegnelse som ved mellomfolkelig overenskomst som Norge er bundet av, er bestemt til bruk i samband med hjelp til sårede og syke eller vern av kulturverdier i krig, eller
- uhjemlet bruker en betegnelse, merke, segl eller kjennetegn som lett kan forveksles med noe som nevnt i bokstav a og b.

§ 167 Ulovlig yrkes- eller virksomhetsutøvelse

Den som utøver et yrke eller en virksomhet uten å ha en nødvendig offentlig tillatelse eller autorisasjon, eller uriktig utgir seg for å ha dette, straffes med bot eller fengsel inntil 6 måneder.

§ 168 Brudd på oppholds- og kontaktforbud

- Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som
- ved dom er forvist til eller fra bestemte deler av riket og som rettsstridig igjen oppholder seg på et sted der dette er forbudt for vedkommende, eller som på annen måte bryter kontaktforbud i medhold av straffeloven § 57, eller
 - krenker forbud etter straffeprosessloven §§ 222 a eller 222 b.

§ 169 Hindring av tvangsfullbyrding

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som

- ulovlig tilintetgjør, skader, skjuler, bortfører eller avhender gods som det er tatt utlegg, hefte, arrest eller beslag i,
- bryter eller skader et segl som er anbrakt av offentlig myndighet, eller
- hindrer fullbyrdingen av en fravikelsesforretning for fast eiendom eller skip.

Hvis forholdet ikke rammes av en strengere straffebestemmelse, straffes på samme måte den som tross pålegg fra en alminnelig eller særskilt namsmyndighet forsettlig eller uaktsomt unnlater

- å foreta trekk for krav som nevnt i dekningsloven § 2-8 første ledd bokstav a til d, eller
- å betale beløp som er trukket for slike krav som nevnt i annet ledd bokstav a, slik det er bestemt.

§ 170 Krenking av rettsavgjørelse

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som

- opptrer i strid med forbud som er fastsatt av en domstol,
- utøver en rett som ved endelig dom er frakjent vedkommende, eller
- trykker opp, frembyr for salg eller utleie eller søker alminnelig utbredt innholdet av en informasjonsbærer som nevnt i § 76 når den er beslaglagt eller inndratt fordi den strider mot [straffeloven

1902] §§ 246–248, jf. § 252 eller § 390, eller som på annen måte er erklært beslaglagt eller inndratt for mindre enn 15 år siden.

§ 171 Tjenestefeil

Med bot eller fengsel inntil 2 år straffes den som utøver eller bistår ved utøving av offentlig myndighet, og grovt bryter sin tjenesteplikt.

§ 172 Grovt uaktsom tjenestefeil

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes grovt uaktsom tjenestefeil.

§ 173 Misbruk av offentlig myndighet

Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved utøving av offentlig myndighet

- a) mot bedre vitende grovt bryter sin tjenesteplikt,
- b) bryter sin tjenesteplikt med forsett om å oppnå vinning for seg eller andre,
- c) bryter sin tjenesteplikt med alvorlig ulempe, skade eller urettmessig frihetsberøvelse som følge, eller
- d) på andre måter misbruker offentlig myndighet.

§ 174 Tortur

Med fengsel inntil 15 år straffes en offentlig tjenestemann som påfører en annen person skade eller alvorlig fysisk eller psykisk smerte,

- a) med forsett om å oppnå opplysninger eller en tilståelse,
- b) med forsett om å avstraffe, true, eller tvinge noen, eller
- c) på grunn av personens religion eller livssyn, hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, homofile orientering, nedsatte funksjonsevne eller kjønn.

Med offentlig tjenestemann menes i denne bestemmelsen enhver

- a) i statlig eller kommunal tjeneste, eller
- b) som er engasjert av stat eller kommune for å utføre tjeneste eller arbeid.

Det regnes også som tortur at handlinger som nevnt i første ledd begås av noen som handler etter oppfordring eller med uttrykkelig eller underforstått samtykke fra en offentlig tjenestemann.

§ 175 Grov tortur

Grov tortur straffes med fengsel inntil 21 år.

Ved avgjørelsen av om torturen er grov, skal det særlig legges vekt på om den har ført til tap eller fare for tap av menneskeliv.

Kapittel 20. Vern av den offentlige ro, orden og sikkerhet

§ 181 Ordensforstyrrelse

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som ved slagsmål, støy eller annen utilbørlig atferd forstyrrer

- a) den alminnelige fred og orden,
- b) lovlig ferdsel,
- c) omgivelsenes natтеро, eller
- d) omgivelsene på et sted hvor han uberettiget forblir tross pålegg om å fjerne seg.

På samme måte straffes den som i selvforskyldt rus forulemper eller volder fare for andre.

§ 182 Opptøyer

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som deltar i omfattende ordensforstyrrelser med forsett om å øve eller true med vold mot person eller skadeverk på eiendom, og som ikke etterkommer pålegg fra en offentlig myndighet om å fjerne seg fra et område.

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som har fremkalt eller ledet omfattende ordensforstyrrelser med forsett om å øve eller true med vold på person eller skadeverk på eiendom. Begår noen under opptøyene en straffbar handling som omfattes av forsettet, eller en straffbar handling mot en offentlig myndighet, gjelder i stedet maksimumsstraffen i dette straffebudet hvis det kan medføre en strengere straff enn bot eller fengsel inntil 3 år.

§ 183 Oppfordring til en straffbar handling

Den som offentlig oppfordrer noen til å iverksette en straffbar handling, straffes med bot eller fengsel inntil 3 år.

§ 184 Ordenskrenkelse av fremmed stat

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som her i riket krenker en fremmed stat ved å

- a) øve vold mot eller opptre truende eller fornærmelig overfor en representant for den, eller
- b) trenge seg inn i, gjøre skade på eller tilsmusse et område, en bygning eller et rom som brukes av en slik representant.

§ 185 Hatefulle ytringer

Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt offentlig setter frem en diskriminerende eller hatefull ytring. Som ytring regnes også bruk av symboler.

Med diskriminerende eller hatefull ytring menes det å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen på grunn av deres

- a) hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,

- b) religion eller livssyn,
- c) homofile orientering, eller
- d) nedsatte funksjonsevne.

§ 186 *Diskriminering*

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som i ervervsmessig eller liknende virksomhet nekter en person varer eller tjenester på grunn av personens

- a) hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse,
- b) religion og livssyn,
- c) homofile orientering, eller
- d) nedsatte funksjonsevne, såfremt nektelsen ikke skyldes manglende fysisk tilrettelegging.

På samme måte straffes den som av en slik grunn nekter en person adgang til en offentlig forestilling, oppvisning eller annen sammenkomst på de vilkår som gjelder for andre.

§ 187 *Falsk alarm*

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som ved en uriktig melding, et ugrunnet rop om hjelp, misbruk av nødsignal eller liknende forsettlig eller grovt uaktsomt volder

- a) utrykning av politi, brannvesen, ambulanse, lege eller forsvaret,
- b) utrykning som skjer etter anmodning fra en hovedredningssentral eller lokal redningssentral,
- c) sammenstimling av eller skrekk blant et større antall mennesker.

På samme måte straffes den som gir falske opplysninger som er skikket til å fremkalle frykt for noens liv eller helse eller forstyrre den alminnelige ro og orden.

§ 188 *Uforsiktig omgang med skytevåpen eller eksplosiver*

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som fremstiller, tilvirker, bruker, behandler eller oppbevarer skytevåpen, ammunisjon, sprengstoff eller et annet eksplosjonsfarlig stoff på en uforsiktig måte som er egnet til å volde fare for andres liv eller helse.

§ 189 *Ulovlig bevæpning på offentlig sted*

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som på et offentlig sted forsettlig eller grovt uaktsomt har med

- a) skytevåpen,
- b) luft- og fjærvåpen,
- c) våpenetterligninger som lett kan forveksles med skytevåpen, eller
- d) skytevåpen som etter våpenloven 9. juni 1961 nr. 1 § 1 annet ledd er gjort varig ubrukbart.

På samme måte straffes den som på et offentlig sted bærer kniv eller lignende skarpt redskap som er egnet til å påføre noen en legemskrenkelse.

Forbudet i første og annet ledd gjelder ikke skytevåpen, kniv eller annet redskap som brukes til, bæres eller medbringes i forbindelse med arbeid, fritidsliv eller et annet aktverdig formål.

§ 190 *Ulovlig befatning med skytevåpen eller eksplosiver*

Med bot eller fengsel inntil 2 år straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt, og gjentatt eller på en graverende måte, overtrer bestemmelsene om ulovlig innføring, avhendelse, erverv eller besittelse av våpen i våpenloven 9. juni 1961 nr. 1.

På samme måte straffes den som forsettlig eller grovt uaktsomt, og gjentatt eller på en graverende måte, overtrer bestemmelsene om ulovlig overlatelse, tilvirking, erverv eller innføring i forskrift 26. juni 2002 nr. 922 om håndtering av eksplosjonsfarlig stoff, gitt i medhold av brann- og eksplosjonsvernloven 14. juni 2002 nr. 20.

§ 191 *Grov ulovlig befatning med skytevåpen eller eksplosiver*

Grov ulovlig befatning med skytevåpen, ammunisjon, sprengstoff eller annet eksplosjonsfarlig stoff, straffes med bot eller fengsel inntil 6 år.

Ved avgjørelsen av om befatningen er grov, skal det særlig legges vekt på

- a) hvilken type og hvor stort omfang overtredelsen gjelder,
- b) om den av andre grunner er særlig farlig eller samfunnsskadelig, og
- c) om den inngår i forberedelsen til en straffbar handling.

§ 192 *Anslag mot infrastrukturen*

Med fengsel inntil 10 år straffes den som volder omfattende forstyrrelse i den offentlige forvaltning eller i samfunnslivet for øvrig ved å ødelegge, skade eller sette ut av virksomhet

- a) en informasjonssamling, eller
- b) et anlegg for energiforsyning, kringkasting, elektronisk kommunikasjon eller samferdsel.

§ 193 *Forbund om anslag mot infrastrukturen*

Med fengsel inntil 6 år straffes den som inngår forbund med noen om å begå en straffbar handling som nevnt i § 192.

§ 194 *Forstyrrelse av den sikre drift av jernbane og buss*

Med fengsel inntil 6 år straffes den som ved vold, materiell ødeleggelse, meddelelse av feilaktig infor-

masjon eller på annen måte forstyrrer den sikre drift av jernbane eller buss, og herved volder fare for tap av menneskeliv eller betydelig skade på legeme, eiendom eller miljø.

§ 195 *Likskjending*

Med bot eller fengsel inntil 2 år straffes den som

- a) mishandler et lik,
- b) uberettiget fjerner et lik fra en annens varetekt, eller
- c) uten hjemmel graver opp eller borttar et begravd lik.

Den som borttar et lik eller en gjenstand fra et lik, en grav eller et gravminne med forsett om vinning, straffes etter kapittel 27 uten hensyn til om liket eller gjenstanden er i noens eie.

§ 196 *Plikt til å avverge et straffbart forhold*

Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som unnlater gjennom anmeldelse eller på annen måte å søke å avverge en straffbar handling eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig og det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen er eller vil bli begått. Avvergingsplikten gjelder straffbare handlinger som nevnt i

- a) §§ 111, 113, 115, 117, 119, 121, 123, 128, 129, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 192, 193, 194 [*eller straffebudene om grov uriktig anklage, forgiftning, grov frihetsberøvelse og forbund om det, slaveri, grov legemsskade, drap og forbund om det, hensettelse i hjelpeløs tilstand, voldtekt, seksuell omgang med barn under 14 år, incest, mordbrann og forbund om det, ran og forbund om det*],
- b) militær straffelov §§ 50, 52 eller 96, eller
- c) lov om forsvarshemmeligheter §§ 1, 2, 3 eller 4, Ved overtredelse av §§ [*incest og seksuell omgang med andre nærstående*] gjelder avvergingsplikten bare når den fornærmede er under 16 år.
Brudd på avvergingsplikten straffes ikke når
 - a) handlingen det er tale om å avverge ikke har kommet så langt som til straffbart forsøk, jf. § 16, eller
 - b) plikten ikke kunne oppfylles uten å utsette ham selv, hans nærmeste eller noen uskyldig for siktelse eller tiltale eller fare for liv, helse eller velferd.

§ 197 *Unnlatt varsling om funn av bortkommet barn mv.*

Med bot eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som etter å ha funnet et bortkommet eller forlatt barn, eller tatt til seg et barn som har gått seg vill, unnlater snarest mulig å varsle barnets foresatte eller politiet.

§ 198 *Forbund om alvorlig organisert kriminalitet*

Den som inngår forbund med noen om å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år, og som skal begås som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, straffes med fengsel inntil 3 år med mindre forholdet går inn under en strengere straffebestemmelse. Forhøyelse av maksimumsstraffen ved gjentakelse eller sammenstøt av lovbrudd kommer ikke i betraktning.

Med organisert kriminell gruppe menes en organisert gruppe på tre eller flere personer som har som hovedformål å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år, eller hvor en vesentlig del av virksomheten består i å begå slike handlinger.

I straffeloven 2005 tredje del gjøres følgende endringer:

§ 101 i lov 20. mai 2005 nr. 28 blir § 401, og skal lyde slik:

§ 401 *Ikraftsetting*

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette forskjellige bestemmelser i loven i kraft til ulik tid.

Fra samme tid som loven kapittel 16 settes i kraft, gjelder lov 20. mai 2005 nr. 28 første del for bestemmelsene i kapittel 16. Almindelig borgerlig Straffelov 22. mai 1902 nr. 10 første del gjelder ikke for forbrytelsene i kapittel 16.

Fra den tid kapittel 16 tar til å gjelde, gjøres følgende endringer i andre lover:

1. *Militær straffelov 22. mai 1902 nr. 13 § 107 oppheves.*
2. *Lov 13. desember 1946 nr. 14 om straff for utlendske krigsbrotsmenn oppheves.*
3. *I lov 13. juni 1975 nr. 39 om utlevering av lovbrøttere mv. skal § 9 annet punktum lyde:*

Utlevering kan likevel skje dersom siktelsen, tiltalen eller domfellelsen gjelder folkemord, forbrytelse mot menneskeheten eller krigsforbrytelse og har en strafferamme på 15 år eller mer.

De delene av § 102 i lov 20. mai 2005 nr. 28 som ikke allerede er satt i kraft, blir § 402, og skal lyde slik:

§ 402 *Endringer i andre lover*

Med virkning fra den tid hele straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 settes i kraft, gjøres følgende endringer i annen lovgivning:

1. I militær straffelov 22. mai 1902 nr. 13 gjøres følgende endringer:

§§ 80–86 og §§ 90–94 a oppheves.

2. Lov 18. august 1914 nr. 3 om forsvarshemmeligheter oppheves.

3. I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene gjøres følgende endring:

§ 234 fjerde ledd oppheves.

4. I lov 9. juni 1961 nr. 1 om skytevåpen og ammunisjon (våpenloven) gjøres følgende endringer:

§ 27 b annet og tredje ledd oppheves.

§ 33 første ledd annet punktum og annet ledd oppheves.

§ 33 tredje ledd blir nytt annet ledd.

5. I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 40 annet ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Det skal opplyses i domsgrunnene om hvorvidt straffeloven § 78 bokstav f er anvendt, og det bør angis hvilken betydning tilståelsen har hatt for straffutmålingen.

Ny § 43 a skal lyde:

Når en dom blir lest opp eller forkynt, skal den domfelte gjøres kjent med

- a) hva dommen går ut på,
- b) eventuelle vilkår for dommen, og
- c) mulige følger av brudd på vilkårene, herunder følger av at den domfelte begår en ny straffbar handling før utløpet av en prøve- eller gjennomføringstid.

Dommeren kan gi advarsel og formaning, eventuelt i et særskilt rettsmøte.

Hvis den domfelte skal følges opp av kriminalomsorgen, og kriminalomsorgen ikke var til stede da dommen ble avsagt, underretter påtalemyndigheten straks kriminalomsorgen om dommen.

§ 51 første ledd nytt annet punktum:

Reises ny sak om et krav som er avgjort ved rettskraftig dom, skal retten avvise saken av eget tiltak. Det samme gjelder i tilfeller som nevnt i straffeloven § 8.

§ 51 annet ledd nytt tredje og fjerde punktum skal lyde:

Inndragningssak etter dette ledd kan bare fremmes dersom tiltalte varsles om at slik sak vil bli fremmet senest når hovedforhandlingen i straffesaken starter, før tilståelsesdom avsies eller før forelegg vedtas. Straffedommens avgjørelse av skyldspørsmålet legges uprøvd til grunn i den senere inndrag-

ningssaken i den utstrekning den er avgjørende for spørsmålet om inndragning.

Ny § 62 a skal lyde:

Den offentlige påtalemyndighet skal påtale straffbare handlinger når ikke annet er bestemt ved lov.

For overtredelse av straffebud med en strafferamme på fengsel i 2 år eller lavere kan påtale unnlates hvis ikke allmenne hensyn tilsier påtale. Ved vurderingen av om allmenne hensyn foreligger, legges det blant annet vekt på overtredelsens grovhet, hensynet til den alminnelig lovlydighet og om den fornærmede, en annen som har lidt skade ved overtredelsen, eller vedkommende berørte myndighet ønsker påtale.

§ 65 nytt nr. 4 skal lyde:

sak mot utlending som ikke er bosatt i Norge, jf. straffeloven § 5 tredje ledd. Dette gjelder likevel ikke når strafforfølgning her i landet finner sted i samsvar med overenskomst med fremmed stat om overføring av straffesaker.

§ 68 sjette ledd skal lyde:

Anke over tingrettens avgjørelse i sak etter straffeloven § 52 første ledd bokstav a, treffes av myndighet som nevnt i lov om straffegjennomføring § 58 annet ledd. Anke over lagmannsrettens dom i sak som nevnt i første punktum, beslutes av statsadvokaten. § 310 tredje ledd gjelder tilsvarende.

§ 69 skal lyde:

Selv om straffskyld anses bevist, kan påtalemyndigheten når helt særlige grunner tilsier det, unnlate å påtale handlingen.

Påtaleunntatelse kan gis på vilkår av at siktede i prøvetiden ikke gjør seg skyldig i noen ny straffbar handling. Prøvetiden er 2 år fra den dag det blir besluttet å unnlate påtale, men ikke lenger enn foreldelsesfristen for adgangen til å reise straffesak for handlingen.

Påtaleunntatelse kan også gis på vilkår som nevnt i straffeloven §§ 35, 36 og 37 bokstavene a til i. Gir siktedes forhold grunn til det, kan påtalemyndigheten i prøvetiden oppheve eller endre fastsatte vilkår og sette nye vilkår. Den siktede skal så vidt mulig få uttale seg om vilkårene før de fastsettes.

§ 76 femte ledd skal lyde:

Ved rettsmøter i tingretten og lagmannsretten om fullbyrding av subsidiær fengselsstraff etter straffeloven § 52 første ledd bokstav a eller av reststraff etter prøveløslatelse etter straffegjennomføringsloven § 44 annet ledd, kan tilsatte i kriminalomsorgen mø-

te. Bestemmelser om påtalemyndighetens rettigheter og plikter gjelder tilsvarende.

§ 98 nytt fjerde ledd skal lyde:

Bestemmelsene om rett til forsvarer i paragrafen her gjelder tilsvarende i saker om pågrep eller varetektsfengsling etter § 173 a, jf. § 184 annet ledd.

§ 100 b nytt annet ledd skal lyde:

Første ledd gjelder tilsvarende når en sak om kontaktforbud i eget hjem, jf. straffeloven § 57 tredje ledd, bringes inn for retten.

Ny § 100 c skal lyde:

Med mindre retten på grunnlag av sakens art og forholdene ellers finner det ubetenkelig at den domfelte er uten forsvarer, skal den oppnevne offentlig forsvarer når det er spørsmål om å fastsette eller fullbyrde ubetinget frihetsstraff i mer enn 6 måneder etter brudd på vilkårene for

- a) straffutmålingsutsettelse, jf. straffeloven § 60 tredje ledd, jf. § 39 annet ledd,
- b) fullbyrdingsutsettelse, jf. straffeloven § 39 annet ledd,
- c) løslatelse på prøve fra fengselsstraff, jf. straffegjennomføringsloven § 44 annet ledd,
- d) løslatelse på prøve fra forvaring, jf. straffeloven § 46 første ledd, eller
- e) samfunnsstraff, jf. straffeloven § 52 første ledd bokstav a.

Er det aktuelt å fastsette eller fullbyrde en mildere straff, kan retten oppnevne offentlig forsvarer for den domfelte når særlige grunner taler for det.

Den domfelte skal ha offentlig forsvarer i saker om opphevelse eller endring av vilkår for prøveløslatelse fra forvaring etter straffeloven § 45 femte ledd. I andre saker om endring av vilkår eller forlengelse av prøvetid, jf. straffeloven §§ 39 første ledd, 45 fjerde ledd og 60 tredje ledd, kan retten oppnevne offentlig forsvarer for den domfelte når særlige grunner taler for det.

§ 107 a første og annet ledd skal lyde:

I saker om overtredelse av straffeloven §§ 192–197, 199, 200 tredje ledd, § 342 første ledd bokstav b, jf. § 57 og § 342 første ledd bokstav c, jf. straffeprosessloven § 222 a, har fornærmede rett til hjelp fra advokat dersom fornærmede ønsker det. I andre saker kan retten på begjæring oppnevne advokat for fornærmede hvis det er grunn til å tro at fornærmede som følge av handlingen får betydelig skade på legeme eller helbred og det anses å være behov for advokat.

Når en sak om besøksforbud i eget hjem, jf. § 222 a annet ledd annet punktum, eller kontaktforbud i eget hjem, jf. straffeloven § 57 tredje ledd, bringes

inn for retten, har den som forbudet skal beskytte, rett til advokat. Reglene i kapitlet her gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 173 a skal lyde:

Den som med skjellig grunn mistenkes for vilkårsbrudd som nevnt i straffeloven §§ 39 annet ledd, 46 første ledd eller 52 første ledd bokstav a, jf. straffegjennomføringsloven § 44 annet ledd annet punktum, kan pågripes når:

- a) det er grunn til å frykte for at han vil unndra seg fullbyrdingen av straff eller andre forholdsregler,
- b) det antas påkrevd for å hindre nye vilkårsbrudd, eller
- c) han selv begjærer det av grunner som finnes fyllestgjørende.

§ 184 annet ledd skal lyde:

Fengsling kan besluttes dersom vilkårene etter §§ 171, 172, 173 annet ledd eller 173 a er oppfylt og formålet ikke kan oppnås ved tiltak etter § 188. Reglene i § 174 gjelder tilsvarende. Kjennelsen skal angi lovhjemmelen, kortfattet nevne hvorfor det antas å foreligge skjellig grunn til mistanke, og for øvrig gjøre rede for grunnen til fengslingen. Det skal også gå frem av kjennelsen at fengslingen ikke er et uforholdsmessig inngrep.

Ny § 214 a skal lyde:

Påtalemyndigheten kan beslutte inndratt beslaglagte gjenstander som er egnet til bruk ved legems-krenkelse, og beslaglagte etterlikninger av våpen dersom gjenstandene kan inndras etter straffeloven §§ 69 første ledd bokstav c eller 70 første ledd annet punktum. Beslutningen skal være skriftlig og begrunnet. Når påtalemyndigheten utferdiger forelegg, begjærer saken pådømt ved tilståelsesdom eller reiser tiltale med påstand om straff, skal inndragningskravet likevel tas med i saken.

Eieren eller besitteren av en beslaglagt ting skal så vidt mulig gis skriftlig underretning om påtalemyndighetens beslutning om inndragning ved kopi av beslutningen, med mindre tingen er av ubetydelig verdi. Saken kan kreves forelagt for retten innen 1 måned etter at underretningen er kommet frem. Har underretning ikke vært gitt, er fristen for å kreve saken inn for retten 6 måneder fra beslaget ble foretatt. Et krav som er fremsatt etter at fristen er utløpt, kan likevel tas til følge når oversittelsen ikke bør legges den til last som har fremsatt kravet, eller når særlige omstendigheter ellers tilsier det.

Ny § 214 b skal lyde:

Påtalemyndigheten kan beslutte inndragning av en beslaglagt ting dersom inndragning kan skje etter

straffeloven § 74 og verken eieren, lovbrøteren eller besitteren er kjent. Beslutningen skal være skriftlig og begrunnet. Eieren eller besitteren kan kreve saken forelagt for retten innen 6 måneder etter at vedtak om inndragning er fattet.

§ 255 skal lyde:

Finner påtalemyndigheten at en sak bør avgjøres med bot, inndragning eller rettighetstap, kan den utferdige forelegg i stedet for å reise tiltale. Reaksjoner som nevnt i § 2 nr. 4 kan også avgjøres ved forelegg og kan også ilegges sammen med reaksjoner som nevnt i første punktum.

Rettighetstap som avgjøres ved forelegg, kan bare gjelde for inntil 3 år og kan ikke gjelde tap av stilling, retten til å inneha stilling eller tap av retten til å utøve næringsvirksomhet, med unntak for binæring.

§ 256 første ledd nr. 4 og nytt annet ledd skal lyde:

4) fastsetting av den bot og i tilfelle den inndragning og det rettighetstap som kreves,

Dersom den siktede har vært berøvet friheten i anledning av saken, og det ved fastsettingen av boten ikke er gitt fullt fradrag for frihetsberøvelsen, jf. straffeloven § 83 annet ledd, skal det anmerkes i forelegget hvor mange dager som har kommet til fradrag.

Nåværende annet ledd i § 256 blir nytt tredje ledd.

§ 332 tredje ledd skal lyde:

Paragrafen her gjelder ikke for saker som etter kapittel 24 skal behandles med lagrette, og heller ikke for anke over saker som nevnt i straffeloven § 52 første ledd bokstav a.

§ 333 sjettede ledd skal lyde:

Paragrafen her gjelder ikke for anke over saker som nevnt i straffeloven § 52 første ledd bokstav a.

§ 455 første ledd fjerde punktum skal lyde:

For dom som beslutter å fullbyrde subsidiær fengselsstraff etter straffeloven § 52 første ledd bokstav a, treffes vedtak om fullbyrding av myndighet som nevnt i lov om straffegjennomføring § 58 annet ledd.

§ 456 fjerde ledd annet punktum skal lyde:

Bot som ikke betales eller lar seg inndrive ved lønnstrekk eller annen tvangfullbyrding, skal fullbyrdes ved soning av den subsidiære fengselsstraffen når den botlagte har evne til å betale boten eller allmenne hensyn tilsier det.

6. I lov 2. juni 1989 nr. 27 om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. skal § 10-3 lyde:

Dersom vilkårene for inndragning etter straffeloven er oppfylt, kan påtalemyndigheten beslutte at brennevin og gjærende eller gjæret udestillert væske tilintetgjøres. Det samme gjelder annen alkoholholdig drikk når den er skjenket i glass eller finnes i opptrukket flaske. Beslutning om inndragning av lovlig tilvirket brennevin skal være skriftlig og begrunnet. Eieren eller besitteren skal så vidt mulig underrettes om påtalemyndighetens beslutning ved kopi av beslutningen og kan kreve saken forelagt for retten innen 1 måned etter at beslaget ble foretatt.

7. I lov 4. desember 1992 nr. 132 om legemidler gjøres følgende endringer:

§ 32 nytt første ledd skal lyde:

Dersom vilkårene for inndragning etter straffeloven er oppfylt, kan påtalemyndigheten beslutte at beslaglagte stoffer som er oppført på narkotikalistene, inndras. Beslutningen skal være skriftlig og begrunnet. Eieren eller besitteren skal så vidt mulig underrettes om påtalemyndighetens beslutning og kan kreve saken forelagt for retten innen 1 måned etter at beslaget ble foretatt.

Nåværende første og annet ledd blir nye annet og tredje ledd.

8. I lov 6. mai 1994 nr. 10 om gjennomføring av Konvensjonen om forbod mot utvikling, produksjon, lagring og bruk av kjemiske våpen samt øydelegging av dei gjøres følgende endring:

§ 5 første punktum skal lyde:

Den som bryt denne lova eller føresegner som er gjevne med heimel i lova, vert straffa med bot eller fengsel i opptil fem år *dersom handlinga ikkje vert ramma av strengare strafføresegner som til dømes straffelova §§ 107 og 142.*

9. I lov 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven) gjøres følgende endringer:

Overskriften til kapittel 5 skal lyde:

Kapittel 5. Objektsikkerhet mv.

Ny § 18 a skal lyde:

Kongen kan av forsvarshensyn forby uvedkommende adgang til

a) forsvarsbygg og -anlegg hvor gjenstander av interesse for rikets forsvar fremstilles, istandsettes eller oppbevares,

- b) bestemt angivne områder, og
- c) å overvære militære øvelser eller forsøk.

§ 31 fjerde ledd skal lyde:

Den som forsettlig overtrer forbud med hjemmel i § 18 a straffes med bot eller fengsel inntil 1 år, hvis ikke forholdet går inn under en strengere straffebehandling.

10. I straffegjennomføringsloven 18. mai 2001 nr. 21 gjøres følgende endringer:

§ 40 sjuende ledd oppheves.

§ 44 annet ledd skal lyde:

Hvis den prøveløslatte etter at kriminalomsorgen har holdt innskjerpingssamtale eller fastsatt vilkår etter første ledd, på nytt bryter vilkår, kan regionalt nivå bringe saken inn for tingretten med begjæring om gjeninnsettelse i fengsel for hel eller delvis fullbyrding av reststraffen. Bestemmelsene om omgjøring av dom på samfunnsstraff etter straffeloven § 52 første ledd bokstav a gis tilsvarende anvendelse på saker om gjeninnsettelse for fullbyrdelse av reststraff etter prøveløslatelse.

§ 45 skal lyde:

Begår den prøveløslatte en ny straffbar handling i prøvetiden, gjelder bestemmelsene om omgjøring av dom på samfunnsstraff etter straffeloven § 52 første ledd bokstav b tilsvarende. Det er likevel tilstrekkelig om tiltale blir reist eller saken blir begjært på dømt innen 6 måneder etter at prøvetiden gikk ut.

Dersom den prøveløslatte er siktet for en straffbar handling som kan føre til gjeninnsettelse for fullbyrdelse av reststraffen etter straffeloven § 52 første ledd bokstav b, kan gjennomføringen av straffen avbrytes.

§ 53 første ledd skal lyde:

De idømte timene samfunnsstraff etter straffeloven § 49 første ledd bokstav a skal gå ut på

- a) samfunnsnyttig tjeneste,
- b) program, eller
- c) andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet.

§ 54 første ledd bokstav d skal lyde:

overholde vilkårene som domstolen har fastsatt etter straffeloven § 50, og

§ 54 tredje ledd skal lyde:

Den domfelte skal ikke begå en ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden.

§ 56 første ledd første punktum skal lyde:

Hvis retten har satt vilkår etter straffeloven § 50 eller kriminalomsorgen etter § 55 eller § 58 første ledd har forbudt den domfelte å bruke berusende eller bedøvende midler, skal kriminalomsorgen undersøke om vilkåret eller forbudet blir overholdt.

§ 58 annet ledd skal lyde:

Hvis den domfelte etter at kriminalomsorgen har holdt innskjerpingssamtale eller fastsatt vilkår etter første ledd, på nytt bryter kravene eller vilkår fastsatt etter første ledd bokstav a til d, bør regionalt nivå bringe saken inn for retten med begjæring om at den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes helt eller delvis i medhold av straffeloven § 52 første ledd bokstav a.

§ 59 skal lyde:

Begår den domfelte en ny straffbar handling før utløpet av gjennomføringstiden, kan påtalemyndigheten bringe saken inn for retten med begjæring om at den subsidiære fengselsstraffen skal fullbyrdes helt eller delvis i medhold av straffeloven § 52 første ledd bokstav b.

Dersom den domfelte er siktet for en straffbar handling som kan føre til fullbyrding av den subsidiære fengselsstraffen etter straffeloven § 52 første ledd bokstav b, kan gjennomføringen av straffen avbrytes. Når påtalemyndigheten beslutter å bringe saken inn for retten, avbrytes gjennomføringen av straffen fra det tidspunkt begjæringen er oversendt retten.

11. I lov 15. juni 2001 nr. 65 om gjennomføring i norsk rett av Den internasjonale straffedomstols vedtekter 17. juli 1998 (Roma-vedtektene) oppheves § 12 annet ledd. Tredje ledd blir nytt annet ledd.

12. I lov 13. april 2007 nr. 14 oppheves del IV og V annet punktum.

II

Loven trer i kraft straks.

Oslo, i justiskomiteen, den 5. februar 2008

Anne Marit Bjørnflaten

leder og ordfører

